

5. ประเพณีบวชนาค

5.1 ประวัติความเป็นมา

ความความเชื่อของชาวบ้านผู้สูงอายุเชื่อว่า ในอดีตนั้น การบวชไม่มีพิธีกรรมมากมาย เพียงแค่โกนผมแล้วก็ถวายตัวต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อถวายตัวเป็นสาวกในพระพุทธศาสนา แต่เนื่องจากว่าไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ต่อมาจึงได้มีการเพิ่มพิธีกรรมขึ้นอีกเพื่อเพิ่มความสนใจและเพื่อให้เกิดความภูมิใจมากขึ้น โดยได้รับอิทธิพลจากไทยใหญ่ในเรื่องของเสื้อผ้า การแต่งกาย ในส่วนของการใช้ผ้าในการห่มนาคนั้น บางท้องถิ่นจะใช้การจีคอ (จีหัดง) ญาติผู้ใหญ่ แต่บางแห่งใช้การจีผ้า เนื่องจากในครั้งสมัยพุทธกาลนั้น เจ้าชายสิทธัตถะก่อนที่จะผนวชเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รวมทั้งพระโอรสคือพระราหุล ก็ทรงนำกัณฐกะในการออกบวช ดังนั้น ในประเพณีบวชนาค จึงมีการใช้ผ้ามาประกอบพิธีกรรมด้วย ในการบวชนี้ ผู้ดูแลในหมู่บ้านเล่าว่า ถ้าเด็กคนไหนบวชแนว จะมีอานิสงฆ์ไปวัดแม่ ถ้าวบชถึงขั้นเป็นพระภิกษุ จะมีอานิสงฆ์ไปวัดพ่อ

5.2 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรมหลักที่ทำมาตั้งแต่อดีต

- ผู้ที่จะบวช ต้องเรียนศึกษาคำขอบวช คำอาราธนาศีล อาราธนาธรรม และอักขระพื้นเมืองได้บ้าง แล้วจึงแจ้งความประสงค์กับเจ้าอาวาสวัดในหมู่บ้าน
- เจ้าภาพเตรียมอุปกรณ์ในพิธีการบวช และอุปกรณ์เครื่องใช้ไม้สอยที่จะใช้ในการดำรงชีวิตเป็นสามเณร เช่น ผ้าปูหมอน บาตร เป็นต้น
- แจ้งข่าวสาร ไปยังญาติพี่น้อง เพื่อให้มาร่วมไมทนาและรับเป็นเจ้าภาพบวช
- ในวันดาจะเป็นการ โกนผม
- วันแห่นาค ตอนเช้าจะแต่งชุดเทวดา ตอนบ่ายจะแต่งชุดลูกแก้วเขียว ชีมน้ำแห่ไปรอบหมู่บ้านเพื่อขอพรจากญาติผู้ใหญ่ และผู้ที่เคารพนับถือของหมู่บ้าน ตอนกลางคืนจะเปลี่ยนเป็นชุดขาว
- ในวันบวช ตอนเช้าจะมีพิธีมอบผ้าที่ปูหมอน หลังจากนั้นก็จะเข้าสู่พิธีทางศาสนา โดยมีมนต์พระสงฆ์มาเป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้

กิจกรรมและรายละเอียดจากการสังเกตบันทึกข้อมูลของทีมงานวิจัยในปัจจุบัน

เมื่อมีเยาวชนในหมู่บ้าน เรียนจบระดับชั้น ป.6 แล้ว ก็จะสมัครเป็น “ชะโหมวัด” หรือภาษาไทยคือเด็กวัด ต้องเรียนธรรมวินัยที่เรียกว่าเรียนศึกษา ครบ 1 หรือ 2 ปี ก็ไปทดสอบ จนได้รับอนุญาตให้บวช ก็แจ้งความจำนงค์ในการบวชนาค ต่อญาติพี่น้อง และผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน จากนั้น ทีมวิจัย จึงได้ประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนการเก็บข้อมูลและวางแผนการประกอบประเพณี

บรรพชา ซึ่งจากการสังเกตการณ์ของคณะวิจัย ได้สรุปรายละเอียดกิจกรรมในประเพณีบรรพชาในหมู่บ้าน ดังนี้

ช่วงก่อนที่จะเริ่มงานประมาณ 1 เดือน พ่อแม่ของเยาวชน จะแจ้งความประสงค์ต่อเจ้าอาวาสวัดป่าไผ่ เพื่อให้ช่วยดำเนินการด้านเอกสารการขออนุญาตบรรพชาอย่างเป็นทางการ จากทางคณะสงฆ์อำเภอคอยสะกิดก่อน ทั้งนี้ เพราะการบรรพชาหรืออุปสมบทในสมัยปัจจุบัน จะต้องได้รับการอนุญาตและขึ้นต่อคณะสงฆ์อำเภอแต่ละอำเภอก่อน ส่วนการจะบวชโดยวิธีบรรพชาหรือบวชธรรมคา ขึ้นอยู่กับความจำนงค์ของเจ้าภาพเอง ซึ่งปกติก็มีพิธีบวชตามแผนภาคฤดูร้อนประจำอำเภอทุกปีอยู่แล้ว

เมื่อได้รับการอนุญาตแล้ว พ่อแม่จะแจ้งข่าวการบวชของลูกไปยังญาติผู้ใหญ่ ญาติพี่น้องทั้งหมดที่อยู่ภายในหมู่บ้าน หรือต่างหมู่บ้าน หรือที่ใดใด ได้รับทราบถึงกำหนดการวันบวช เพื่อที่จะได้มาร่วมในงานบุญของบุตรหลาน ซึ่งญาติที่อยากจะร่วมทำบุญ อาจจะแจ้งความประสงค์ในการเป็นเจ้าภาพเครื่องสังฆทาน หรือเครื่องบริวาร ด้านงู่ม่ม อย่างใดอย่างหนึ่ง มาล่วงหน้า หรืออาจนำปัจจัยไทยธรรม มาร่วมทำบุญในวันพิธีเลยก็ได้ พ่อแม่จะพาลูกขึ้นทุกบ้าน ของเพื่อนบ้าน และคนในชุมชน เป็นการแผ่เมื่อนาบุญและเพื่อบอกกล่าวและขอให้ไปช่วยงานในวันนั้น ซึ่งถือว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ไปในตัวอีกด้วย ด้านผู้ใหญ่บ้านก็จะมีการประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสายประจำหมู่บ้าน เพื่อช่วยประชาสัมพันธ์อีกทางหนึ่งด้วย

ช่วงก่อนหน้าวันบวช ก็จะเป็นการเตรียมตัวของพ่อแม่ ที่จะจัดเตรียมอุปกรณ์และประสานงานร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน ในการประชาสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ประสานงานกับพระสงฆ์ในการสอบถามว่าจะต้องจัดเตรียมเครื่องใช้ อุปกรณ์ใดบ้าง และในพิธีจะต้องให้เยาวชนที่จะบวชท่องคำขอศีล คำขอบวช และคำอื่นๆ ที่ใช้ในพิธีบวชอะไรบ้าง พระสงฆ์ก็จะแนะนำให้ พร้อมทั้งบอกถึงวิธีปฏิบัติคนอื่นๆ มารยาทในการร่วมพิธี เป็นต้น

ในวันลา (ก่อนวันพิธี 1 วัน) ผู้ที่จะบวชจะโกนศีรษะ โดยให้พ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ เป็นผู้ตัดผมคนแรก ผู้ปกครองของผู้ที่จะบวชจะจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ครบครัน ญาติผู้ใหญ่จะช่วยกันจัดเตรียมคันทมาคันทพดู หมากพุ่มหมางเบ็ง และผ้าถุงของลูกแก้ว (นาก) ประกอบด้วยผ้า 3 ชุด ได้แก่ แบบเครื่องทรงเทวดา และแบบลูกแก้วเจี๊ว ที่ได้จัดหาไว้ก่อนแล้ว

ในวันแห่นาค คอนเช้าจะพาผู้ที่จะบวชไปแต่งชุดแบบเครื่องทรงเทวดา มีขลุ่ยสามหัว แล้วก็จะขบวนแห่ โดยนาคจะขี่ม้าและแะไปตามหมู่บ้าน เพื่อขอพรจากผู้เฒ่าผู้แก่ และผู้ที่เคารพนับถือในหมู่บ้าน ในคอนบ่าย ก็จะมีการเปลี่ยนเครื่องแต่งกายเป็นชุดลูกแก้วเจี๊ว โดยมีผ้าโพกหัวแทนการสวมขลุ่ย จนถึงเวลาอื่น ๆ ก็จะแห่ขบวนเข้าสู่วัด มีพิธี "อัญเชิญ" คือการเรียกขวัญของนาค ในคำเรียกขวัญนั้น ก็จะมีการพรรณนาถึงพระคุณของแม่เพื่อเตือนสติให้ลูกแก้วระลึกถึงพระ

คุณพ่อแม่ที่ได้เลี้ยงดูจนได้บรรพชา เสร็จพิธีนาคพักผ่อน โดยในคอนกลางคืนจะเปลี่ยนเป็นชุดนุ่งขาวห่มขาว

ในวันบวชเณร รุ่งเช้าจะมีพิธีการมอบผ้า (เหลือง) ที่จะใช้นุ่งห่มระหว่างที่บวช โดยมีพ่อเป็นผู้มอบให้ แล้วก็จะมียธิ์บวชเณร โดยจะนิมนต์พระอาวโธในอำเภอ ซึ่งจะเป็นพระสงฆ์ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์แล้ว มาทำการบวชให้ ตามพิธีกรรมทางศาสนา คือไหว้พระ การรับศีล กล่าวคำขอบรรพชา และสมาทานศีล 10 ซึ่งเป็นศีลของสามเณร และจะต้องนุ่งเหลืองห่มเหลืองเป็นสามเณรโดยสมบูรณ์ เมื่อเสร็จพิธีทางศาสนาแล้ว ญาติพี่น้องหรือผู้ร่วมงาน ก็จะนำเอาปัจจัยหรือบริวารเครื่องใช้ไปถวายสามเณรใหม่ เป็นอันเสร็จสิ้นการประกอบพิธีบวชเณร หลังจากนั้น สามเณรใหม่จะอยู่กรรมในพระวิหารเป็นเวลา 3 วัน ซึ่งในช่วงเวลานี้ จะเปิดโอกาสให้คนในชุมชน ญาติพี่น้องที่อยู่ต่างถิ่น ได้นำปัจจัยเครื่องใช้มาถวายสามเณรใหม่ เมื่อครบกำหนดแล้วสามเณรจะย้ายไปพักบนกุฏิ ปฏิบัติศาสนกิจตามหน้าที่ของสามเณรในพระพุทธศาสนาต่อไป

5.3 ผลการดำเนินงานกิจกรรมตามประเพณี

เมื่อกิจกรรมในประเพณีบวชเณรเสร็จสิ้นแล้ว คณะวิจัยได้ร่วมประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมและปรึกษาร่วมกันในเรื่องต่อไปด้วย สำหรับการประเมินผลการจัดกิจกรรมตามประเพณีบวชเณรในปีนี้นั้น ได้ข้อสรุปว่า มีผู้ร่วมกิจกรรมมากกว่าปีก่อน ๆ ในช่วงที่มีการแห่ นาคจะมีชาวบ้านจำนวนหนึ่งเดินไปตามขบวน ส่วนหนึ่งจะเป็นญาติของนาคและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งพ่อ บ้าน แม่บ้าน กลุ่มเยาวชน ถูกเด็กเด็กแดง เพราะจะมีการแห่ไปตามจังหวะทำให้เกิดความสนุกสนานไปด้วย จะมีผู้ที่รอดูขบวนแห่ตามสองข้างถนน

พ่อแม่ของเยาวชนรวมทั้งญาติพี่น้อง เกิดความภาคภูมิใจ หลาย ๆ คนไม่มีลูกชาย ก็ถือโอกาสนี้มาร่วมงาน ก็ถือได้ว่าได้ทำบุญร่วมกันไปด้วย ช่วงที่มีการแห่นาค คณะวิจัยได้เห็นการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายทั้งผู้นำชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่ ญาติมิตร เพื่อนบ้าน เยาวชน ขบวนแห่เป็นไปด้วยความสนุกสนานครื้นเครง ซึ่งผลการร่วมกันประกอบพิธีในประเพณีบวชเณร ได้ข้อสรุปถึงประโยชน์ต่างๆ ดังนี้

ประโยชน์ตามความเชื่อของชุมชน

1. เด็กที่บวชเป็นสามเณร จะมีอานิสงฆ์ไปครมรรคา ถ้าบวชจนถึงขั้นเป็นพระภิกษุ จะมีอานิสงฆ์ไปรด ไปถึงนิลา รวม ไปถึงญาติพี่น้องด้วย
2. ผู้ร่วมในพิธีทุกคนจะได้อานิสงฆ์บุญจากการบวชสามเณร
3. เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจริงต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน

1. เป็นการรวมญาติพี่น้องให้ได้มาพบปะกันในงานบุญ
2. เป็นการแสดงความผูกพันของชุมชนที่มีต่อแต่ละครอบครัว เพราะแม้เป็นกิจกรรมเฉพาะครอบครัว แต่ชุมชนก็เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ ทั้งพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. เยาวชนที่เข้าไปบวชเป็นสามเณร จะได้รับการอบรมสั่งสอนทางด้านคุณธรรมจริยธรรม หากบวชต่อไปก็จะเป็นกำลังพระศาสนา หากลาสิกขาออกมา ก็จะเป็นคน "สุก" คือเป็นคนที่ผ่านมาการอบรมคุณธรรมจริยธรรมมาแล้ว
4. ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความภาคภูมิใจในการบวช
5. เยาวชนผู้ที่บวชได้ศึกษาต่อ และเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการศึกษา
6. เด็กเยาวชนรุ่นน้อง ที่เห็นรุ่นพี่บวช และเห็นประเพณีการบวช เกิดความสนใจในเรื่องของจารีตประเพณีดั้งเดิม และอยากบวชตามอย่างรุ่นพี่
7. การใช้ช่วงเวลาปิดเทอมบวชในช่วงระยะสั้น จะเป็นการใช้เวลาว่างให้มีประโยชน์ของเยาวชน จะไม่มีพฤติกรรมที่จะไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด
8. ในพิธีฮ้องขวัญถูกแก้ว จะมีการกล่าวคำฮ้องขวัญพระคุณของพ่อแม่ ทำให้เยาวชนที่บวชถูกแก้ว รวมทั้งเยาวชนที่มาร่วมในพิธีได้ฟังเกิดความซาบซึ้งในพระคุณพ่อแม่ ก็จะเป็นเยาวชนที่ดี

ภาคผนวก

6. ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำ

6.1 ประวัติความเป็นมา

ประเพณีการเลี้ยงผีขุนน้ำ ตามความเชื่อกันว่า ในแม่น้ำนั้น มีวิญญาณที่คอยดูแล เป็นเจ้าของแม่น้ำอยู่ หากไม่ทำการบูชา จะทำให้การผลิตพืชผลไม่อุดมสมบูรณ์ ฉะนั้น ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำ จึงเป็นการบูชาเทพอารักษ์ พระแม่ธรณี เจ้าที่เจ้าทางเพื่อขอพรบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล มีน้ำใช้สำหรับทำนาตลอดปี นอกจากนั้น จะขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยรักษาป่าต้นน้ำ เพื่อมิให้ใครมาตัดไม้ทำลายป่า โดยปกติประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำจะมีผู้ประกอบพิธีคือแก่ฝ่าย ถูกฝ่ายทุกคน กระทำในเดือน 9 เหนือทุกปี

6.2 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรมหลักที่ทำมาตั้งแต่อดีต

- ก่อนเริ่มวันประเพณี จะมีการประชุมกันในกลุ่มเหมืองฝาย เพื่อกำหนดวัน และเก็บเงิน แบ่งหน้าที่ในการเตรียมกิจกรรม
- ก่อนถึงวันประเพณี 1 วัน จะเป็นการประชาสัมพันธ์โดยผู้ช่วยแก่ฝ่ายอีกครั้ง ขณะที่สมาชิกจะจัดเตรียมสิ่งของอุปกรณ์ อุปกรณ์ที่ใช้ในพิธี ได้แก่ วัว เครื่องเช่นไหว้ อาหาร
- พอถึงวันงานสมาชิกจะนำของเช่นไหว้มาร่วมพิธี โดยมีผู้อาวุโส เป็นผู้นำในการดำเนินตามประเพณี เสร็จพิธีแล้วก็จะรับประทานอาหารที่ได้เช่นไหว้เรียบร้อยแล้วร่วมกัน

กิจกรรมและรายละเอียดจากการสังเกตบันทึกข้อมูลของทีมวิจัยในปัจจุบัน

แม้ปัจจุบัน การใช้เหมืองฝายจะถูกแทรกด้วยระบบการจัดการน้ำชลประทาน แต่การใช้ น้ำจากเหมืองฝายก็ยังคงมีความจำเป็นและชาวบ้านยังให้ความสำคัญในการปฏิบัติตามประเพณีอยู่ โดยมีรายละเอียดขั้นตอนของการจัดกิจกรรม และการมีส่วนร่วมของคณะวิจัยในการเก็บข้อมูล การวางแผน และการร่วมจัดกิจกรรม ดังนี้

เมื่อทราบกำหนดการจัดกิจกรรมแล้ว คณะวิจัยได้เข้าร่วมในการประชุมของแกนนำและสมาชิกเหมืองฝายทั้งตามฝายคือ ฝายพ่อน้อยชั้น ฝายพญาพรหม และฝายเก้าคำ โดยการประชุมจะจัดขึ้นก่อนวันขึ้น 10 ค่ำ เดือน 9 โดยแก่เหมือง (หัวหน้าเหมืองฝาย) ที่ได้เลือกตั้งกันไว้แล้วนั้น จะมีการประชุมประชาสัมพันธ์ให้รู้กันทั่วว่า จะมีการเลี้ยงผีขุนน้ำในวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ในการประชุมมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ มีการเก็บเงินรวมกัน เพื่อจัดซื้อของเช่นไหว้

พอถึงวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 9 ก่อนวันจริง ก็จะมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ ทำร้านเพื่อเป็นที่เล่น
ไหว้ผีนุ่น คลอดจนของเล่นไหว้สำหรับการทำพิธีดังกล่าว ในวันรุ่งขึ้นของวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน
9 คนที่ทำนาโดยการใช้น้ำจากเหมืองฝายแต่ละเหมืองคือ ฝายพ่อน้อยชั้น ฝายพญาพรหม และฝาย
เก็กคำ ทุกคนก็จะมารวมกัน มีการห่อข้าวมาเพื่อจะเอามารับประทานตอนกลางวันร่วมกัน
เมื่อเริ่มกิจกรรม จะมีผู้อาวุโสคนหนึ่ง (พ่อปิ่น) ซึ่งเป็นสมาชิกเหมืองฝายทำหน้าที่ในการนำ
ประกอบพิธี และขั้นตอนต่าง ๆ โดยมีหัวหน้าเหมืองฝายทั้งสามเหมือง และสมาชิกทุกคนร่วมใน
กิจกรรมด้วย ในรายละเอียดของพิธีเริ่มจากการบวงสรวงขอให้เจ้าป่าเจ้าเขาเทพอารักษ์ที่รักษา
อาณาเขต เป็นพยานในการเล่นไหว้ ขอให้ข้าวในนาได้งอกงามดี และฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ขอ
ให้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ ขอได้ราคาดี

หลังจากเสร็จพิธี ก็จะสันทนาแลกเปลี่ยนในการทำเกษตรร่วมกัน และนำอาหารที่ได้
เล่นไหว้แล้ว มารับประทานร่วมกันในตอนกลางวัน แล้วแยกย้ายกลับบ้าน หรือบางปีที่มีถึงโอกาส
ที่จะเลือกตั้งแก่ฝายคนใหม่ ก็จะอยู่ประชุมกันต่อเพื่อร่วมลงมติเลือกแก่ฝายคนใหม่แทนคนเดิม

6.3 ผลการดำเนินกิจกรรมตามประเพณี

จากการประชุมสรุปผลที่เกิดขึ้น ในการร่วมประกอบพิธีประเพณีเลี้ยงผีนุ่น ได้ข้อ
สรุปถึงความสำเร็จของการจัด พบว่าในพิธีมีสมาชิกของทั้งสามฝาย คือฝายพ่อน้อยชั้น 13 ค้าง
("ค้างน้ำ" คือร่องน้ำ) ฝายพญาพรหม 14 ค้าง ฝายเก็กคำ 8 ค้าง แต่ยังขาดสมาชิกหลาย ๆ ท่านที่ไม่
สามารถมาร่วมกิจกรรมได้ แต่สำหรับผู้ที่มาเข้าร่วมกิจกรรมทุกคนต่างก็พอใจเป็นอย่างยิ่ง มีความรู้
สึกที่ดี ที่ได้ขอขมาต่อผีนุ่น เทพอารักษ์ พระแม่ธรณี และเจ้าที่เจ้าทางแล้ว ทั้งยังได้อธิฐานขอ
พรต่างๆ เพื่อให้การทำนาของตนประสบผลสำเร็จและได้รับผลผลิตที่มีคุณภาพและปริมาณมาก
 อีกทั้งทุกคนที่มาเข้าร่วมกิจกรรมต่างก็ได้แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน แล้วยังได้ปรึกษาหารือกัน
เกี่ยวกับกฎระเบียบของเหมืองฝายที่ได้กำหนดไว้แล้ว และปรึกษาปัญหาซึ่งกันและกัน ต่างก็รู้สึก
พอใจกันถ้วนหน้า ส่วนใหญ่บุคคลที่มาเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ จะเป็นกลุ่มผู้ใหญ่ผู้ชาย เพราะเชื่อกัน
ว่าเป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่นิยมให้ผู้หญิงเข้าไปร่วมกิจกรรมด้วย เพราะถือว่าการทำงานทำไร่ไถน
เป็นบทบาทหน้าที่หลักของผู้ชาย และจากข้อสรุปของคณะวิจัยถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้น โดยแยกตาม
หลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ได้ข้อสรุปคือ

ประโยชน์ตามความเชื่อของชุมชน

1. เป็นการบูชาเทพอารักษ์ พระแม่ธรณี และเจ้าที่เจ้าทาง เพื่อให้ท่านช่วยบันดาลให้ฝน
ตกต้องตามฤดูกาล และให้ช่วยเหลือรักษาน้ำแหล่งน้ำ คลอดจนป่าต้นน้ำ และที่ไร่ที่นา
ให้มีความอุดมสมบูรณ์ตลอดไป

2. เป็นการขอขมาพิชุนน้ำที่ได้ล่วงเกินหรือลบหลู่ไปโดยไม่รู้ตัว ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ในระหว่างที่ใช้น้ำหรือในกิจกรรมต่างๆ ในกระบวนการทำไร่ ทำนา

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจริงต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน

1. การระลึกถึงบุญคุณของผืนน้ำที่ช่วยรักษาและมีน้ำให้ใช้ในการทำนาตลอดฤดูกาลทำนา ทำให้ชาวบ้านเกิดความเคารพไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
2. ถือโอกาสนี้ร่วมกันเพื่อปรึกษาหารือในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในลำเหมือง ตลอดจนข้อคิดลงและกฎกติกาต่างๆ รวมทั้งการเลือกตั้งแก่งเหมือง แก่งฝาย (หัวหน้าเหมืองฝาย) คนใหม่
3. ได้ปรึกษาแลกเปลี่ยนถึงการประกอบอาชีพ สร้างความสามัคคีและความเข้าใจอันดีต่อกัน ลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น โดยสามารถทำความเข้าใจกันจากการขอความเห็นจากแก่งเหมืองได้
4. เป็นการคลายเครียดจากการทำงาน และสร้างขวัญกำลังใจในการทำไร่ทำนา

7. ประเพณีสลากขอม

7.1 ประวัติความเป็นมา

ประเพณีสลากขอมในหมู่บ้านป่าไผ่ มีลักษณะและจุดประสงค์คล้ายกับพิธีแห่นางแมวในภาคอื่น ๆ คือเพื่อเป็นการขอพรให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล มีความเป็นมาประมาณ 50 กว่าปี ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านเล่าให้ฟังว่า สมัยก่อนมีพระสงฆ์ชื่อว่า "ตุ้เจ้าราช" เป็นเจ้าอาวาสวัดคอยจอมแจ้ง ซึ่งเป็นวัดที่อยู่ภายในตำบล มีความก้นดาร์ จะหาอาหารฉันไม่สมบูรณ์ ขณะที่หมู่บ้านก็เริ่มแห้งแล้ง กรรมการผู้ใหญ่บ้านและเจ้าอาวาสภายในตำบลแม่โป่งและแม่ส้อยเงิน จึงร่วมกันจัดประเพณีสลากขอม ในเดือน 9 จุดประสงค์ที่แท้จริงคืออยากที่จะให้ชาวบ้านได้ร่วมกันบริจาคข้าวสารอาหารเพื่อให้พระสงฆ์บนวัดคอยจอมแจ้งได้มีอาหารฉัน เพราะวัดอยู่สูงขึ้นไปทำบุญลำบาก การจัดประเพณีก็จะเป็นอุบายให้คนไปร่วมทำบุญ ในพิธีจะมีการเทศนาเรื่อง พญาปลาซ่อน ซึ่งในเนื้อหา คือ จะมีการนำปลาที่อยู่บนบกนั้นไปปล่อย เพื่อเทศนา ฟังคนเห็นจะได้เห็นใจ และประทานพรให้ฝนตกลงมาแก่ปลาเหล่านั้น

วันนี้ถือเป็นวัน "เบ็งปึก" ด้วย คือหากขึ้น 15 ค่ำ ตรงกับวันพุธ ก็จะมีการดักบาตรพระอุปคุต ซึ่งประวัติของพระอุปคุตเช่นเดียวกับที่ปรากฏในประเพณีปล่อยหลวง เนื่องจากท่านมีฤทธิ์มาก การจัดประเพณีใดใดก็มักจะมีการดักบาตรพระอุปคุตเพื่อให้รักษางานประเพณีให้สงบเรียบร้อยด้วยดี

7.2 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรมหลักที่ทำมาตั้งแต่อดีต

- การประชาสัมพันธ์ถึงกิจกรรมที่จะร่วมกันทำของทั้งสองตำบลผ่านผู้ใหญ่บ้าน และพระสงฆ์
- ในวันเตรียมคือวันดา จะเป็นการเตรียมวัตถุดิบของในพิธีต่างๆ
- ในวันพิธี เริ่มด้วยการดักบาตรพระอุปคุตเวลาประมาณตี 4 ตอนเช้ามีการแห่ของอ้อยไปยังวัดคอยจอมแจ้งบนภูเขา ประกอบพิธีทางศาสนา ถวายสลากภัต เมื่อเสร็จพิธีแล้วก็นำรูปปู ปลา เต่า ที่ทำด้วยไม้ ไปปล่อยในน้ำ เพื่อเป็นการขอขมาต่อเทพาอารักษ์ ที่รักษาแม่น้ำ

กิจกรรมและรายละเอียดจากการสังเกตบันทึกข้อมูลของทีมวิจัยในปัจจุบัน

เมื่อทราบกำหนดการในการประกอบพิธีแล้ว ก็มีการประชาสัมพันธ์ไปทั้งสองตำบล คือตำบลแม่โป่ง และตำบลแม่ส้อยเงิน ผ่านการประชาสัมพันธ์ของผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้าน และการประสานงานระหว่างวัดค้อวัด

ก่อนวันเริ่มกิจกรรม จะมีผู้อาวุโสมาร่วมทำปู ปลา เต้า โดยใช้น้ำจากแหล่งที่มีน้ำที่ชาวบ้านเรียกชื่อว่า “ไม้น้ำนอง” มาทำรูปสัตว์ต่างๆ เช่น ปู ปลา เต้า และนก นำรูปสัตว์เหล่านั้นไปใส่ของอ้อย (ตะกร้าที่สานขึ้นมา) รวมกับอาหารขนม เพื่อจะนำไปใส่แห่ลวาชในเช้าวันรุ่งขึ้น

ในวันรุ่งขึ้น ตอนเช้าเวลาตี 4 จะดับบาตรพระอุปคุต โดยเอาข้าวผสมน้ำอ้อยเรียกว่า “ข้าววิสุ” มีการแห่ของอ้อยที่บรรจุปู ปลา เต้า ต่าง ๆ ไปยังวัดคอกขอมแจ้งซึ่งอยู่บนภูเขา เมื่อถึงวัดก็จะเริ่มพิธี มีการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย นิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ สวดนะโม 108 จบ อาจารย์วัดกล่าวคำโอกาสเวรทาน นิมนต์พระสงฆ์มาจับสลากภัต และเทศนาธรรมกัมมัทหนึ่งเรียกว่า ธรรมพญาปลาซ่อน ประพรมน้ำพระพุทธมนต์เป็นอันเสร็จพิธีสงฆ์ หลังจากเสร็จพิธีก็จะเอาปู ปลา และเต้าดังกล่าวไปปล่อยในที่ที่มีน้ำ เพื่อเป็นการขอฝนกับเทพอารักษ์ ที่รักษาแม่น้ำและป่าเขาแห่งนั้น

7.3 ผลการดำเนินกิจกรรมตามประเพณี

นับว่าประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง เพราะมีผู้ร่วมกิจกรรมมากพอสมควร สำหรับผู้ที่มาร่วมกิจกรรมต่างก็พอใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะเชื่อว่าหลังจากที่ได้ทำกิจกรรมนี้แล้ว ฝนจะตกต้องตามฤดูกาล มีน้ำไว้ใช้ในการทำนาตลอดปี แต่บุคคลส่วนใหญ่ที่ร่วมกิจกรรมนี้มักจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ และบุคคลวัยกลางคน ในส่วนของกลุ่มเยาวชนยังน้อย เนื่องจากกิจกรรมนี้ไม่ได้ทำในวันหยุด เยาวชนส่วนใหญ่ต้องไปเรียน จึงไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมครั้งนี้ได้

ประโยชน์ตามความเชื่อของชุมชน

1. เพื่อเป็นการขอฟ้าขอฝน ให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล มีน้ำไว้ใช้สำหรับการทำนาตลอดปี ทั้งยังเป็นการขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ด้วย
2. เป็นการทำบุญที่ได้านิสงค์มาก เพราะการเดินทางไปทำบุญที่วัดซึ่งอยู่บนภูเขานั้น ต้องใช้ความวิริยะอุตสาหะกว่าจะถึงบนวัด

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจริงต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน

1. เป็นกุศโลบายที่ระดมกำลังของศรัทธาในทั้งสองตำบล เพื่อไปทำบุญยังวัดที่มีความขาดแคลน เนื่องจากอยู่ในภูมิภาคที่มีการคมนาคมลำบาก เป็นการบำรุงพระศาสนา
2. เป็นการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมเอาไว้
3. เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านภายในตำบล โดยการทำกิจกรรมพิเศษร่วมกันระดับตำบล

8. ประเพณีเจ้าพรรษา

8.1 ประวัติความเป็นมา

จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสเกี่ยวกับความเป็นมาของประเพณีเจ้าพรรษา สรุปว่า ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ได้แสดงธรรมโปรดพระปิณวัคคีย์ 5 รูป คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานามะ และพระอัสสชิ พระธรรมที่พระองค์แสดงคือธรรมจักรกับวัตนสูตร หลังจากทรงแสดงเสร็จแล้ว พระอัญญาโกณฑัญญะ ได้ดวงตาเห็นธรรมและขออุปสมบทเป็นเอหิภิกขุอุปสัมปทา คือ พระพุทธเจ้าทรงให้ เป็นเหตุให้พระรัตนตรัยเกิดครบ 3 ประการ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ พร้อมกันในวันนั้น ซึ่งเรียกในปัจจุบันว่า “วันอาสาฬหบูชา” และในสมัยต่อมา หลังจากมีพระสาวกเพิ่มขึ้นจำนวนมาก พระสงฆ์จะต้องออกไปเผยแผ่ศาสนา โดยเดินทางไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ และในช่วงฤดูฝน ก็จะเดินทางไปเหยียบย่ำพืชผลที่ชาวบ้านได้ปลูกไว้ จนเกิดข้อพิพาทกันขึ้น พระพุทธเจ้าจึงแก้ปัญหาโดยกำหนดให้พระสงฆ์จำพรรษาที่วัด ไม่ให้เดินทางออกไปจาริกที่อื่น เป็นเวลา 3 เดือน ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวบ้านอยู่ระหว่างการทำนา จะได้ไม่ต้องไปเหยียบย่ำพืชผลของชาวบ้าน จึงเป็นประเพณีถือเอาวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 เป็นวันอาสาฬหบูชา และวันต่อไปคือวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 เป็นวันเข้าพรรษา คั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

8.2 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรมหลักที่ทำมาตั้งแต่อดีต

- การแจ้งกิจกรรมเจ้าพรรษากับศรัทธาประชาชนในหมู่บ้านล่วงหน้า
- ในวันประกอบพิธี ตอนเช้ามีการประกอบพิธีทางศาสนา โดยการถวายส้วรับอาหารเพื่ออุทิศแก่บรรพบุรุษ เทพธิดา เจ้าที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หลังจากนั้นจึงทำบุญตักบาตร รับศีล พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์ ประพรมน้ำพุทธมนต์
- ตอนบ่ายฟังเทศน์ และร่วมกันถวายผ้าอาบน้ำฝน และเทียนพรรษา พระสงฆ์อนุโมทนา
- ในวันแรม 1 ค่ำ ตอนกลางคืนจะเป็นพิธีของสงฆ์ที่จะปวารณาอธิฐานอยู่จำพรรษาในวัดใดวัดหนึ่ง

กิจกรรมและรายละเอียดจากการสังเกตบันทึกข้อมูลของทีมวิจัยในปัจจุบัน

เมื่อทราบกำหนดการในการประกอบกิจกรรมตามประเพณีแล้ว ได้มีการประชุมในที่มวิชัยถึงการร่วมกันจัดกิจกรรมในประเพณีดังกล่าว จากนั้นก็นำไปสู่การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ให้ชาวบ้านได้เตรียมตัวเตรียมสิ่งของที่จะนำไปร่วมพิธี

ในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10 (เหมีอ) หรือตรงกับวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 7 ของทางภาคกลาง จะมีการตกแต่งเครื่องไทยทานต่าง ๆ เป็นวันตกแต่งดา มีการห่อขนม ข้าวต้ม หมากพลู ธูปเทียน และดอกไม้ เพื่อเตรียมไปทำบุญในวันรุ่งขึ้น รวมทั้งของกินของใช้ที่จะถวายพระสงฆ์เพื่ออุทิศบุญกุศลไปยังบรรพบุรุษ ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้ว

ในวันขึ้นของวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ซึ่งเป็นวันอาสาฬหบูชา มีการทำบุญถวายทานไปยังบรรพบุรุษ ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับ ทางภาคเหนือเรียกว่าการ “ตานขันข้าว” แต่ละครอบครัวจะถวายสิ่งที่เตรียมมาแก่พระสงฆ์ที่ละครอบครัว โดยแจ้งให้พระสงฆ์ทราบด้วยว่าจะอุทิศส่วนบุญให้ใคร เพื่อพระสงฆ์จะได้ “ปิ่นปอน” (ให้พร) แยกได้ถูกต้องตามความประสงค์ของผู้ถวาย เพราะเชื่อกันว่าพระสงฆ์สามารถสื่อสารกับวิญญาณได้ จึงใช้พระสงฆ์เป็นสื่อกลางในการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลต่าง ๆ ไปยังบุคคลผู้ล่วงลับเหล่านั้น หลังจากนั้นจะมีการทำบุญตักบาตร ในวันนี้อาบน้ำจะถือว่าเป็นวันเข้าพรรษาสำหรับชาวบ้านด้วย หากใครจะสมภารรักษาศีลหรือละเว้นสิ่งชั่วใดใด ก็จะต้องถือเอาวันนี้เป็นวันเริ่มต้น พอถึงเวลา 13.00 น. มีการแสดงธรรมเทศนา มีชาวบ้านมาร่วมฟังพร้อมกับอุบาสกอุบาสิกาที่มานอนวัดถือศีล ปฏิบัติธรรม ด้วย หลังจากนั้นก็เป็นการถวายผ้าอาบนํ้าฝนให้กับพระสงฆ์ตามแนวในวัดทุกรูป พร้อมทั้งถวายเทียนพรรษา

ส่วนในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 (เหมีอ) ถือว่าเป็นวันเข้าพรรษาสำหรับพระสงฆ์ จึงมีกิจกรรมที่เป็นพิธีกรรมทางศาสนาสำหรับพระสงฆ์เท่านั้น ได้แก่ การทำวัตรสวดมนต์ การขอขมา การอธิษฐานอยู่จำพรรษา 3 เดือน การสมภารรักษาศีล เป็นต้น

8.3 ผลการดำเนินงานกิจกรรมตามประเพณี

จากการประเมินร่วมกันของทีมงานวิจัย ได้ข้อสรุปถึงผลการดำเนินงานกิจกรรมตามประเพณีว่า เนื่องจกวันประเพณี ตรงกับวันหยุดราชการ จึงมีคนมาร่วมทำบุญจำนวนมาก และยังทำให้ผู้ที่ทำงานอยู่ใกล้บ้าน ได้มีโอกาสกลับมาร่วมทำบุญพร้อมหน้าพร้อมตากับคนในครอบครัวอีกด้วย ทีมวิจัย ได้สรุปประโยชน์จากการปฏิบัติกิจกรรมในวันสำคัญนี้ ดังนี้

ประโยชน์ตามความเชื่อของชุมชน

1. เพื่อเป็นการแจ้งให้พระสงฆ์ทราบว่า ได้ถึงฤดูกาลทำนาปลูกข้าวแล้ว เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อพืชผลที่ชาวบ้านได้เพราะปลูก
2. กำหนดให้พระสงฆ์จำพรรษาเป็นเวลา 3 เดือน เพื่อให้พุทธศาสนิกชนถือศีล บำเพ็ญภาวนา และได้รับฟังพระธรรมเทศนา ตลอดระยะเวลา 3 เดือน ดังนั้น พุทธศาสนิกชนจะถือโอกาสในช่วงนี้ เป็นช่วงของการทำบุญอย่างเต็มที่ เพราะพระสงฆ์จะไม่เดินทางจาริกไปที่ใด ตลอดระยะเวลาสามเดือน

3. การทำบุญถวายเทียนพรรษา จะมีอันสงฆ์ให้ผู้ทำบุญมีดวงตาเห็นธรรม สามารถมีปัญญาบรรลุมรรณ จนถึงพระนิพพานในที่สุด ส่วนการทำบุญถวายสารพัดบริวารบรรพบุรุษ จะทำให้บรรพบุรุษได้รับส่วนบุญที่ได้ถวายอุทิศไปให้

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจริงต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน

1. เป็นอุบายที่จะทำให้ชาวบ้านที่มาทำบุญที่วัด ได้สาบานต่อหน้าพระภิกษุสงฆ์ว่า ตลอดระยะเวลา 3 เดือน จะไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข จนมีผลทำให้ชาวบ้านบางคนที่สูบบุหรี่และดื่มเหล้า สามารถเลิกบุหรี่และเลิกดื่มเหล้าได้ อย่างน้อยในช่วงเข้าพรรษาสามเดือน
2. ได้ทำจิตใจให้ผ่องใส ปราศจากความขุ่นมัว โดยการร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
3. เป็นกิจกรรมที่ทำให้ชุมชนได้ไปทำบุญร่วมกัน ได้พบปะพูดคุยกันทั้งพ่อบ้านแม่บ้าน เยาวชน บุตรหลาน ร่วมกับคนในชุมชน
4. ได้บำรุงอุดหนุนพระศาสนา โดยการถวายข้าวปลาอาหาร

9. ประเพณีทำบุญบรรพบุรุษ(12 เป็ง)

9.1 ประวัติความเป็นมา

ตามความเชื่อของชุมชนเชื่อว่า ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ถือเป็นวันบรรพบุรุษ เนื่องจากในวันนี้เป็นวันปล่อยผี เพื่อให้มารับของกินของท่าน ที่ถูกหลานได้อุทิศไปให้ ขณะเดียวกันถูกหลานก็ระลึกถึงบุญคุณของบรรพบุรุษที่ทำให้มีที่ทางทำมาหากิน จนทำให้เกิดประเพณีทำบุญบรรพบุรุษ (12 เป็ง) มาจนถึงทุกวันนี้

9.2 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรมหลักที่ทำมาตั้งแต่อดีต

- การประชาสัมพันธ์ถึงการร่วมกิจกรรมโดยเจ้าอาวาสและผู้ใหญ่บ้าน
- วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ซึ่งเป็นวันประกอบพิธี จะมีการถวายภัตตาหารแก่ผู้ล่วงลับ มีการ “ตานธรรม” เพื่ออุทิศให้ผู้ล่วงลับ

กิจกรรมและรายละเอียดจากการสังเกตบันทึกข้อมูลของทีมวิจัยในปัจจุบัน

เมื่อทราบกำหนดการในการประกอบกิจกรรมตามประเพณีแล้ว ได้มีการประชุมในทีมวิจัยถึงการร่วมกันจัดกิจกรรมในประเพณีดังกล่าว จากนั้นก็นำไปสู่การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ให้ชาวบ้านได้เตรียมตัวเตรียมสิ่งของที่จะนำไปร่วมพิธี โดยในปีนี้ ที่ประชุมของหมู่บ้านมีมติที่จะร่วมกันถวายทานแก้อี้ให้กับทางวัด โดยให้ชาวบ้านที่จะถวายทานไปหาญาติพี่น้องที่ล่วงลับ ถวายแก้อี้ คณะกรรมการคาดว่าจะได้ประมาณ 250 ตัว ซึ่งน่าจะทำได้ เพราะมีความเชื่อว่า ถวายเพียง 1 ตัว คายไปแล้วจะต้องไปแย่งกันนั่ง ต้องถวาย 2 หรือ 4 ตัว

ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ชาวบ้านทั้งพ่อบ้านแม่บ้าน เยาวชน ลูก ๆ จะมีการตกแต่งเครื่องไทยทาน ทั้งอาหาร ผลไม้ ที่ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับเหล่านั้นชอบทานครั้งเมื่อยังมีชีวิตอยู่ เพื่อจะอุทิศไปยังผู้ล่วงลับเหล่านั้นให้ได้กินได้ทานของที่ชอบ

รุ่งเช้าจะทยอยเดินทางไปถวายเครื่องไทยทานต่าง ๆ แก่พระสงฆ์ เพื่อจะให้พระสงฆ์ส่งไปยังผู้ล่วงลับอีกทอดหนึ่ง จากนั้นก็จะมีการทำบุญอีกประเภท เรียกว่าการ “ตานธรรม” หมายถึง การถวายธรรม, ธรรมที่ใช้มีเรียกชื่อว่า “พระมาลัยโปรดโลก” ทางเหนือเรียกว่า “ธรรมมาลัยโศค” ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับพระสาวกของพระพุทธเจ้าชื่อพระมาลัย เดินทางไปโปรดสัตว์โลกในภพภูมิต่าง ๆ รวมทั้งในนรกด้วย ในตอนกลางวันจะมีการฟังธรรมเทศนาจากพระสงฆ์ ถวายจตุปัจจัย และผ้าอาบน้ำฝนแก่พระสงฆ์

9.3 ผลการดำเนินงานกิจกรรมตามประเพณี

จากการประเมินร่วมกันของทีมวิจัย ได้ข้อสรุปถึงผลการดำเนินงานกิจกรรมตามประเพณีว่า ชาวบ้านทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเป็นอย่างดี และชาวบ้านทุกคนยังให้ความสำคัญกับการทำกตัญญู โดยการทำบุญถึงญาติผู้ใหญ่ที่ล่วงลับไปแล้ว โดยขอถวายเก้าอี้จากที่เคยตั้งไว้ 250 ตัว แต่เมื่อถึงวันจริงปรากฏว่ามีเก้าอี้ที่ชาวบ้านถวายรวมกันทุกหลังคา 570 ตัว เพราะชาวบ้านหลายคนเชื่อว่า ถวายข้าวต้มก็จะเป็นปัญหา เนื่องจากบรรพบุรุษมีมากกว่าหนึ่งคน อย่างน้อยถวายให้พ่อ แม่ก็ต้องสองตัว ถวายผู่ญาติๆ ก็ต้องเพิ่มจำนวน บางครอบครัวถวาย 4-5 ตัวก็มี

ประโยชน์ตามความเชื่อของชุมชน

1. เพื่อเป็นการทำบุญอุทิศบุญกุศลไปยังญาติพี่น้องผู้ล่วงลับ ให้ได้รับส่วนบุญกุศล โดยเฉพาะการถวายเก้าอี้ นั้น ทำให้บรรพบุรุษมีที่สำหรับนั่ง เพราะบางทีถวายอาหาร ก็จะมีเพียงอาหารทิพย์ ดังนั้น การถวายที่นั่งก็จะให้มีที่นั่งอันเป็นทิพย์

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจริงต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน

1. ทำให้ชาวบ้าน ได้พบปะพูดคุยกันถึงเรื่องต่างๆ
2. ทำให้ชาวบ้านได้มีโอกาสดำเนินการ กตัญญู ระลึกถึงคำสั่งสอนของท่านที่ได้เคยสั่งสอนไว้ ครั้งเมื่อยังมีชีวิตอยู่ ทำให้เป็นคนดี
3. ได้มีเก้าอี้ที่ชาวบ้านถวาย ไว้สำหรับใช้ในกิจกรรมและประเพณีต่างๆ ของวัด ของชุมชน หรือแม้แต่ของครอบครัว ที่จะได้อบรมไปใช้
4. เพื่อสืบสานประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมเอาไว้

10. ประเพณีเอามือเอารวัน

10.1 ประวัติความเป็นมา

ในอดีต เนื่องจากอาชีพส่วนใหญ่ของคนในหมู่บ้านคือเกษตรกรรม ทุกครอบครัวต้องมีกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับเกษตรกรรม พืชหลักที่ปลูกคือข้าว ในกระบวนการผลิตไปจนถึงเก็บเกี่ยว ต้องใช้แรงงานเป็นปัจจัยสำคัญ โดยเฉพาะในกระบวนการเกี่ยว ซึ่งต้องรีบเกี่ยวเพื่อให้ทันต่อสภาพดินฟ้าอากาศ ไม่นิยมการจ้างแรงงานมากนัก ดังนั้น แรงงานส่วนใหญ่ก็มาจากญาติพี่น้อง และคนในหมู่บ้านนั่นเอง โดยใช้การแลกเปลี่ยนแรงงานซึ่งกันและกัน ทางภาคกลางเรียกว่า "การลงแขก" ส่วนทางภาคเหนือเรียกว่า "การเอามือเอารวัน" เพราะนอกจากจะทำให้งานสำเร็จได้เร็ว และทันเวลาที่กำหนดแล้ว ยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายอีกด้วย การเอามือเอารวันของหมู่บ้านป่าไผ่ ในอดีตไม่ได้กระทำเฉพาะกระบวนการเก็บเกี่ยวอย่างเดียว แต่สามารถเอามือเอารวันตั้งแต่กระบวนการเพาะปลูก ไปจนถึงสิ้นสุดกระบวนการคือเอาข้าวใส่ยุ้งฉาง

ในปัจจุบัน แม้ประเพณีการเอามือเอารวันจะลดน้อยลงไป เนื่องจากมีการประกอบอาชีพที่หลากหลายขึ้น มีการแข่งขันกันปลูกพืชเสริมรายได้ไม่สามารถสลับช่วงเวลาเพื่อเอามือเอารวันกันได้ ระบบเงินตราก็เข้ามามีบทบาททำให้มีการจ้างแรงงานแทนการเอามือเอารวัน แต่ชุมชนหลายส่วนก็ยังคงใช้วิธีการแลกเปลี่ยนแรงงานในการผลิตอยู่ และในปัจจุบันก็มีความพยายามที่จะฟื้นฟูขึ้นใหม่ โดยปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ทั้งการเอามือเอารวันในการปลูกข้าวและเอามือเอารวันในการปลูกพืชเสริมอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นกระเทียม หอม มะเขือ พริก เป็นต้น ในกระบวนการผลิตและเก็บเกี่ยวผลผลิต

10.2 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรมหลักที่ทำมาตั้งแต่อดีต

- การแจ้งข่าวให้ผู้ที่จะขอมือเอามือทราบ และประชุมกำหนดวันเวลาที่จะเก็บเกี่ยวของแต่ละคน ไม่ให้ตรงกัน จะได้จัดคิวการเก็บเกี่ยวให้เหลื่อมและต่อเนื่องกันไปจนครบทุกคน
- เมื่อถึงวันกำหนด ก็จะเดินทางมาร่วมกันทำงาน และมีการรับประทานอาหารร่วมกัน โดยเจ้าภาพคือเจ้าของที่นาอื่นๆ ได้เตรียมไว้ให้ พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกต่อไป ที่จะร่วมกันเอามือเอารวัน เป็นการอำไมให้สิ้น

กิจกรรมและรายละเอียดจากการสังเกตบันทึกข้อมูลของทีมวิจัยในปัจจุบัน

จากการเก็บข้อมูลและสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมของทีมวิจัย ถึงประเพณีวัฒนธรรมการเอามือเอารวันเกี่ยวข้าวของชุมชนบ้านป่าไผ่ในปัจจุบัน ได้มีการพูดคุยถึงวัฒนธรรมประเพณีการเอามือเอารวันในหมู่บ้านที่สูญหายไป ได้มีการวิเคราะห์หาสาเหตุพบว่า สาเหตุที่ทำให้ประเพณี

การเอมื่อเอววันสูญหายไปเนื่องจากมีการประกอบอาชีพที่หลากหลายขึ้น มีการแข่งขันกันปลูกพืชเสริมรายได้ ทำให้ไม่สามารถสลับช่วงเวลาเพื่อเอมื่อเอววันกันได้ ขณะที่ระบบเงินตราที่เข้ามามีบทบาททำให้มีการจ้างแรงงานแทนการเอมื่อเอววัน บางครั้งต้องจ้างแรงงานนอกพื้นที่ที่เป็นชาวเขาเข้ามาทำงาน

นอกจากนั้น ก็ได้มีการพูดคุยวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงข้อดีข้อเสียของการเอมื่อเอววันกับการจ้างแรงงาน ก็ได้ข้อมูลจากกรณีนายไพโรจน์ ธาดูอินจันทร์ ซึ่งเป็นเกษตรกรคนหนึ่งว่า ถ้าจ้างเหมาแบบในปัจจุบันจะตกไร่ละ 500 บาท มี 10 ไร่ ต้องเสียค่าจ้างประมาณ 5,000 บาท และมีเวลาจำกัดในการทำงาน คือเริ่ม 9.00 น. - 17.00 น. ถ้าไม่เสร็จต้องทำต่อในวันต่อไปหรือต้องจ้างพิเศษ หากเกิดภัยธรรมชาติเช่น ฝนตก ก็จะเก็บเกี่ยวไม่ทัน ทำให้พืชเสียหายได้ บางครั้งแรงงานก็หายาก ต้องหาแรงงานจากต่างบ้าน เสียค่าขนพาหนะรับส่งทำให้ต้นทุนเพิ่ม บางครั้งแรงงานนอกหมู่บ้านก็เรียกค่าแรงเพิ่มและต้องอำนวยความสะดวกในการจัดเลี้ยงอื่นๆ นอกจากค่าแรง เช่น สุรากับแก้ม บูหรี น้ำแข็ง น้ำดื่ม เป็นต้น

ในขณะที่การเอมื่อเอววัน ถ้าหากมีการรื้อฟื้นปรับมาใช้ใหม่ ก็จะได้ประโยชน์ และแก้ปัญหาจากการจ้างแรงงานได้ ทั้งเรื่องการลดต้นทุน ซึ่งจากกรณีนายไพโรจน์ ธาดูอินจันทร์ ได้ใช้การเอมื่อเอววัน ปรากฏว่าสามารถประหยัดค่าแรงงานไปถึง 2,000 บาท และการเก็บเกี่ยวผลผลิตก็สามารถเก็บเกี่ยวได้ทันก่อนที่จะประสบกับภัยธรรมชาติ ซึ่งคณะวิจัยได้สรุปรายละเอียดของกิจกรรมการเอมื่อเอววัน ดังนี้

ก่อนการทำงาน (ทำนา) ไม่ว่าจะเป็นการหว่านข้าว ดำนาปลูกข้าว หรือเก็บเกี่ยวข้าวนั้นชาวบ้านจะตกลงกันก่อนว่า ใครจะลงนาของตนวันไหน จะได้ไม่ตรงกัน เพื่อว่าจะได้ไปช่วยของใครคนใดคนหนึ่งก่อน และเรียงลำดับไปเรื่อย ๆ จนงานสำเร็จทุกคน

ในวันทำนาของคน ทุกคนในครอบครัวจะลงไปช่วยกันหมด ทั้งพ่อแม่ ลูก หลานญาติพี่น้อง แล้วก็จะช่วยกันเก็บเกี่ยวข้าวให้จนเสร็จไปทีละเจ้า โดยไม่คำนึงถึงเวลา ในระหว่างนั้นก็จะมีการพูดคุยถึงเรื่องราวต่าง ๆ ไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวปัญหาเกี่ยวกับชีวิต การทำนาคลดจนข้าวสารต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านและภายนอกหมู่บ้านไปด้วย เมื่อถึงเวลารับประทานอาหารกลางวัน เจ้าของที่นาที่นั้นถือว่าเป็นเจ้าภาพในการเลี้ยงอาหารกลางวัน หรือชาวบ้านบางคนก็อาจจะมีการเตรียมห่อข้าวปลาอาหารร่วมสมทบในมื้อกลางวันด้วย หลังจากนั้นก็ต้องไปเก็บเกี่ยวของเจ้าอื่นต่อไป ถ้าหมดวันก็จะช่วยในวันต่อไปตามที่ตกลงไว้ สำหรับบางเจ้าที่ไม่ได้ไปช่วยในงานเก็บเกี่ยวข้าว ก็สามารถจะไปช่วยงานวันอื่นแทนได้ ซึ่งมีความยืดหยุ่นไปตามความจำเป็นของเงื่อนไขแต่ละครอบครัว

10.3 ผลการดำเนินงานกิจกรรมตามประเพณี

จากข้อสรุปของทีมวิจัย พบว่า การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในประเพณีเอามื้อเอารวันเกี่ยวข้าวเป็นไปด้วศติ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ใหญ่ จะไม่ค่อยมีเยาวชน หรือวัยรุ่นมาร่วมงานมากนัก เนื่องจากไม่มีเวลา ต้องเรียนหนังสือ เยาวชนบางคนคิดว่า งานเกษตรกรรมเป็นงานกรรมกร เป็นงานหนัก ไม่มีเกียรติ ซึ่งทีมวิจัยไม่ต้องการที่จะให้เยาวชนคิดเช่นนั้น อยากให้เยาวชนมีส่วนร่วมและเรียนรู้ในกิจกรรม เพื่อปลูกฝังให้รักอาชีพเกษตรกรรมต่อไป

ประโยชน์ตามความเชื่อของชุมชน

เนื่องจากกิจกรรมเอามื้อเอารวัน ไม่ได้เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา หรือพิธีทางตั้งศักดิ์สิทธิ์ วิทยุญาณ จึงไม่มีความเชื่อและประโยชน์ในเรื่องบุญบาป หรือความเชื่ออื่นๆ นอกจากด้านเศรษฐกิจเท่านั้น

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจริงต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน

1. ลดค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานเกี่ยวข้าว
2. สามารถเก็บเกี่ยวได้รวดเร็ว ทันเวลา
3. ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการเกษตรกับเพื่อนบ้าน
4. ได้ถามทุกข์ทุกขในชีวิตเรื่องอื่นๆ นอกเหนือจากเรื่องเกษตร
5. เกิดความสนุกสนานในการทำงาน มีเพื่อนพูดคุย

ดงแบกดำนา

ดงแบกเคียวขาว

11.ประเพณีตานคันเงิน หรือตานก๋วยสลาก

11.1 ประวัติความเป็นมา

การทำบุญถวายทานคันเงิน ก็เหมือนกับการทำบุญทั่ว ๆ ไป เพียงแต่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำบุญ ซึ่งประเพณีนี้นิยมทำกันมานานแล้วตั้งแต่บรรพบุรุษ ทางวัดและชาวบ้านจะจัดประเพณีตานคันเงินเป็นประจำทุก ๆ ปี หรือจะเรียกว่า "ตานประจำปี" ก็ได้ ยกเว้นปีไหนจัดประเพณีตานก๋วยสลาก ปีนั้นก็จะยกเลิกจัดประเพณีตานคันเงิน ขึ้นอยู่กับข้อตกลงของกรรมการวัดว่าจะเลือกจัดประเพณีไหน การจัดประเพณีดังกล่าว ส่วนมากจะจัดหลังจากออกพรรษา คือในเดือนยี่เพือนี (เดือนยัย) หรือเดือน 9 เหนือ ตรงกับเดือนตุลาคมหรือเดือนพฤศจิกายน ในปัจจุบันแล้วแต่ความเหมาะสม

คำว่า "ตานคันเงิน" แปลว่า การถวายคันเงิน เป็นการเรียกตามลักษณะวัตถุที่จะถวายทานคือ คันเงิน จะทำจากต้นหญ้าคาแห้ง หรือฟางข้าว โดยชาวบ้านจะคัดเอาคันที่เสมอกันมีความยาวพอสมควร นำมามัดรวมกันตามขนาดพอดี มัดด้วยดอกลี้น้ำมันตามขนาดยาวประมาณ 50-100 เซนติเมตร แล้วแยกทางโคนออกเป็น 3 ส่วน ความยาวพอให้สวยงาม และสามารถตั้งคันเงินได้ไม่ล้ม มัดด้วยดอกลี้น้ำมันให้แน่น จากนั้นจะทำไม้ไผ่ยาวพอสมควร เกลาให้เรียบร้อยคัตมากลางสำหรับเสียบธูป 2 ข้างให้แหลม เพื่อปักลงที่โคนคันไม้ไผ่เรียงขึ้นมา ขาคันคาหากจะให้กว้างก็ให้หักไม้กว้างเท่านั้น ทำเป็นรูปตัวสามเหลี่ยม แล้วนำไม้ไผ่มาเกลาคความยาวพอสมควร เพื่อสำหรับเอาธูปสอดไม้ไผ่ที่ผ่าไว้ โดยนิยมเอาธูปด้านหัวขึ้น (รูปพระเจ้าอยู่หัว) พระเศียรขึ้นข้างบน ปักลงบนคันคานั้น ส่วนคันคานั้นจะหาวัสดุมาพันรอบเพื่อให้สวยงาม ปลายคันคาและไม้ธูปสอดจะมีดอกไม้ประดิษฐ์ หรือดอกไม้สดใส่ไปด้วย เพื่อเพิ่มความสวยงาม

ส่วนประเพณีตานก๋วยสลากนั้น คำว่า "ตานก๋วยสลาก" แปลว่า การ "ถวายสลากตระกร้า" ซึ่งสมัยก่อนจะใช้ตระกร้าที่คนทางภาคเหนือเรียกว่า "ก๋วย" ทำมาจากไม้ไผ่ที่สานเชื่อมต่อกันสำหรับใส่สิ่งของที่นำไปถวายพระสงฆ์ ปัจจุบันเพื่อความสะดวกมีการใช้ถังน้ำพลาสติกแทนเพราะหาซื้อได้ง่ายเนื่องจากสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้ด้วย แต่ก็ยังคงมีชาวบ้านบางส่วนใช้ตระกร้าอยู่ "สลาก" หรือที่คนที่คนทางภาคเหนือเรียก "สลาก" จะเป็นหมายเลขใส่ของปิดมิดชิดให้พระภิกษุเลือกจับ คล้ายกับเป็นการเสี่ยงดวง เพราะมูลค่าของปัจจัยและสิ่งของที่อยู่ใน "ก๋วยสลาก" มีความแตกต่างกัน โดยมีพระภิกษุจากวัดอื่นได้ร่วมกิจกรรมคือการจับสลากเนื่องในโอกาสการทำบุญครั้งนี้ด้วย

11.2 ขั้นตอนการดำเนินงานกิจกรรม

กิจกรรมหลักที่ทำมาตั้งแต่อดีต

- ช่วงวันก่อนเริ่มงาน 1 อาทิตย์ เป็นการเตรียมสิ่งของ ถ้าหากมีการจัดงานถวายสลากชาวบ้านก็จะเตรียมसान "ก๋วย" เพื่อใส่สิ่งของที่จะนำไปถวายพระสงฆ์ ของทุกอย่าง ครอบครัว ครอบครัวละประมาณ 2-3 ก๋วย แต่ถ้าหากเป็นการदानเงิน ก็จะเตรียมทำदानเงิน ที่ทำจากหญ้าคาหรือฟางข้าว และเตรียมสิ่งของ เครื่องใช้ อาหาร เพื่อใส่ถวายประกอบไปด้วยदानเงิน
- ในวันก่อนเริ่มงาน 1 วัน เป็นวันดา คือเป็นการเตรียมพร้อม จะมีญาติพี่น้องที่อยู่ในหมู่บ้านอื่นๆ มาช่วยเตรียม
- ในวันจริง ในประเพณีदानก๋วยสลาก ตอนเช้าชาวบ้านจะนำก๋วยสลากไปรวมกันที่หัวหมวดของตน พร้อมทั้งนำเส้นสลากที่เขียนเสร็จแล้ว ไปส่งให้กับกรรมการวัด นำมารวมกัน เตรียมให้พระสงฆ์จับสลาก มีพิธีทางศาสนา คือ ไหว้พระรับศีล มีการถวายภัตตาหารเพลแก่พระสงฆ์ รับพร ในตอนบ่าย เป็นการเริ่มพิธีการจับสลาก ให้พระสงฆ์ทุกรูปจับ แล้วพระสงฆ์จะได้รับนิมนต์ไปให้พร คำนวณของศรัทธาที่อยู่ประจำในแต่ละหัวหมวด
- ส่วนในประเพณีदानเงิน ตอนเช้าจะเป็นการทำบุญตักบาตร ตอนสายชาวบ้านจะนำदानเงินและเครื่องไทยทานไปรวมกันที่วัดเพื่อเตรียมถวาย ส่วนหัววัดอื่นๆ ที่อยู่ภายในตำบล ก็จะมีตัวแทนพระสงฆ์นำदानเงินมาถวายเช่นกัน ส่วนชาวบ้านในหมู่บ้านจะถวายदानเงินพร้อมกันในตอนบ่าย โดยร่วมกันประกอบพิธีตามขั้นตอนทางศาสนา ประเพณีदानเงินและก๋วยสลาก ไม่นิยมจัดมหรสพในช่วงกลางคืน

กิจกรรมและรายละเอียดจากการสังเกตบันทึกข้อมูลของทีมวิจัยในปัจจุบัน

ในกระบวนการวิจัยก็มีการสอบถามและเก็บข้อมูลประเพณีจากผู้อาวุโสก่อน เมื่อกรรมการวัด ได้มีการประชุมเพื่อกำหนดข้อตกลงในการจัดประเพณีประจำปีของหมู่บ้าน โดยที่ในปีนี้ หมู่บ้านป่าไผ่ได้มีมติที่จะจัดประเพณีदानเงินแล้ว ทีมวิจัยก็ได้มีการปรึกษาร่วมกันในการร่วมประเพณี จากการสังเกตการณ์ในการร่วมกิจกรรมในประเพณีดังกล่าว ได้รายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินการคือ

ก่อนเริ่มประเพณี 1 อาทิตย์ เจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัด ผู้ใหญ่บ้านได้มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการร่วมกิจกรรมประจำปีของชาวบ้าน เพื่อเชิญชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมโดยพร้อมเพรียงกัน ในวันดังกล่าว ชาวบ้าน ทั้งผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อบ้านแม่บ้าน และกลุ่มเยาวชน ก็จะมีการเตรียมदानเงิน ดอกไม้ประคิณู จัดเตรียมสิ่งของที่จะถวายทานพร้อมกับदानเงิน เช่น ยาสิฟัน แปรงฟัน

นมสด/ชั้น ปลากระป๋อง ดอกไม้ รูปเทียน ขนม อาหาร และอื่น ๆ แล้วแต่จะหาได้ ส่วนมากจะเน้นของกินของใช้ มีการใส่ซองคือซองเงินทำบุญ มีการใส่ซองสีแดง ใช้ไม้ธูปบัง เอาใส่ใต้งี้นครั้งละ 3-4 เทียน ตามเจตนาธรรม ซึ่งคนเงินที่ว่าจะมีลักษณะเช่นเดียวกันหมด ส่วนทางวัดและหัวหมวดวัดก็จะมีการส่งหนังสือไปยังหัววัดต่าง ๆ เพื่อบิณฑิ์พระสงฆ์และเจิณชาวบ้านมาร่วมกิจกรรมด้วย

ในวันคา ก็มีการเตรียมความพร้อมครั้งสุดท้ายก่อนวันจริง เพื่อให้การจัดงานมีความสมบูรณ์และเรียบร้อยมากที่สุด รุ่งเช้าก็มีการร่วมพิธีทำบุญตักบาตร คอนธาย ๆ ชาวบ้านจะนำคั้นเงินและเครื่องไทยทานที่ได้เตรียมไว้ ไปรวมกันไว้ที่วัด ในช่วงกลางวันจะมีหัววัดต่าง ๆ ทอออกมา รวมถวายคั้นเงินที่วัดสลับกันไป ในส่วนของชาวบ้านในหมู่บ้านจะมีการถวายคั้นเงินพร้อมกันในตอนบ่าอ มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคือไหว้พระรับศีล มัคทายกกล่าวคำวณตนา พระสงฆ์กล่าวสัมนโพนธอกถา จนเสร็จพิธี หลังจากเสร็จพิธีต่าง ๆ แล้ว จะมีชาวบ้านบางคนมาขอบูชา (ซื้อ) คั้นดอกไม้วัดถวายและเอาซองเงินออกแล้ว ไปหมุนเวียนใช้ต่อไปในงานต่อไปในวัดอื่น ๆ

11.3 ผลการดำเนินกิจกรรมตามประเพณี

จากการประเมินร่วมกันของทีมวิจัย ในการร่วมกิจกรรมตามประเพณีคั้นคั้นเงินของหมู่บ้านป่าไผ่ ได้ข้อสรุปว่า ในด้านความร่วมมือประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีชาวบ้านมาร่วมกิจกรรมจำนวนมาก ส่วนขอคการรับบริจาคเงินก็มีจำนวนมากกว่าปีก่อน ๆ เพราะการประชาสัมพันธ์ทำให้ชาวบ้านได้รับทราบข่าวสารกันอย่างถ้วนหน้า ในการเตรียมตัวและจัดเตรียมของต่าง ๆ เพื่อให้ในกิจกรรม ก็สามารถจัดได้พร้อมทันวันงาน

ประโยชน์ตามความเชื่อของชุมชน

1. เป็นการรวมบิณฑิ์ถวายแก่วัด เพื่อที่จะได้นำบิณฑิ์ไปบูรณะถาวรวัดต่าง ๆ ภายในวัด โดยที่การคั้นคั้นเงินนั้นเป็นการทำบุญที่ออกเงินส่วนใหญ่จะเข้าวัดมากกว่าการตามกัวยสธาก
2. ผู้ที่ทำบุญถวายคั้นคั้นเงิน ก็จะได้แผ่ส่วนบุญกับบรรพบุรุษ เทวดาเจ้าที่ และได้กุศลเข้ากับตนเอง เกิดชาติหน้าก็จะอุดมไปด้วยทรัพย์สินเงินทอง

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจริงต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน

1. วัดนำบิณฑิ์ที่ชาวบ้านถวายไปบูรณะถาวรวัดต่าง ๆ ภายในวัด หรือเป็นค่าใช้จ่ายทั่วไปภายในวัด

2. เป็นการสร้างความสามัคคีทั้งในระดับครอบครัว และระดับชุมชน โดยมีกิจกรรมที่กระทำร่วมกันในการเตรียมดา และร่วมประเพณีจริงเป็นตัวเชื่อมความสามัคคี
3. เป็นการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นเอาไว้

ประเพณีตานตนเงิน-สลากภัตร

ประเพณีตานตนเงิน

12. ประเพณีออกพรรษาและถวายผ้าจำนำพรรษา

12.1 ประวัติความเป็นมา

ประเพณีออกพรรษา เกิดขึ้นหลังจากที่พระภิกษุสงฆ์จำพรรษาครบ 3 เดือน คือ นับจากวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ของภาคกลาง หรือวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 ของภาคเหนือ ครบไตรมาสหรือครบ 3 เดือนบริบูรณ์ ในวันที่ 15 ค่ำ เดือน 11 ของภาคกลาง ซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนกึ่ง ของภาคเหนือ ถือเป็นวันออกพรรษา เป็นการสิ้นสุดกำหนดอยู่พรรษาของพระภิกษุตามพระวินัยบัญญัติ เป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ทำปวารณาแทนอุโบสถกรรม

การทำปวารณาออกพรรษาของพระสงฆ์ เป็นการประกาศในท่ามกลางสงฆ์เพื่อเปิดโอกาสให้สงฆ์ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ ในเมื่อเห็นความผิดอันไม่ดีไม่งามของกันและกัน ทั้งพระผู้ใหญ่และพระผู้น้อย ต่างก็ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ ไม่ถือโกรธ เพราะพระพุทธเจ้าไม่ได้ถือบุคคลเป็นใหญ่ แต่ให้ถือพระธรรมวินัยเป็นใหญ่ มูลเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงให้พระสงฆ์ทำปวารณา ซึ่งได้รับการบอกเล่าจากผู้อาวุโสในหมู่บ้านคือ ในสมัยที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่เขตวันมหาวิหารเมืองสาวัตถี มีพระภิกษุพวกหนึ่งหลายรูปจำพรรษาในวัดแห่งหนึ่งในแคว้นโกศล มีความประสงค์จะป้องกันการวิวาทไม่ให้เกิด โดยใช้วิธีตั้งกติกาว่าจะไม่พูดจาถกเถียงกัน วิธีนี้เรียกว่า “มุตสัถว์” คือปฏิบัติเหมือนคนไร้ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า ความประพฤติของพวกเขานี้เหมือนสัตว์ครึ่งจัน เพราะธรรมดาว่า สัตว์ครึ่งจันถึงจะอยู่ด้วยกันก็ไม่ทราบถึงความทุกข์สุขของกันและกัน ดังนั้นจึงทรงให้พระภิกษุอยู่จำพรรษา 3 เดือน แล้วทำปวารณาแก่กันและกัน ประเพณีออกพรรษา จึงได้ถือปฏิบัติสืบกันมาตั้งแต่บัดนั้น

12.2 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

กิจกรรมหลักที่ทำมาตั้งแต่อดีต

- มีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความพร้อม
- ก่อนวันจริงเป็นการแต่งคาเครื่องใช้ ของทำบุญ ที่ใช้เวลาในการเตรียมมากคือข้าวปลาอาหาร และขนม ซึ่งในอดีตจะทำเองทั้งสิ้น
- ในวันประกอบพิธี ก็จะมีพิธีกรรมทางศาสนาที่คล้ายคลึงกับประเพณีอื่นๆ ได้แก่ การทำบุญตักบาตรในตอนเช้า การถวายภัตตาหารเพล การฟังเทศน์ ถวายผ้าจำนำพรรษา การทำวัตรสวดมนต์ และปิดท้ายด้วยกิจกรรมการเวียนเทียน

กิจกรรมและรายละเอียดจากการสังเกตบันทึกข้อมูลของทีมวิจัยในปัจจุบัน

จากการรวบรวมข้อมูลในกิจกรรมในวันออกพรรษาของคณะวิจัย ได้สรุปรายละเอียดของกิจกรรม คือ มีการประชาสัมพันธ์จากทางวัดและผู้นำบ้านถึงความสำคัญ ความเป็นมา และกิจกรรมที่จะร่วมกันทำในหมู่บ้าน

ในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 เป็นวันคกแต่งคาไทยทาน มีการห่อขนม ข้าวต้ม หมากพลู รูปเทียนและดอกไม้ เพื่อเตรียมไปทำบุญ ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันออกพรรษา ชาวบ้านก็ไปทำบุญที่วัดในตอนเช้า มีการตักบาตร ถวายภัตตาหารเช้า ส่วนคอนบ่ามีการถวายภัตตาหารเพล ฟังเทศน์ คอนหัวค้ำมีกิจกรรมเวียนเทียน สวดมนต์ และถวายคำจำนัาพรรษาแก่พระภิกษุสามเณร และในรุ่งเช้าวันแรม 1 ค่ำ มีการตักบาตร ที่เรียกว่า "ตักบาตรเทโวโรหนะ" คำว่า "เทโวโรหนะ" แปลว่า "การเสด็จลงมาจากสวรรค์" ตามความเชื่อที่ว่า ในสมัยที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปจำพรรษาอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อโปรดพุทธมารดา และทวยเทพบนสวรรค์ พุทธศาสนิกชนที่อยู่ในมนุษยโลกต่างเฝ้ารอการกลับมาของพระองค์ เมื่อถึงวันแรม 1 ค่ำ หลังจากวันออกพรรษา รุ่งเช้าพระองค์ก็เสด็จลงมาจากสวรรค์เพื่อบิณฑบาตรโปรดสัตว์โลก พระสงฆ์และชาวบ้านจึงถือโอกาสนี้ทำบุญตักบาตรร่วมกัน

12.3 ผลการค่านินกิจกรรมตามประเพณี

จากการสรุปประเมินของคณะวิจัยร่วมกัน ได้ข้อสรุปว่า การร่วมกิจกรรมประเพณีออกพรรษาประสบความสำเร็จ มีผู้ร่วมกิจกรรมจำนวนมาก เนื่องจากมีการประชาสัมพันธ์เพื่อแจ้งรายละเอียดของงานก็ทำให้ชาวบ้านได้รับรู้กันอย่างทั่วถึง ทำให้ชาวบ้านบางท่านที่ลืมไปว่าเป็นวันออกพรรษา ก็ได้รู้และจัดเตรียมอุปกรณ์ดอกไม้ รูปเทียน ข้าวปลาอาหารต่าง ๆ เพื่อนำไปทำบุญตักบาตรในวันออกพรรษา ซึ่งในวันนั้น มีชาวบ้านมาร่วมกิจกรรมจำนวนมากกว่าทุกปี รวมทั้งกลุ่มเยาวชนก็มาร่วมทำบุญมากกว่าทุกปีอีกด้วย

ประโยชน์ตามความเชื่อของชุมชน

1. เพื่อทำบุญฉลองฉลองการกลับมาของพระพุทธเจ้าที่ได้ไปเทศน์โปรดพระมารดา

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจริงต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน

1. เพื่อเปิดโอกาสให้คณะสงฆ์ได้พิจารณาขอขมาต่อกัน
2. เพื่อสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น

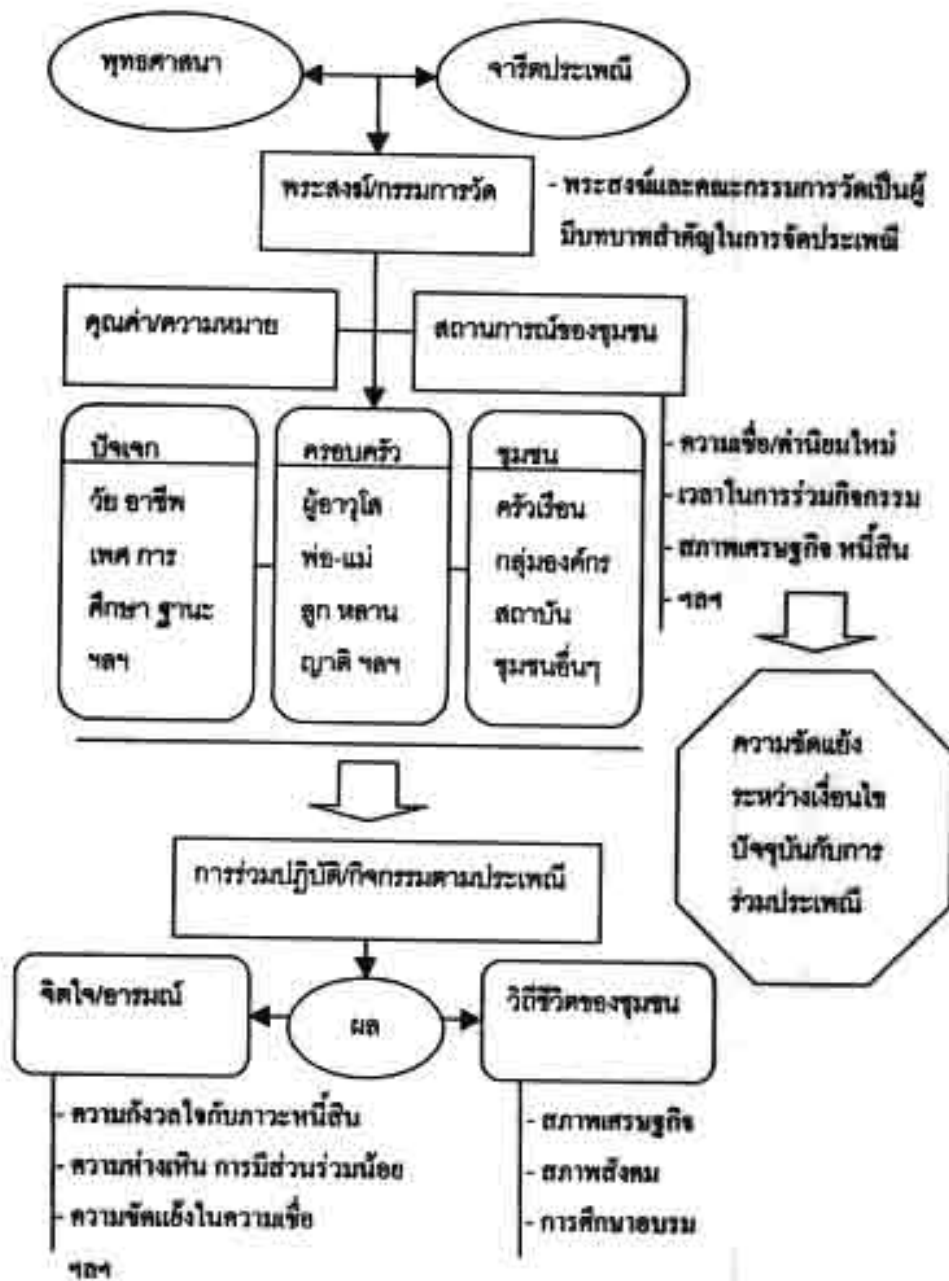
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ประเพณีวัฒนธรรมทุกประเพณี ที่คณะวิจัยได้เข้าไปศึกษาและเก็บข้อมูลโดยการร่วมปฏิบัติจริงด้วยความพร้อมใจกันของชาวบ้านป่าไผ่นั้น หากพิจารณาเพียงภาพปรากฏของกิจกรรมก็เหมือนกับว่า กิจกรรมในงานประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นเพียงความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนเท่านั้น การปฏิบัติตามประเพณีก็เป็นการสืบสานสิ่งเก่า ๆ ที่เคยทำกันในครั้งบรรพบุรุษ ให้ดำรงอยู่ต่อไปเท่านั้นเอง แต่เมื่อคณะวิจัย แกนนำของหมู่บ้าน และผู้ที่ร่วมกระบวนการวิจัย ได้ร่วมกันพิจารณาอย่างลึกซึ้งในทั้งเนื้อหาสาระละเอียด และการปฏิบัติจริงของแต่ละกิจกรรมของประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตความสัมพันธ์กับชุมชน ก็ทำให้เกิดความเข้าใจถึงคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมที่ซ่อนอยู่มากมาย ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อความเข้มแข็งของชุมชน เนื่องจากการร่วมประกอบกิจกรรมในประเพณีวัฒนธรรมนั้น ส่งผลทั้งด้านจิตใจและวิถีชีวิต ผลในด้านจิตใจคือเสริมสร้างสุขภาพทางอารมณ์แก่คนในชุมชน ด้วยความเชื่อในเรื่อง “บุญ” ทำให้มีความปิติในสิ่งที่ทำ และยังมีจิตใจที่ปิติมากขึ้นเมื่อได้ร่วมกิจกรรมกับลูกหลาน เพื่อนบ้าน ผลด้านวิถีชีวิตของชุมชน แม้จะไม่เกิดขึ้นโดยตรง แต่ประเพณีเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยโยงใยความผูกพันลดความขัดแย้ง สร้างความสามัคคีในทุกระดับของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นในระดับปัจเจก ระดับครอบครัว และระดับชุมชน (ครอบครัว/กลุ่มองค์กร/สถาบัน) ทำให้วิถีชีวิตในทุกด้านคือ เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ฯลฯ ที่คนในชุมชนต้องมีกิจกรรมร่วมกันในแต่ละด้าน ดำเนินไปอย่างราบรื่น ไม่เกิดความขัดแย้ง

แต่จากสถานการณ์เงื่อนไขของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ก็ต้องคืบคลานมากขึ้น เนื่องจากภาวะหนี้สิน และความเชื่อค่านิยมสมัยใหม่ ทำให้เวลาในการร่วมกิจกรรมประเพณีลดน้อยลง ซึ่งหลักจากการที่แกนนำของชุมชน ได้ใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนรู้ชุมชน เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อศึกษาหาข้อมูล วางแผน ปฏิบัติ และนำผลของการปฏิบัติมาวิเคราะห์สังเคราะห์ร่วมกัน จาก 17 กิจกรรมใน 14 ประเพณี ก็ทำให้เกิดความเข้าใจที่ตีร่วมกัน ของพระสงฆ์ กรรมการวัด แกนนำชุมชน และทีมวิจัย ในคุณค่า ความหมาย และแนวทางการปฏิบัติประเพณีของชุมชน ที่สอดคล้องกับความเชื่อและวิถีชีวิตสถานการณ์ของชุมชนในปัจจุบัน นอกจากนั้น ยังขยายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับแกนนำชุมชนอื่นๆ ในเวทีวิจัยต่างๆ ของศกว. ทำให้เพิ่มพูนทักษะในการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลอีกด้วย เมื่อนำผลจากเวทีการวางแผน ปฏิบัติกิจกรรมไปปฏิบัติจริง ก็ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถอธิบายความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก่อนกระบวนการวิจัยและหลังกระบวนการวิจัยได้ดังภาพต่อไปนี้

แผนภาพผลของจารีตประเพณีต่อความเข้มแข็งของชุมชน
(ก่อนหน้าที่จะมีกระบวนการวิจัย)

จากแผนภาพผลของจารีตประเพณีต่อความเข้มแข็งของชุมชนก่อนที่จะมีกระบวนการวิจัยเกิดขึ้นในชุมชน จากการจัดเวทีชุมชนเพื่อศึกษาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ที่แกนนำของชุมชน ได้มีการศึกษาหาข้อมูล วิเคราะห์ร่วมกัน ได้ข้อสรุปที่เป็นองค์ความรู้ร่วมกันเกี่ยวกับจารีตประเพณีที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ดังนี้

(1) ประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนทุกประเพณี ล้วนมีความเป็นมาจากการเชื่อทางพุทธศาสนาทั้งสิ้น ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นในหมู่บ้านป่าไผ่ ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาเป็นสำคัญ พิธีกรรมหรือกิจกรรมเกือบทุกอย่างที่เกิดขึ้น ได้ดัดแปลงให้ศรัทธาของคนในชุมชนที่มีต่อพุทธศาสนา ที่จะช่วยเหลืออุปถัมภ์ศาสนามีพลังที่แรงกล้ามากขึ้น แม้ส่วนใหญ่การร่วมทุกกิจกรรมต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเตรียมสิ่งของไปร่วมหรือไปถวาย แต่ชาวบ้านป่าไผ่ก็ได้เตรียมไปร่วมทุกครั้งด้วยความเต็มใจ และเสียสละเวลามาร่วมทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

(2) ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ผ่านการผสมผสานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นระบบที่สืบทอดผ่านมานับร้อยปี และไม่มีรูปแบบที่คงเดิมตายตัวตลอดไป หากแต่ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย วัฒนธรรมประเพณีจึงเป็นพิธีกรรมที่ผสมผสานกับการดำรงชีวิตที่สะท้อนระบบคิดของผู้คน โดยผ่านการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม เป็นประโยชน์และเป็นปัจจุบัน ซึ่งชุมชนที่มีแกนนำ มีปราชญ์ชาวบ้าน มีผู้รู้ที่ผ่านประสบการณ์อันหลากหลาย สามารถสร้างภูมิปัญญาแห่งการเรียนรู้ สืบทอด และปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ให้เชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้กลไกทางพิธีกรรมมีคุณค่าคงอยู่ได้ต่อไป

(3) ความศรัทธาในศาสนาพุทธของชาวบ้านป่าไผ่ นับเป็นแกนหลักในการเชื่อมโยงความผูกพันความสามัคคีในทุกระดับของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นในระดับปัจเจก ระดับครอบครัว และระดับชุมชน(ครอบครัว/กลุ่มองค์กร/สถาบัน) ผ่านเชื่อกฎที่เป็นพิธีกรรม ความเชื่อ และความศรัทธาของชาวบ้าน เพราะประเพณีวัฒนธรรมทุกอย่างในชุมชน เป็นสิ่งที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นประเพณีจึงเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพอ่องในการร้อยรัดรวมคนในชุมชนเข้าด้วยกัน เพราะคนในชุมชนมีความเชื่อ ให้การยอมรับ เคารพ ขอบปฏิบัติตามทุกกิจกรรมทุกประเพณี อาศัยความเชื่อในประเพณี เป็นศูนย์กลางยึดเหนี่ยวจิตใจให้ชาวบ้านได้มีกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยถึงสารทุกข์สุกดิบ ทั้งเรื่องที่สนุกสนานครื้นเครง ทั้งการช่วยเหลือแก้ไขปัญหากันและกัน อย่างน้อย ประเพณีทุกประเพณี ก็มีคุณค่าต่อชีวิตของชาวบ้าน ในแง่ของการผ่อนคลายความเครียดจากการทำงานในชีวิตประจำวัน

(4) ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการร่วมปฏิบัติกิจกรรมในประเพณี เป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงผู้คนในหลากหลายระดับ ได้แก่ ในระดับปัจเจก ผู้คนที่มีความแตกต่างกันด้าน

อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ สถานะทางสังคม ฯลฯ ได้เข้าร่วมในกิจกรรมสร้างความผูกพันต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คำนึงถึงสภาพความสามารถของตน ในระดับครอบครัว พ่อ แม่ ลูก ญาติพี่น้อง อาศัยกิจกรรมในประเพณีที่จะมีโอกาสมาพบปะพูดคุยกันในระดับครอบครัว ดังจะเห็นได้ในทุกประเพณี ผู้อาวุโสหรือหัวหน้าครอบครัว จะถ่ายทอดระบบความคิด ความรู้ ประสบการณ์ ให้แก่ญาติพี่น้อง บุตรหลาน แทรกในระหว่างการเตรียมกิจกรรมก่อนพิธี (วันดา) และระหว่างการทำกิจกรรม เช่น ในการห่อขนม ผู้สูงอายุ พ่อแม่ นอกจากจะสอนวิธีการทำขนม วิธีห่อขนมให้บุตรหลานแล้ว ก็จะมีการสอนพูดคุยอบรมบุตรหลาน ในเรื่องอื่นๆ ด้วย ในระดับชุมชน กิจกรรมในประเพณี จะเชื่อมโยงให้ผู้คนในแต่ละหลังคาเรือนในชุมชน กลุ่มองค์กรในชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพต่างๆ และสถาบันทางสังคม คือ สถาบันศาสนา (พุทธ) สถาบันการศึกษา (โรงเรียน) และสถาบันครอบครัว ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม นอกจากนั้น ประเพณียังสร้างความสัมพันธ์ระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชน กับผู้คนที่อยู่ต่างชุมชนด้วย แม้ประเพณีอื่นๆ จะจัดภายในชุมชน แต่เมื่อถึงวันดาและวันพิธีจริง ก็จะมีเครือข่ายญาติพี่น้องเกือบทุกคนมาร่วม ดังเช่น ประเพณีปอยหลวง ที่มีหัวหมวดศรัทธาวัดอื่นๆ เข้าร่วมในประเพณีของวัดป่าไผ่ หรือหัวหมวดศรัทธาวัดบ้านป่าไผ่ ต้องเข้าร่วมในประเพณีปอยหลวงของวัดอื่น เหล่านี้เป็นต้น ทำให้ชาวบ้านได้มีโอกาสพบปะเพื่อนฝูง พ่อ แม่ ญาติ พี่น้องที่อยู่ต่างหมู่บ้าน กลุ่มองค์กรในชุมชนเช่น กลุ่มเหมืองฝาย ก็มีโอกาสมานพบปะกับแม่ฝาย ลูกฝาย ที่อยู่ในหมู่บ้านอื่น พระสงฆ์ในหมู่บ้านก็มีโอกาสได้พบปะพูดคุยในกิจการศาสนากับพระสงฆ์ที่อยู่วัดอื่น เป็นต้น

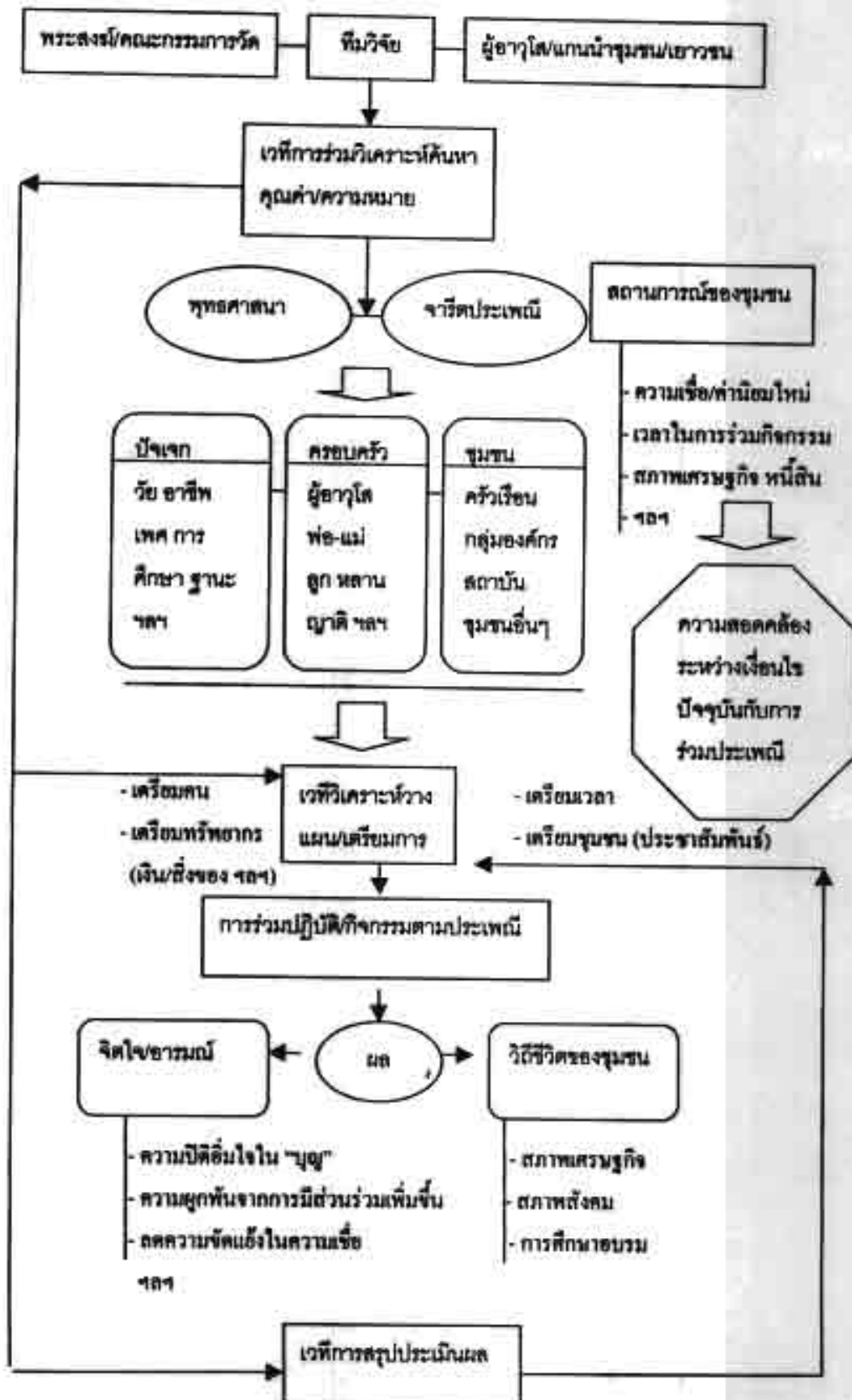
(5) ในชีวิตประจำวันของชาวบ้านมีความขัดแย้งกันอยู่ในการดำรงชีวิต ในเรื่องการทำมาหากิน การร่วมกิจกรรมประเพณีสามารถแก้ไขความขัดแย้งได้ ก็โดยการใช้ประเพณีกิจกรรมในการคลี่คลายความขัดแย้ง เพราะเวลาคนมาร่วมประเพณีกิจกรรมของหมู่บ้านในงานบุญต่างๆ เช่น ถ้างิ้ว จะไม่พูดถึงเรื่องความขัดแย้งที่มีต่อกัน จิตใจจะมีแต่เรื่องบุญกุศล การดึงเอาชนให้มามีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณี ก็เป็นกลอุบายในการอบรมเขาชน โดยการนำวัฒนธรรมประเพณีมาใช้ลดความขัดแย้งที่มีต่อกัน

(6) การจัดกิจกรรมตามประเพณีที่ผ่านมาของชุมชนก่อนหน้าที่จะมีกระบวนการวิจัย มีพระสงฆ์และคณะกรรมการวัดเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเตรียมการ การวางแผน เนื่องจากชุมชนเห็นว่าเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการเตรียมการเฉพาะ ก็คือพระสงฆ์และกรรมการวัดนั่นเอง ส่วนแกนนำและชาวบ้านในชุมชน ให้ความเชื่อถือและให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามแนวทาง กิจกรรม ตามความเห็นของผู้นำทางศาสนา ทั้งๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชนทุกคนในชุมชนโดยตรง เนื่องจากการจัดประเพณีวัฒนธรรมต้องใช้ทรัพยากร เงินทองสิ่งของเวลา ในการดำเนินการ ในขณะที่สถานการณ์ปัจจุบัน ชาวบ้านมีความเดือดร้อนจากภาวะหนี้สิน ความเปลี่ยนแปลงในค่านิยม ความเชื่อ เขาชนเริ่มมองไม่เห็นคุณค่าความสำคัญของการปฏิบัติ

ตามจริยคประเพณี โดยเห็นว่าเป็นเพียงความเชื่อเท่านั้น ไม่มีสาระประโยชน์ที่แท้จริงต่อชีวิต ซึ่งแก่นนำหรือผู้ปกครองของเขาวนเอง ก็ไม่สามารถอธิบายให้เขาวนเข้าใจได้ และหลายครั้งที่แก่นนำเริ่มมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับกลุ่มผู้นำทางศาสนา ในการปฏิบัติกิจกรรมตามประเพณี เพียงแค่ความขัดแย้งนั้นสามารถประสานกันได้ด้วยความผูกพันกัน ภายได้ความเป็นคนชุมชนเดียวกัน

จุดนี้เอง ที่มวิชัยจึงเริ่มเห็นปรากฏการณ์ของสภาพปัญหา จนต้องมีการบวนการวิจัยเข้ามาช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ร่วมกัน ของพระสงฆ์ กรรมการวัด แก่นนำชุมชน และที่มวิชัย ในคุณค่า ความหมาย และแนวทางการปฏิบัติประเพณีของชุมชน ที่สอดคล้องกับความเชื่อและวิถีชีวิต สถานการณ์ของชุมชนในปัจจุบัน ทำให้ความขัดแย้งลดน้อยลง ทั้งยังได้แนวทางการปฏิบัติกรรมตามประเพณีที่มีความถูกต้อง สอดคล้องทั้งในด้านความเชื่อทางศาสนา และทั้งสถานการณ์เงื่อนไขวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

แผนภาพผลของจารีตประเพณีต่อความเข้มแข็งของชุมชน
(หลังจากมีกระบวนการวิจัยเกิดขึ้น)

จากแผนภาพผลของจารีตประเพณีต่อความเข้มแข็งของชุมชน หลังจากที่มีกระบวนการวิจัยเกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งจากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และวิเคราะห์จารีตประเพณีของทิมวิชัย ในชุมชนร่วมกัน ทำให้ได้ข้อสรุปที่เป็นองค์ความรู้ ดังนี้

(1) การที่ทิมวิชัย ได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมตามประเพณี เริ่มตั้งแต่การจัดเวทีทำความเข้าใจร่วมกันในเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และผลที่ชุมชนจะได้รับจากกระบวนการวิจัย และมีการศึกษาหาความรู้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าความหมาย/ความสำคัญของประเพณีแต่ละประเพณี ในเชิงคุณค่าตามความเชื่อและคุณค่าที่เกิดขึ้นจริงต่อวิถีชีวิต ซึ่งประเพณีที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ จะต้องเป็นประเพณีที่เชื่อมโยงกันได้กับความคิด ความเชื่อ รวมทั้งวิถีชีวิตในด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ สังคม การศึกษา เป็นต้น ของชุมชนอย่างสอดคล้อง ประเพณีนั้นจึงจะได้รับการปฏิบัติสืบทอดอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การศึกษาประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน โดยการแยกเนื้อหาสาระผลของประเพณีวัฒนธรรมออกเป็นสาระสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็น ผลที่เกิดขึ้นตามความเชื่อ และส่วนที่เป็น ผลที่เกิดขึ้นจริงต่อวิถีชีวิตของชุมชน ทำให้แกนนำและทิมวิชัยในชุมชนได้ร่วมกันคิดค้นหาวิถีทางและหากุศโลบายที่จะรื้อฟื้นประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนขึ้นมาใหม่ โดยกระบวนการรื้อฟื้นความเชื่อ ความคิด และการสร้างความหมายดั้งเดิม จนกระทั่งสามารถรื้อสร้างความเชื่อ ความคิด และการสร้างความหมายใหม่ที่สอดคล้องและมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ก่อให้เกิดกระบวนการ “ชุมชนเรียนรู้” ที่เกิดขึ้นจริง และเป็นธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ในขณะที่แกนนำ ผู้อาวุโส ทิมวิชัย และชาวบ้านในชุมชน เกิดความรู้ความเข้าใจร่วมกันที่ตรงกันชัดเจนในประวัติ ประโยชน์คุณค่า วิถีปฏิบัติ ในพิธีกรรม ทำให้ความขัดแย้งที่เคยมีในประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับประเพณีดังกล่าว คลี่คลายลง

(2) เกิดการพัฒนาทักษะศักยภาพในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการหาความรู้ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาแก้ไขปัญหาของชุมชน ของกลุ่มแกนนำและทิมวิชัย ซึ่งจากการร่วมกระบวนการวิจัยของทิมวิชัย ทำให้แกนนำและทิมวิชัยเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในกระบวนการวิจัย คือ (ก) เกิดความรู้ว่าในการศึกษาวิจัยนั้น ข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะต้องนำมาเป็นฐานการเรียนรู้ การวิเคราะห์ ทำให้นำไปสู่การการนำมาใช้ประโยชน์ก่อเกิดองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาใหม่ๆ ต่อไป ดังเช่น ในกรณีของการรวบรวมองค์ความรู้ด้านประเพณีวัฒนธรรมจากผู้อาวุโสในชุมชน แล้วนำไปวิเคราะห์ร่วมกันในเวที ทำให้เห็นแนวทางที่จะฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรม อย่างถูกต้อง และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน (ข) เกิดความรู้ว่า ในกระบวนการวิจัยนั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทิมวิชัยทุกคน การเรียนรู้ไม่สามารถทำได้อย่างแยกส่วน ดังกรณีในช่วงเวลาหนึ่งของการวิจัย ทิมวิชัย ได้แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการเก็บข้อมูล โดยแบ่งจำนวนคนต่อประเพณี แต่พอถึงเวลาเก็บข้อมูลจริงๆ ปรากฏว่าทิมวิชัยต้องร่วมมือกันในการเก็บข้อมูล ร่วมกันสังเกตการณ์ ร่วมกันทำกิจกรรม ทุกกิจกรรมประเพณี การที่ได้มีส่วนร่วมในการศึกษา สังเกต ปฏิบัติ และวิเคราะห์ทุก

ประเพณีนั้น มีผลทำให้เมื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์ในภาพรวม จะเกิดการวิเคราะห์สังเคราะห์อย่างเชื่อมโยง

(3) การศึกษาเรียนรู้ร่วมกันในกระบวนการวิจัย ของกลุ่มแกนนำและทีมวิจัย ทำให้มีการ "เลือก" และ "ไม่เลือก" ในการปฏิบัติกิจกรรมบางอย่างในแต่ละประเพณี โดยกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องและทีมวิจัยเห็นว่าไม่เกิดคุณค่าต่อชุมชน การปฏิบัติเป็นเพียงเกิดผลด้านความเชื่อแต่ทำให้ต้องสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่าย หรือมีผลกระทบต่อดังแวดล้อมต่างๆ ก็จะไม่ "เลือก" ที่จะปฏิบัติ เช่น ในกิจกรรมหาไม้ค้ำสติ ในอดีต ไม้มีมากมาย การตัดไม้ค้ำสติ จึงใช้ไม้เนื้อแข็ง แต่เมื่อทีมวิจัยได้ร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ ก็มีการประชาสัมพันธ์ให้ใช้ไม้เนื้ออ่อนที่หาง่ายแทน และให้ลดจำนวนไม้ค้ำโดยการมีไม้หลักประจำหัวหมวดแทนที่จะตัดไม้ทุกหลังคาเรือน และกิจกรรมที่มีคุณค่าแต่สูญหายไปเนื่องจากยุคสมัยเปลี่ยน เช่น กิจกรรมการ "เอามื้อเอารวัน" ทีมวิจัยก็ร่วมกันวิเคราะห์ให้เห็นคุณค่า และหาแนวทางที่ชุมชนจะปฏิบัติได้โดยปรับให้สอดคล้องกับเงื่อนไขสถานการณ์ปัจจุบัน ก็ทำให้เกิดผลดีในแง่ของการลดต้นทุนการผลิต และความสามัคคีช่วยเหลือกันของชุมชน

(4) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการปฏิบัติกิจกรรมตามประเพณี ทำให้เกิดการวางแผนเตรียมการในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมคน เตรียมทรัพยากรคือค่าใช้จ่าย สิ่งของ ที่จะใช้ในกิจกรรม เตรียมกำหนดเวลาที่เหมาะสมในการจัดประเพณี รวมทั้งเตรียมความพร้อมของชุมชนโดยการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณี ทำให้ชุมชนมีความพร้อม ซึ่งจากการวิเคราะห์เรียนรู้ร่วมกันทำให้ทราบว่า (ก) การให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในจารีตประเพณีของชุมชน ที่ไม่เพียงแต่การร่วมช่วยเหลือปฏิบัติกิจกรรมในประเพณีเท่านั้น แต่มีส่วนร่วมตั้งแต่การทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง การวางแผน และการประเมินผล เช่น เมื่อมีการทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ก็ทำให้เกิดการขยายต่อให้ชุมชน เขว้าขานบุตรหลาน เห็นคุณค่าความสำคัญ เมื่อมีการวางแผนการจัดประเพณี ก็จะไม่จัดตรงกับช่วงที่ชาวบ้านยุ่งกับภาระกิจทางการเกษตร ที่ต้องเร่งรีบในการผลิต การเก็บเกี่ยว เมื่อมีการปฏิบัติและประเมินผล ก็จะขยายผลในกิจกรรมที่เกิดผลดีต่อชุมชน และปรับกิจกรรมในประเพณีที่ไม่เกิดผลดีต่อชุมชนใหม่ เป็นต้น (ข) การประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญยิ่ง ในการทำความเข้าใจกับชุมชน บางประเพณีขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ทำให้มีผู้เข้าร่วมในประเพณีน้อย ดังนั้น การประชาสัมพันธ์ถือเป็นหัวใจสำคัญ ในการที่จะระดมคนโดยเฉพาะเยาวชนมาร่วม ในการประชาสัมพันธ์เพื่อจัดประเพณี ก็จะมีการประชาสัมพันธ์ทั้งในแง่ของคุณค่าความสำคัญของประเพณีตามความเชื่อทางศาสนาชุมชน และการประชาสัมพันธ์ในด้านบันเทิง ซึ่งจากเวทีวิเคราะห์ของทีมวิจัย หลังจากที่ได้จัดประเพณีหลายครั้ง ก็พบว่า การประชาสัมพันธ์ที่ดี และการเตรียมงานบันเทิงรื่นเริงในประเพณี เป็นสิ่งสำคัญในการดึงดูดคนทุกเพศทุกวัยในชุมชนเข้ามาร่วมพิธี (ค) การจัดงานรื่นเริง

ในประเพณี อาจดูเหมือนกับเป็นเรื่องที่ไม่มีความสำคัญนักสำหรับประเพณี เพราะงานรื่นเริงถือว่า
อยู่นอกเหนือพิธีกรรมทางศาสนา แต่อันที่จริงแล้ว งานรื่นเริงมีความสำคัญต่อประเพณีมาก ในแง่
ของการเพิ่มแรงงูใจให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน ที่โดยธรรมชาติแล้วจะไม่ให้ความสนใจใน
สิ่งที่เป็นพิธีกรรมที่เคร่งครัด จะสนใจต่อความสนุกสนานบันเทิงมากกว่า ฉะนั้น การจัดงานให้มี
ความรื่นเริง จึงเป็นสิ่งที่ช่วยดึงเอาเด็กเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในพิธี ในอดีต ประเพณีที่มีงานรื่น
เริงค่อนกลางคืน เช่น มีการจัดขบวนโดยเปรียบขบวนจากหมู่บ้านภายในชุมชนและต่างชุมชน มีรำ
วง ดิเก ซอ เป็นต้น ทำให้งานครึกครื้น จะดึงดูดชาวบ้าน หมู่สาวให้มาร่วมงานได้มาก แต่
ปัจจุบัน กิจกรรมหลายอย่างได้ถูกยกเลิกไป เช่น การจัดขบวน แต่มีการแสดงดนตรีวงรุ่มแทน

(5) องค์ความรู้เกี่ยวกับคุณค่า ความสำคัญ ประโยชน์ของจารีตประเพณีต่อชุมชน
รวมทั้งแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง ที่ทีมวิจัยได้รวบรวมไว้ในรูปแบบเอกสาร จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่
สนใจศึกษาค้นคว้า และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ที่จะทำให้เกิดการปฏิบัติตาม
ประเพณีอย่างเข้าใจ สามารถถ่ายทอดให้กับเยาวชนลูกหลานอย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติ
อย่างถูกต้อง เป็นแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการร่วมในกระบวนการของทีมวิจัยตลอดโครงการฯ ทีมวิจัยได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยว
กับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะทั่วไปในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. วันที่จัดกิจกรรมตามประเพณี หลายประเพณีทางราชการ ไม่ได้ถือว่ามีความสำคัญ
และเป็นวันหยุดราชการ ทำให้ชาวบ้าน ผู้ใหญ่ เด็กเยาวชน ที่มีภาระหน้าที่ในหน้าที่การงาน และ
การเรียน แม้ว่าจะอยากอยู่ร่วมงาน แต่ก็ไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้ ทีมวิจัยจึงต้องการให้ทาง
ราชการเปลี่ยนแปลงวันหยุดราชการ โดยขออยากให้วันพระทุกอาทิตย์ เป็นวันหยุดราชการ

2. ประเพณีที่มีการจัดมหรสพค่อนกลางคืน มักจะมีเหตุการณ์การทะเลาะวิวาทชก
ต่อกันของวัยรุ่นภายในงานมหรสพ เนื่องจากมีวัยรุ่นนอกหมู่บ้านมาเที่ยวภายในงาน ส่วนใหญ่
สาเหตุของการทะเลาะคือเรื่องการหึงหวง ประกอบกับการดื่มสุรา ทำให้ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ แต่
ภายหลังจากที่มิกฎภายในชุมชนแต่ละชุมชน ที่จะดำเนินการปรับโทษแก่ผู้ที่ทะเลาะวิวาทกัน โดย
เสียค่าปรับเป็นเงินหรือเป็นสิ่งของตามแต่กรรมการหมู่บ้านจะตกลงกัน ก็ทำให้เหตุการณ์การ
ทะเลาะวิวาทลดน้อยลง และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดงาน ความไม่ระมัดระวังและมักง่ายของ
ผู้มาร่วมงาน บางครั้งทำให้ถาวรวัตถุเสียหาย หรือมีขยะที่ทิ้งเกลื่อนในวัดเป็นภาระของพระสงฆ์
ตามพระที่ ต้องช่วยกันเก็บกวาด ซึ่งทีมวิจัยต้องร่วมกันระดมความคิด ประเมินผล และหาทางแก้ไข
ปัญหาโดยอาศัยแนวทางการจัดเวทีประชุม ตามลักษณะของกระบวนการวิจัยในการแก้ไขปัญห
อย่างมีส่วนร่วมต่อไป

ในประเพณี อาจดูเหมือนกับเป็นเรื่องที่ไม่มีความสำคัญนักสำหรับประเพณี เพราะงานรื่นเริงถือว่า
อยู่นอกเหนือพิธีกรรมทางศาสนา แต่อันที่จริงแล้ว งานรื่นเริงมีความสำคัญต่อประเพณีมาก ในแง่
ของการเพิ่มแรงจูงใจให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน ที่โดยธรรมชาติแล้วจะไม่ให้ความสนใจใน
สิ่งที่เป็นพิธีกรรมที่เคร่งครัด จะสนใจคือความสนุกสนานบันเทิงมากกว่า ฉะนั้น การจัดงานให้มี
ความรื่นเริง จึงเป็นสิ่งที่ช่วยดึงเอาเด็กเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในพิธี ในอดีต ประเพณีที่มีงานรื่น
เริงตอนกลางคืน เช่น มีการจัดชมมวยโดยเปรียบมวยจากหมู่บ้านภายในชุมชนและต่างชุมชน มีร่า
ว วง ลีเก ซอ เป็นต้น ทำให้งานครึกครื้น จะดึงดูดชาวบ้าน หมู่สาวให้มาร่วมงานได้มาก แต่
ปัจจุบัน กิจกรรมหลายอย่างได้ถูกยกเลิกไป เช่น การจัดชมมวย แต่มีการแสดงดนตรีวงรุ่มแทน

(5) องค์ความรู้เกี่ยวกับคุณค่า ความสำคัญ ประโยชน์ของจารีตประเพณีคือชุมชน
รวมทั้งแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง ที่ทีมวิจัยได้รวบรวมไว้ในรูปแบบเอกสาร จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่
สนใจศึกษาค้นคว้า และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ที่จะทำให้เกิดการปฏิบัติตาม
ประเพณีอย่างเข้าใจ สามารถถ่ายทอดให้กับเยาวชนลูกหลานอย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติ
อย่างถูกต้อง เป็นแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการร่วมในกระบวนการของทีมวิจัยตลอดโครงการฯ ทีมวิจัยได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยว
กับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะทั่วไปในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. วันที่จัดกิจกรรมตามประเพณี หลายประเพณีทางราชการไม่ถือว่ามีมีความสำคัญ
และเป็นวันหยุดราชการ ทำให้ชาวบ้าน ผู้ใหญ่ เด็กเยาวชน ที่มีภาระหน้าที่ในหน้าที่การงาน และ
การเรียน แม้ว่าจะอยากอยู่ร่วมงาน แต่ก็ไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้ ทีมวิจัยจึงต้องการให้ทาง
ราชการเปลี่ยนแปลงวันหยุดราชการ โดยอยากให้วันพระทุกอาทิตย์ เป็นวันหยุดราชการ

2. ประเพณีที่มีการจัดมหรสพตอนกลางคืน มักจะมีเหตุการณ์การทะเลาะวิวาทชก
ต่อกันของวัยรุ่นภายในงานมหรสพ เนื่องจากมีวัยรุ่นนอกหมู่บ้านมาเที่ยวภายในงาน ส่วนใหญ่
สาเหตุของการทะเลาะคือเรื่องการหึงหวง ประกอบกับการดื่มสุรา ทำให้ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ แต่
ภายหลังจากที่มีกฎหมายในชุมชนแต่ละชุมชน ที่จะดำเนินการปรับโทษแก่ผู้ที่ทะเลาะวิวาทกัน โดย
เสียค่าปรับเป็นเงินหรือเป็นสิ่งของตามแต่กรรมการหมู่บ้านจะตกลงกัน ก็ทำให้เหตุการณ์การ
ทะเลาะวิวาทลดน้อยลง และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดงาน ความไม่ระมัดระวังและมึนงงของ
ผู้มาร่วมงาน บางครั้งทำให้ถาวรวัตถุเสียหาย หรือมีขยะที่ทิ้งเกลื่อนในวัดเป็นภาระของพระสงฆ์
ตามแผนที่ต้องช่วยกันเก็บกวาด ซึ่งทีมวิจัยต้องร่วมกันระดมความคิด ประเมินผล และหาทางแก้ไข
ปัญหาโดยอาศัยแนวทางการจัดเวทีประชุม ตามลักษณะของกระบวนการวิจัยในการแก้ไขปัญหา
อย่างมีส่วนร่วมต่อไป

3. สถานการณ์ในชุมชนปัจจุบัน ชาวบ้านประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจในเรื่องหนี้สินมาก แม้จะมีความเข้าใจในคุณค่าความสำคัญของประเพณี และพยายามปฏิบัติตามเงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ โดยเน้นความประหยัด แต่ในความเป็นจริง เมื่อชาวบ้านมีปัญหาหนี้สินก็ทำให้มีเวลาว่างน้อยลง เพราะต้องใช้เวลาทำงานอื่นๆ เพื่อเพิ่มรายได้มากขึ้น และแม้ในขณะร่วมพิธีก็จะมีอาการกังวล ทำให้การร่วมประเพณีไม่เป็นไปอย่างเต็มที่เต็มที่ ขณะที่ชุมชนเองก็ต้องการที่จะระดมเงินเพื่อร่วมกันจัดงานรื่นเริงในประเพณีต่างๆ เพื่อให้เกิดความครึกครื้น และสามารถดึงดูดผู้คนให้มาร่วมกันทำกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียง ซึ่งทีมวิจัยต้องร่วมกันระดมความคิด และหาทางแก้ไขปัญหาด้านลักษณะของกระบวนการวิจัยในการแก้ไขปัญหายังมีส่วนร่วมต่อไปเช่นกัน

ภาคผนวก ก

การนับเทียบเคียงเดือนปีทางพื้นเมืองกับเดือนปีของไทยสากล

ในอดีต เมื่อมีกิจกรรมประเพณีท้องถิ่นเกิดขึ้น ผู้อาวุโสหรือผู้เฒ่าผู้แก่ พระสงฆ์ จะนัดหมายกำหนดการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยอาศัยหลักการนับเดือนแบบพื้นเมือง บางครั้งทำให้เกิดความสับสนต่อคนรุ่นหลัง ที่ได้รับอิทธิพลการศึกษาสมัยใหม่ เนื่องจากยึดหลักการนับเดือนปี ความแบบไทยสากล เช่น ผู้อาวุโสบอกว่า จะมีการจัดประเพณีในเดือน 4 ซึ่งตรงกับเดือนมกราคม แต่ชาวบ้านที่ได้ฟัง อาจเข้าใจผิดว่าตรงกับเดือนลำดับที่ 4 คือเดือนเมษายน เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน คณะวิจัยจึงได้ทำการเทียบเคียงเดือนพื้นเมืองกับเดือนไทยสากล เมื่อผู้สนใจศึกษาอ่านรายงานการวิจัยฉบับนี้ ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่จะใช้หลักการนับแบบพื้นเมือง ก็จะไม่เกิดความสับสน การนับเทียบเคียงเดือนปีทางพื้นเมืองกับเดือนปีของไทยสากล มีการเทียบเคียงกันดังต่อไปนี้

เดือนพื้นเมือง		เดือนไทยสากล
เดือน 4	ตรงกับ	เดือนมกราคม
เดือน 5	ตรงกับ	เดือนกุมภาพันธ์
เดือน 6	ตรงกับ	เดือนมีนาคม
เดือน 7	ตรงกับ	เดือนเมษายน
เดือน 8	ตรงกับ	เดือนพฤษภาคม
เดือน 9	ตรงกับ	เดือนมิถุนายน
เดือน 10	ตรงกับ	เดือนกรกฎาคม
เดือน 11	ตรงกับ	เดือนสิงหาคม
เดือน 12	ตรงกับ	เดือนกันยายน
เดือนเถิง	ตรงกับ	ตุลาคม
เดือนอี่	ตรงกับ	พฤศจิกายน
เดือนสาม	ตรงกับ	เดือนธันวาคม

ภาคผนวก ข

สุภาษิต คำคม ของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี

ในประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนบ้านป่าไผ่ เมื่อครอบครัวญาติพี่น้อง หรือคนภายในชุมชน ระหว่างชุมชน ได้มีโอกาสมีเวลาพบปะกัน ก็จะมีเรื่องราวมากมายที่จะพูดคุยกัน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เกิดความสนุกสนาน และที่สำคัญ เป็นการเตือนหรือชักชวนให้กับบุตรหลาน ผ่านเรื่องเล่า นิทาน สุภาษิต ต่างๆ มากมาย ซึ่งทีมวิจัยเห็นว่า ในประเพณีแต่ละประเพณี ที่ทีมวิจัยศึกษา ครอบครัว ชุมชน และ ญาติพี่น้องที่อยู่ต่างชุมชน เมื่อได้มีโอกาสพบปะกัน ก็จะมีการกล่าวสอนด้วยสุภาษิตต่างๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดจากผู้อาวุโสบ้าง จากผู้รู้ในและนอกชุมชนบ้าง จะนำมาสอนบุตรหลาน บางสุภาษิตอาจจะไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อสอนจริงจังเสมอไป อาจเป็นสุภาษิตที่กล่าวกระทบเปรียบเปรย หรือสร้างอารมณ์ขันก็เป็นได้ จึงทั้งหมดถือว่าเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่ายิ่ง ดังที่ทีมวิจัยได้รวบรวมไว้ส่วนหนึ่ง พร้อมแปลและอธิบาย ดังนี้

สุภาษิตที่ 1 : บาปอยู่ที่คนจำ ทำอยู่ที่คนสร้าง

แปล : บาปอยู่ที่คนใช้ให้ทำ กรรมอยู่ที่คนสร้าง

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนเรื่องการทำบาปว่า บาปจะเกิดขึ้นกับคนที่ใช้ให้คนอื่นทำบาป และกรรมจะเกิดขึ้นกับคนที่ทำบาป

สุภาษิตที่ 2 : ผ่นจะตก จะไปเชื่อใจดาว มีลูกสาวจะไปไว้ใจมัน

แปล : ผ่นจะตก อย่าไปเชื่อดาว มีลูกสาวอย่าไปไว้ใจ

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนไม่ให้วางใจในสิ่งใดๆ เหมือนกับจะพูดว่าผ่นจะตกหรือไม่ตก ก็ไม่ควรจะไปเชื่อความบนฟ้า หรือดูดวงความบนฟ้าว่าไม่มีเมฆแล้วคิดว่าผ่นไม่ตกไม่ได้ เหมือนกับมีลูกสาวก็ไม่ควรไว้ใจใจว่า จะไม่เกเร

สุภาษิตที่ 3 : บ่าคึกก็ปาก บ่าหยากก็ใจ หมั่นคักใจบ่าใจก็แล้ว

แปล : ไม่คึกก็พูด ไม่ต้องการก็ใช้ ขยันคักใจ (อุปการะจับปลา) ไม่ใจก็ไม่ได้

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนเรื่องความอดทนในการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนเพื่อความอยู่รอด

สุภาษิตที่ 4 : นคงาม มักมันหมู คนใจคางงอของ คนจ้องหงอนบ่ามีเปื้อน คนบ่าโต่งบ่าเลื้อน เป็นจิ้งสถิต คนมีความคิดแป้งหน้าโตกเศร้า คนใจเหถ่ามักจิ้นปลาอาหาร แม่บ้านมักสับ คนเฒ่าจิ้นลูกหลานจ้ง คนจิ้นจิ้นจำบ่อมีเพื่อนห้อง คนมักนุงมักอ้งบ่อมีเงิน คึงบ่อเจริญไปตาหน้า

แปล : บดจามชอบกินมันหมู คนโกรธมักเสียสิ่งของ คนที่หึงงันไม่ค่อยมีเพื่อน คนบ้านดอนไม่มีคนชอบ คนที่มีความผิดชอบทำหน้าตาเศร้าหมอง คนที่กินเหล้าชอบรับประทานเนื้อปลาเป็นอาหาร แม้บ้านชอบรับประทานดิบ คนแก่ที่ขี้บ่นถูกหลานไม่ชอบ คนที่เหนียวใจจำไม่มีเพื่อน คนที่ชอบซื้อเนื้อแต่แต่งตัวจะไม่มีเงินทอง และไม่เจริญต่อไปภายหน้า

อธิบาย : ตูภาษิตนี้สอนว่า คนที่มีนิสัยดื้อไปนี้คือ คนที่โกรธมักจะเสียสิ่งของ คนที่หึงงันจะไม่มีใครคบ คนที่บ้านดอนไม่มีใครชอบ คนที่ทำผิดมักจะมีหน้าตาเศร้าหมอง คนสูงอายุที่บ่นมากถูกหลานจะไม่ชอบ คนที่ตระหนี่ช่างจกช่างจำ (พธามาต) มักจะไม่มีเพื่อน คนที่ชอบเอาแต่แต่งตัวจะไม่มีเงินทอง คนเหล่านี้โบราณว่าจะไม่มีความเจริญ

ตูกาณิต ที่ 5 : ดิบปากว่าน้ำคำคำหั้น ดิบคำหั้นน้ำคำขวามกอย

แปล : ดิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น ดิบตาเห็นไม่เท่ามือคลำ

อธิบาย : ตูกาณิตนี้สอนให้ศึกษาอย่างจริงจัง เวลาคนอื่นมาพูดให้เราฟังแม้ับดับครั้ง ก็ยังไม่เหมือนกับเราได้เห็นด้วยตัวเอง เวลาเราเห็นด้วยตัวเองแม้ับดับครั้งก็ไม่เท่าได้สัมผัสด้วยตนเอง

ตูกาณิต ที่ 6 : เป็นว่าเสียตัวว่าพระเจ้า เป็นว่าบ่เอาตัวว่างามล้ำ

แปล : เขาว่าเป็นเสียตนเองว่าคือพระเจ้า เขาว่าไม่สวยตัวเองบอกว่าสวยมาก

อธิบาย : ตูกาณิตนี้สอนไม่ให้คนเห็นผิดเป็นชอบ ถึงที่คนอื่นบอกว่าไม่ดีแต่ตนเองกลับหาว่าดี

ตูกาณิต ที่ 7 : จัวควาย ช้างม้าย้ายแล้วเหลือหนัง ถูกเขาทางยังเอาใจกันได้ จำลวงพูดคังปุ่นและได้ คนเฮายังกินถ้ำอิมต้อง คนเฮาค่าย สหายปี่น่องไผ่ท่งหว่อง อาต้อยสุดแต่ถูกหิวะ ยังเอาขว้างไกลล์ กั้วจักเป็นภัยพิมา หลอกบ้าน ความชั่วรีบหนี ความดีรีบไกลล์ ค่ายแล้ว จื่อหากยังมี

แปล : วัวควาย ช้างม้าย้ายแล้วยังเหลือหนัง กระดูกเขาทางยังเอามาใช้งานได้ ถึงที่พูดแล้วท้องและลำได้คนเรายังเอามากินได้ร่อยอิมท้อง คนเราเมื่อตายเพื่อนที่น่องไม่มีใครมาทวงหาอาต้อยแม้แต่กระดูก เขายังเอาไปทิ้งกั้วมิจะมากหลอกความชั่วให้รีบหนี ความดีให้รีบเข้าใกล้ค่ายแล้วจื่อก็ยังมิ

อธิบาย : ตูกาณิตนี้สอนให้เราตระหนักว่า ร่างกายของคนเราเมื่อตายแล้วก็ไม่มีคุณค่าอะไร ไม่เหมือนกับตัววัวควายที่ตายแล้วก็ยังเอามารับประทานได้ เพราะฉะนั้นเราจะต้องทำความดีเอาไว้เมื่อตายไปอย่างน้อยก็จะมีชื่อเสียไว้

ตูกาณิตที่ 8 : พระจันทร์อยู่ฟ้าเป็นเหมือนราหู ปลาเหยียนในสูยังอยู่ถูกส้อม

แปล : พระจันทร์อยู่บนฟ้ายังเป็นเหมือนราหู ปลาไหลอยู่ในรูยังมีโอกาสถูกส้อม

อธิบาย : ตูภานิตน์สอนไม่ให้ประมาณในชีวิต แม้พระจันทร์จะอยู่บนฟ้าก็ยังคงถูกราบคบังจนหายไป แม้ปลาไหลในรูยังถูกจับไปกิน

ตูกานิตที่ 9 : หนุ่มหามเก้า เฒ่าหามป้าอ

แปล : คนที่มีอายุน้อยกว่าเบกอยู่ตรงคัน คนที่แก่กว่าเบกอยู่ทางซอก

อธิบาย : ตูกานิตน์สอนให้เคารพเชื้อหิงผู้ใหญ่ รู้จักเสียสละ เพราะเราอายุน้อยกว่า มีแรงมากกว่า จึงเปรียบเหมือนเวลาช่วยกันแบกคันไม้ คนที่อายุน้อยก็จะแบกตรง โคนคันซึ่งหนักกว่า คนที่อายุมากก็จะแบกตรงซอก

ตูกานิตที่ 10 : เป็นแม่ถ้าป้อถ้าต้องใจดี ด้านวชเป็นตู่เป็นจีต้องมิตถมิตถ

แปล : เป็นแม่ถ้าพ่อถ้าต้องใจดี ด้านวชเป็นพระเป็นจีต้องมิตถมิตถ

อธิบาย : ตูกานิตน์สอนให้รู้จักประพฤติดนให้เหมาะสมกับสถานภาพว่า การเป็นแม่ถ้าพ่อถ้าชายของ ต้องทำหน้าที่เข้มแข็งเข้มโตมิตถเพื่อเมื่อแม่ หากบวชเป็นพระสงฆ์เป็นแม่จีก็ต้องเป็นคนมิตถมิตถ

ตูกานิตที่ 10 : ไม้ตึงก้อเลือกได้หนึ่งเล่ม ถูกตึงคองมันจะมีหนึ่งคน

แปล : ไม้ตึงค้อเลือกได้หนึ่งอัน ถูกตามคนก็จะมีหนึ่งคน

อธิบาย : ตูกานิตน์สอนเปรียบเทียบกับไม้ตึงก้อที่อย่างน้อยต้องมีไม้ค้ำหนึ่งเล่ม ก็เหมือนกับ คนที่มีถูกตามคน อย่างน้อยก็จะได้ค้ำหนึ่งคน

ตูกานิต ที่ 11 : ฝนบ่าตักบ่าสู้เขื่อนไผ่อ้ว ไผ่บ่ามีหัวฮ่าบ่าได้อู่กับเขา

แปล : ฝนไม่ตกเราไม่รู้ว่บ้านของใครรว่ ใคร ไม่มีสามีก็รู้เพราะเราไม่ได้อยู่กับเขา

อธิบาย : ตูกานิตน์สอนให้รู้ว่ ถ้าเพียงแต่ดูอะไรผิวเผินดูแต่ภายนอก เราก็จะไม่มิตถที่จะรู้ว่สิ่งที่เห็นนั้นความจริงเป็นอย่างไร เหมือนเวลาที่หลังคารั่วถ้าหากฝนไม่ตกก็จะไม่รู้ว่หลังคารั่ว เหมือนกับคนที่ไม่มีสามี ไปที่ไหนใครก็ไม่รู้เพราะไม่ได้อยู่ด้วยกัน

ตูกานิต ที่ 12 : หนมาบ่าบ่าคิเฒ่าไม้ ละอ่อนบ่าให้บ่าคิเฒ่าหนม

แปล : หนมาไม่เท่าไม่ควรหอบไม้ เด็กไม่ร้องไห้ไม่ควรให้หนม

อธิบาย : ตูกานิตน์สอนไม่ให้คนเรากำโนตึงที่ไม่จำเป็น มิฉะนั้นจะเกิดผลเสีย เช่น ไปที่ไหนไปเจอหนมาแล้วมันนิสัยดีไม่เท่าก็ไม่ควรหอบไม้ครีชมทำร้ายมัน เหมือนกับเด็กที่ไม่ร้องไห้เราก็ไม่ควรให้ทานขนมบ่อยๆ เพราะเมื่อเวลาเด็กร้องไห้จริงๆ เขาขนมไปให้เด็กก็จะไม่หตุร้อง

สุภาษิต ที่ 13 : หมากว่าเถาจะไปหลอก คนหัวอกจะไปคบมัน

แปล : หมากไม่เท่าอย่าไปหลอก คนขี้โกหกไม่ควร ไปคบ

อธิบาย : สุภาษิตนี้เป็นคำคล้องจองที่สอนสองเรื่อง คือ ไม่ให้เหย้าหมาที่มันไม่เท่า เพราะมีโอกาสที่มันจะทำร้ายเราภายหลังได้ ซึ่งอาจเปรียบได้ในชีวิตที่ไม่ควร ไปถ่มน้ำแกงแก่คนอื่น เขาอาจจะโกรธและทำร้ายได้ ขณะที่อีกเรื่องก็สอนให้ไม่ควร ไปคบกับคนที่ขี้โกหกหลอกลวง

สุภาษิต ที่ 14 : ฝ่ายเดินอีกคอบ่าช้า บ่าวเล่าสาวเล่าดังบ่ามีไผ่เอามัน

แปล : ฝ่ายเดินหมาทอไม่ช้า หนุ่มแก่สาวแก่ก็ไม่ไครมาแต่งงานด้วย

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า คนเราต้องรู้จักเลือกสิ่งของหรือเวลาที่เหมาะสมในการกระทำใดใด เหมือนกับการทอดผ้าก็ต้องใช้ผ้าที่เส้นบาง เพราะผ้ามันหนาเกินไป ก็ทอดไม่ได้ ส่วนคนที่แต่งงานก็ควรแต่งงานแต่อายุน้อย เพราะเมื่อมีอายุมากแล้วใครก็ไม่มาขอแต่งงานด้วย

สุภาษิต ที่ 15 : ปีน้องเป็นคิ บาคิไปใกล้ ตัวสาขากไว้กับหน้าบดิน

แปล : ที่น้องเขาคิ ไม่ควร ไปใกล้ ตัวสาขากไว้กับหน้าขุดดิน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้จักเจียมตัว เมื่อคนอื่นเขามีฐานะดีกว่า ก็ไม่ควรทำตัวเทียบเท่าเขา

สุภาษิต ที่ 16 : กำปากว่านดี น้ำใจบ่าดาม พู่อางามน้ำใสช่วยหน้า

แปล : คำพูดว่าจริงแท้แต่น้ำใจไม่ตรงตามที่พูด พูดเขาแต่ให้ดูดี น้ำใสล้างหน้า

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนไม่ให้เชื่อคนอื่นง่ายๆ เพราะคนที่พูดว่าจริงใจ แต่จิตใจที่แท้จริงอาจไม่ตรงกับสิ่งที่พูดก็ได้ เพราะคนพูด ก็จะพูดให้ดูดีไว้ก่อน

สุภาษิต ที่ 17 : ตามนิกได้ปัญญา นังผ่อหน้าได้กำกันด้าน

แปล : ตามมากได้ปัญญา นังมองหน้าได้แต่เพียงกันด้าน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้จักซักถามจะได้เกิดความรู้ปัญญา ยิ่งถามมากก็จะยิ่งได้ปัญญา ด้านเพียงแต่นั่งฟังนั่งดูเฉยๆ ก็จะไม่ได้อะไรเลย

สุภาษิต ที่ 18 : พริกอยู่เฮือนเหมือ เกืออยู่เฮือนได้

แปล : พริกอยู่บ้านเหมือ เกือบอยู่บ้านได้

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า ในชุมชนจะมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แสวงน้ำจืดน้ำใจต่อกัน เวลาที่ขาดเหลือก็สามารถไปขอความช่วยเหลือได้ เช่น เวลาทำอาหารขาดพริกขาดเกลือ ก็สามารถขอจากญาติพี่น้องเพื่อนบ้านได้

สุภาษิต ที่ 19 : พึงกำหมาข้าวเลี้ยงเป็นกล่อ่ง พึงกำละอ่อนคนใหญ่ผูกกัน

แปล : เชื้อสุนัขเลี้ยงข้าวเป็นกล่อ่ง เชื้อเด็กพูดผู้ใหญ่เข้าใจผูกกัน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนไม่ให้เชื่อสิ่งที่ไม่ควรเชื่อ เช่น เวลาจะให้อาหารสุนัขก็อย่าไปเชื่อว่ามันจะกินไม่อิ่ม ก็เหมือนกับผู้ใหญ่เชื่อฟังคำพูดเด็กก็อาจขัดแย้งกันได้

สุภาษิต ที่ 20 : หมาแท่งเป็นเหมือนคนเสียงดัง คนงั่ววมชอบผู้เสียงดัง

แปล : สุนัขมันร้องเหมือนคนพูดเสียงดัง คนโง่ชอบพูดเสียงดัง

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนไม่ให้พูดกระโชกโฮกฮากเสียงดัง เหมือนสุนัขชอบร้องเสียงดัง

สุภาษิต ที่ 21 : แมวกับหัวปล้า หมากับหนูปึก ตูตเถียงดีอันของดำ

แปล : แมวกับหัวปล้า สุนัขกับหนูน้า (ใหญ่) ตูตของของอร่อย

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนเปรียบเทียบแมวที่ชอบรับประทานหัวปล้า สุนัขชอบทานหนูน้า ซึ่งเปรียบกับคนแต่ละคนที่ชอบสิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน

สุภาษิต ที่ 22 : บำดีเอาเจ๊กมาเป็นเลี้ยว บำดีเอาเงี้ยวมาเป็นสหาย

แปล : ไม่ควรคบคนจีนและคนเงี้ยว (ไทยใหญ่) เป็นเพื่อน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้จักระวังในการมีเพื่อน เพราะคนต่างถิ่นหรือต่างชาตินิสัยบางอย่างที่ไม่ดี

สุภาษิต ที่ 23 : บำดีเก็บหมาหลง บำดีเก็บกังเหือ

แปล : ไม่ควรเก็บสุนัขที่ไม่มีเจ้าของ ไม่ควรเก็บหนังตะดึกที่ตกทิ้งไว้

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้เราใจง่ายมักง่าย โดยเปรียบกับการนำเอาสุนัขที่หลงทางมาเลี้ยง เพราะบางที่เราไม่รู้ว่าเป็นเชื้อโรคหรือเปล่า หรือไม่ควรเก็บหนังตะดึกที่ตก เพราะเจ้าของอาจมาตามทวงคืน

สุภาษิต ที่ 24 : น้ำจุ่นเอาไวด่างโน เอาน้ำใสไวด่างหน้า

แปล : น้ำที่ไม่สะอาดมีฝุ่นละอองเอาไวด่างโน และเอาน้ำที่ใสไวด่างหน้า

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้จักเก็บระงับอารมณ์ที่ไม่ดี ไม่ให้แสดงออก แม้เมื่อเกิดอารมณ์ที่ไม่ดีก็ให้แสดงทีมน้ำร้อนแฉ่มปกติ เปรียบเหมือนกับน้ำจุ่นที่ไม่สะอาดก็ควรเก็บไว้ในบ้าน ขณะที่น้ำใสก็ควรที่จะนำมาไว้ต้อนรับแขก

สุภาษิต ที่ 25 : ฝนตกหัวปี น้ำนองอิงนาก ปลาช่อนเล่นจิมฟอง

แปล : ฝนตกคัมปี น้ำไหลนองมาก ปลาก็จะออกมาเล่นฟอง

อธิบาย : ตูภานิดนี้สอนว่า คนเราถ้ามีความเป็นอยู่อย่างไร ก็ค่อยๆ ขยับขึ้น แล้วย้ายไปจิตใจเกิน ไป เพราะหากไม่มีอีกหนก็จะเสียใจ

ตูกานิด ที่ 26 : สิบเดือนฟ้า บ่าคำคมจ้วน หลานสิบคนบ่าคำถูกเจ้า

แปล : มีสิบคำคมไม่เท่าคนจ้วน หลานสิบคนไม่เท่าถูกของตัวเอง

อธิบาย : ตูภานิดนี้สอนให้เราเห็นว่า สิ่งที่เป็นของเราเป็นสิ่งที่ดีที่สุด มีหลานแม้จะมีเป็นสิบคน ก็คงไม่รักเรา ไม่เหมือนกับมีลูกเป็นของตนเอง ถ้ามียามีมีสิบคำคมจะ ไปคัดค้นไม้ก็โค่นต้นไม้ยาก แต่จ้วนหนึ่งเล่มทั้งหนักทั้งคม ย่อมโค่นต้นไม้ได้

ตูกานิด ที่ 27 : สิบหลานบ่าคำถูก สิบลูกบ่าคำผัวกับเมีย

แปล : มีหลานสิบคนก็ยัง ไม่เท่ากับมีลูก มีลูกสิบคนก็ยัง ไม่เท่ากับเป็นผัวเมีย

อธิบาย : ตูภานิดนี้สอนคล้ายกับตูกานิดที่ 26

ตูกานิด ที่ 28 : บ่าคั่นนังอย่าพึ่งรู้ เมื่อมีธุจาวบ้านรู้ก่อน

แปล : ไม่ทันจะนังอย่ารีบร้อนพูด ภรรยาเมื่อมีธุจาวบ้านรู้ก่อน

อธิบาย : ตูภานิดนี้สอนให้เราเห็นว่าไม่ควรมองโลกในแง่ร้าย เช่น ยกย่องภรรยาของตัวเองว่าดี ความจริงเป็นอย่างไร เพื่อนบ้านจะรู้ก่อนตนเองเสมอ

ตูกานิด ที่ 29 : เกลียนบ่าแขวงเป็นว่าข่ม หัวใจคนป้อขมกว่ากัน

แปล : ดันเกลียนและมะเจือพวงเขาพูดกันว่าข่ม แต่หัวใจคนขมยิ่งกว่า

อธิบาย : ตูภานิดนี้สอนเปรียบเทียบกับเกลียนและมะเจือพวงที่ว่าขมมากแล้ว ก็ยังไม่เท่ากับหัวใจของคนที่ไม่ดี ไม่น่าคบ เห็นแก่ตัว เขาเปรียบ ขมมากกว่า คือทำให้คนอื่นขมขึ้นใจ

ตูกานิด ที่ 30 : อึ่งกับเม่า จั้นนากับหนอน ฐกับพังพอนไว้ใจบ่าได้

แปล : อึ่งกับแมลงเม่า เมื่อที่เม่ากับหนอน ฐกับพังพอนไว้ใจไม่ได้

อธิบาย : ตูภานิดนี้สอนให้รู้ถึงสิ่งที่เป็นคู่กรณีกัน โดยธรรมชาติ ที่ไม่ควรไว้ใจ

ตูกานิด ที่ 31 : นกบ่าบินจะ ไปถ้างปีกมันฮ้า จัวควาฮ่ากินหญ้าจะ ไปจ่มเขามันลง

แปล : นกไม่บินอย่าไปกางปีกมันฮ้า จัวควาไม่กินหญ้าอย่าไปจ่มเขามันลง

อธิบาย : ตูภานิดนี้สอนไม่ให้บังคับฝืนใจใคร โดยที่เขาไม่เต็มใจ

สุภาษิต ที่ 32 : ปีน้องไถลปีน้องหัวไก่ ปีน้องไถลปีน้องต้นมุย

แปล : ปีน้องไถลที่น้องเหมือนกับหัวไก่ ปีน้องไถลที่น้องชัน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า ปีน้องที่อยู่ไถลกันนาน ๆ พบกันก็จะคิดถึงกัน ปฏิบัติดีต่อกัน ไม่เหมือนกับ ปีน้องที่อยู่ไถลกันเห็นกันทุกวันก็อาจจะมีเรื่องบาดหมางกันได้

สุภาษิต ที่ 33 : บำดีเอาคามาสอดเขี้ยว บำดีเอาเงี้ยวมาเป็นสหาย

แปล : ไม่ควรเอาหญาคามาแคะฟัน ไม่ควรมีมีเพื่อนเป็นคนโทษใหญ่มาเป็นเพื่อน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนไม่ให้เลือกคบเพื่อนที่ไม่ดี เหมือนเลือกหญาคามาแคะฟัน อาจถูกหญาคาบาดเอาได้

สุภาษิต ที่ 34 : มีเมียอยู่ใกล้บ้าน มีความรู้อยู่ในใบลาน เป็นสหายที่ว่างเปล่า

แปล : มีภรรยาอยู่ใกล้บ้าน มีความรู้อยู่ในใบลาน เป็นเพื่อนที่ว่างเปล่า

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า มีภรรยาแล้วไม่ได้อยู่ด้วยกัน และมีความรู้อยู่ในตำรา ขาดตำราที่ตอบคำถามอะไรไม่ได้ ก็มีค่าเหมือนไม่มีเมียและไม่มีความรู้

สุภาษิต ที่ 35 : มีเงินบ่าสือเป็นกู มีความรู้ในตำรา มีก็เหมือนบ่ามี

แปล : มีเงินทองไม่ให้คนอื่นกู้ยืม มีความรู้ในตำรา ถึงมีก็เหมือนกับไม่มี

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้จักใช้สิ่งที่มีค่าในตัวเองให้เกิดประโยชน์

สุภาษิต ที่ 36 : บ่ามีขี้ผอมหมาจะบ่าขี้ คนบ่าเป็นหนี่บ่ารู้เรื่องตุ๊ก

แปล : ไม่มีขี้ผอมหมาจะไม่ถ่ายอุจจาระ คนไม่เป็นหนี่ก็ไม่รู้จักทุกข์

อธิบาย : สุภาษิตนี้มีลักษณะของการปลอบใจคนที่เป็หนี่ ไม่ให้วิตกกังวลมาก

สุภาษิต ที่ 37 : กำนเป็นหนี่ ตุ๊กดีสุดในโลก

แปล : การเป็นหนี่สินเขาเป็นทุกข์ที่สุดในโลก

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ถึงทุกข์จากการเป็นหนี่สินคนอื่น จะได้ไม่ต้องไปสินเงินเขามา

สุภาษิต ที่ 38 : บ่าถ้าสู้มักขี้ควายหลาหาง รดบ่ามีอย่างเดินดางบ่าได้

แปล : ไม่ต้องมาพูดมากอุจจาระของควายมันเลอะหาง รดไม่มีขางถ้อเดินทางไม่ได้

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า คนที่พูดมากไม่ได้สาระ พูดไปแล้วก็ไม่มีความหมาย อาจต้องมอดินเพราะคำพูดเลอะเทอะของตนเอง เหมือนกับอุจจาระควายที่มันเลอะ เวลาถ่ายมันจะติดอยู่ที่หาง ในขณะที่ตอนเรื่องของการพึ่งพาอาศัยกันของคนเรานั้น โดยเปรียบเหมือนรดถ้าไม่มีขางถ้อก็เดินทางไม่ได้

สุภาษิต ที่ 39 : มีฟ้าผ่าหมันฝน มันถึงเป็นจี๋เมือง

แปล : มีมิดไม่ขยับกับ มันจะเป็นตมิม

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้จักฝึกฝนตนเอง จะได้เป็นคนเก่ง เหมือนมิดที่คมเพราะขยับได้

สุภาษิต ที่ 40 : บ่าหมีเงินหมื่นจะไปสิ้นดี เจ้าบ่ามีไก่เต็มถั่วจะไปสิ้นเจ้านาย

แปล : ไม่เงินทองหมื่นอย่าไปหาพระ ไม่มีไก่เต็มกรงอย่าไปหาเจ้านาย

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้เราเตรียมตัวให้พร้อม เวลาไม่มีเงินมากมาก็อย่าพึ่งไปทำบุญกับพระ เหมือนกับไม่ได้เลี้ยงไก่ไว้เต็มกรง ก็อย่าไปหาเจ้านาย

สุภาษิต ที่ 41 : ป้าขายกับน้องเมีย เหมือนตัวเพี้ยกับแมงพริ้ง

แปล : พี่ขายและน้องภรรยาเปรียบเหมือนกับเพี้ยและแมลงวัน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้ระมัดระวังในเรื่องผู้สาว

สุภาษิต ที่ 42 : ฝ่ายสองเหมือง เมืองสองเจ้า เขาค้นต่างด้าวมาเป็นใหญ่เป็นโต

แปล : มีฝ่ายเหมือง มีเมืองสองกษัตริย์ เขาค้นต่างชาติมาเป็นผู้ปกครองของเมือง

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนในแง่การปกครองว่า ไม่ควรแบ่งอำนาจเป็นสองฝ่าย และไม่ควรเอาคนที่ไม่ใช่คนที่สืบเชื้อสายมาจากเชื้อชาติเดียวกัน มาปกครองคนหมู่มาก เช่น มีฝ่ายสองเหมือง ก็จะแบ่งอำนาจกันขัดแย้งกัน มีพระมหากษัตริย์สององค์ก็จะแย่งอำนาจกัน หรือนำคนต่างชาติเข้ามาปกครองประเทศก็จะมีปัญหาขัดแย้ง

สุภาษิต ที่ 43 : ไฟโนจะไปนำออก ไฟนอกจะไปนำเข้า มันจ่างไหม้เสาเมื่ออุณ

แปล : ไฟโนอย่าไปนำออกไป ไฟนอกอย่านำเข้ามา มันจะไหม้ตัวเราทีหลัง

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่าเรื่องภายในครอบครัวไม่ควรนำไปเล่าให้ผู้อื่นที่เป็นคนนอกได้ยินเวลาเราพูดให้เขาแล้วก็จะเขามาไปนินทาที่อื่นได้

สุภาษิต ที่ 44 : ฟังแต่บ่าดีเอา เมาแต่บ่าดีไหม้ จี๋ไม้บ่าดีกิน

แปล : รับไม่ดีเอา เมาไม่ควรร ไม้จนหมดมันไม่ได้กิน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนไม่ให้ทำอะไรเกินพอดี คือไม่ให้รีบร้อน ใจเย็น

สุภาษิต ที่ 45 : เมาบ่าจี๋บ่าได้กินหนุ

แปล : เมาไม่จี๋ ไม่ได้กินหนุ

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า การทำอะไรต้องอาศัยเครื่องมือช่วยที่มีประสิทธิภาพจึงจะสำเร็จ เหมือนกับ
แมวที่ไล่จับหนูเก่ง ทำให้คนได้กิน (คนสมัยก่อนกินเนื้อหนู)

สุภาษิต ที่ 46 : มักเล่นเสียคำอำ มันกำเสียของ ลงหนองได้ปลา ลงนาได้ข้าว

แปล : มักเล่นเสียพลัง มักการการพนั้นเสียของ ลงหนองได้ปลา ลงนาได้ข้าว

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้จักทำในสิ่งที่ได้ประโยชน์ เน้นการทำมาหากิน ไม่ควรเล่นการพนัน

สุภาษิต ที่ 47 : ไม่กิดใจเป้งขอ ขอเหล็กงอใจเป้งเดียว คนก็ดเถียวใจกำนบ่าได้

แปล : ไม่ที่คดใจทำขอ เหล็กโค้งใจทำเดียว คนใจคดใช้งานไม่ได้

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า ไม่ที่คดยังใช้ประโยชน์ได้ คือทำเป็นไม้เท้า หรือเหล็กที่โค้งงอก็ยังใช้ทำ
เคียวได้ คนที่เป็นคนไม่ซื่อสัตย์ มีแต่โทษ ไม่มีประโยชน์

สุภาษิต ที่ 48 : นุชก่อนไปคางหน้า มีคพรัทก่อนไปคางหลัง

แปล : ฉ้อนคทองไปข้างหน้า มีคคกไปข้างหลัง

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนว่าเวลาถึงงานอะไร ควรให้คนที่เก่งช่วยนำทางไปก่อน ส่วนคนที่ไม่เก่งค่อยตามช่วย
เหลือทีหลัง

สุภาษิต ที่ 49 : เมื่อเจ้าบ่าคิอย่างเฮือนแสง แม่แสงจะไปข้างเฮือนคัง

แปล : ตอนเจ้าไม่ควรเดินแรง ตอนเย็นไม่ควรเดินเสียงดัง

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้จักรักษากิริยามารยาท ไม่ให้ถูกหลานเดินเสียงดัง

สุภาษิต ที่ 50 : เม่าบินบน ยังบ่าในปากอึ่ง

แปล : แมลงเม่าบินอยู่บนท้องฟ้า ยังไม่พ้นอึ่งอ่าง

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้อย่าประมาท คนเราอยู่สูงสักเพียงใด เวลาหมดทรัพย์สิ้นก็ลงเหมือนคนยากจน
เปรียบเหมือนกับแมลงเม่าที่อยู่บนท้องฟ้ายังเป็นเหยื่อของอึ่งอ่างได้

สุภาษิต ที่ 51 : มีแล้วจะใจฝาก หามแล้วจะใจปลั่ง หลงแล้วที่อจะใจแก้ ต้นเป็นคี่ทิ้งของตน

แปล : มีเงินทองแล้วก็รีบนำไปฝาก ออกหามเสร็จแล้วรีบจัดการค่อ หลงแล้วให้รีบแก้ตัว คนเป็นที่พึ่งของคน
เอง

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้เรารู้จักพึ่งตนเอง และรีบทำในสิ่งที่ควรทำ เช่น เวลาเงินทองก็ควรเก็บไปฝาก
หรือออกของหนักเสร็จก็รีบดำเนินการค่อ ทำอะไรผิดก็รีบแก้ตัวเสียใหม่จะได้เป็นที่ยกย่อง

สุภาษิต ที่ 52 : เมื่อยามหนุ่มจะใจห้าวเข้า เมื่อยามเฒ่าจะได้สบาย

แปล : เมื่อยามมีอายุน้อยรีบทำงานหาเงิน เมื่อยามมีอายุมากจะได้สบาย

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนว่าเวลาเมื่ออายุน้อยก็รีบตั้งหน้าตั้งตาทำงาน เวลาเมื่ออายุมากแล้วทำงานไม่ได้ ก็จะสบาย

สุภาษิต ที่ 53 : ไม่กล้าใช้ทำขอ เหล็กงอใช้ทำเคียว คนกล้าเลี้ยวใช้กำบ่าได้

แปล : ไม่กล้าใช้ทำขอ เหล็กงอใช้ทำเคียว คนกล้าโกง ใช้ไม่ได้

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้คนเรามีความซื่อสัตย์ ไม่คดโกง

สุภาษิต ที่ 54 : นบูนย่ลุ่มหึ่งโลกหล้าใจหนีวถึก ข้อมือเคียว ไชยล่อนหยั่งได้ สาคะราคงคาเหนือได้ จ่า

เดียมไปเจียวเล็ก ตีบขาววายังได้หยั่งตึก กำก่อนที่ โบราณ

แปล : นบูนย่ในโลกละมีใจเล็กเพื่องข้อมือเคียว ก็เกินหยั่งรู้ได้ แต่แม่น้ำมหาสมุทรแม้จะลึกตื้นก็ยังสามารถหยั่งรู้ได้

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า จิตใจของนบูนย่นั้นยากที่จะรู้ได้ว่าเขาคิดอย่างไร ไม่เหมือนกับแม่น้ำมหาสมุทรแม้จะลึกและกว้างใหญ่ แต่ด้วยอาศัยปัญญาก็สามารถหยั่งรู้ได้โดยง่าย

สุภาษิต ที่ 55 : ไม่อ่อนบ่าอ่อนหัก คนถึกอู่อ่อนน้อมด้อมคัน

แปล : คน ไม่อ่อน ไม่รู้หัก คนที่ฉลาด รู้จักอ่อนน้อมด้อมคัน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้จักอ่อนน้อมด้อมคัน เป็นคนที่ฉลาด เปรียบเหมือน ไม่อ่อนที่หักยาก

สุภาษิต ที่ 56 : การอวดดีเป็นสมบัติของคนโง่ การอวดไ้เป็นสมบัติของคนจ้น

แปล : การ โอ้อวดดีเป็นสมบัติของคนที่โง่ การ โอ้อวดไ้เป็นสมบัติของคนฉลาด

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนไม่ให้โอวดดี หรืออวดไ้

สุภาษิต ที่ 57 : มีคาน้อยเกินคันคันต่ำถ

แปล : มีคนเล็กพินคันคาน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า ไม่ควรจะทำอะไรเกินกำลังหรือทำอะไร โดยไม่มีอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพพอ จะเห็นได้จากการเปรียบกับคันคานที่ใหญ่และเอนแข็ง การจะใช้มีดเล็กมาฟันมัน ย่อมทำได้ยาก

สุภาษิต ที่ 58 : มดงานมกน้ำมันหนุ ศัตรูมกใส่ได้คิด โศคนตุ๊กช่างถึมกุน

แปล : มดงานชอบกินน้ำมันหนุ ศัตรูชอบใส่ความ ทำดีกับคนจนมักถึมบุญคุณ

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้จักเลือกคนที่เราจะช่วยเหลือ เพราะบางที่ช่วยเหลือแล้วก็กลับมาทำร้ายเราได้

สุภาษิต ที่ 59 : เมื่อป้อแม่มมีกินขว่างโป๊ะ ขว่างบ๊ะ ป้อแม่มคำอะเป็นบ่าห์ฮอนฮอจา

แปล : เมื่อพ้อแม่มยังมีชีวิตอยู่ชอบกินทั้งกินขว่าง พ้อพ้อแม่มตายแล้วเป็นคนที่ไม่มีอะไร

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนไม่ให้พุ่มเพียบ เหมือนตอนที่พ้อแม่มยังมีชีวิตอยู่กินทั้งกินขว่าง เวลาพ้อและแม่มเสียไปแล้วจะอยู่ยังง

สุภาษิต ที่ 60 : จะไปกินก่อนตาน จะไปนาก่อนแต่ง

แปล : อย่ารับประทานก่อนทำบุญ อย่าท้องก่อนแต่งงาน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้จักทำอะไรควร ไม่ควร เช่น เวลาจะนำอาหาร ไปถวายทานไม่ควรรับประทานก่อน และ ไม่ควรที่ท้องก่อนแต่งงาน

สุภาษิต ที่ 61 : จะไปเพาะต้นขามหนาว จะไปสู้สาวขามฮ้อน

แปล : อย่าไปหาตัวคั่นหน้าหนาว อย่าไปจับสาวเวลาอากาศร้อน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้เวลาที่เหมาะสม เช่น ถูหนาวตัวคั่นมันจะอยู่ในรู ไม่มีทางที่จะจับมันได้ เวลาไปจับสาวในเวลาที่อากาศร้อน ก็ยากที่จะสำเร็จ เพราะหน้าร้อนอารมณ์คนไม่ดี

สุภาษิต ที่ 62 : จะไปขูขของเป็นถ่น จะไปเดินหือเป็นหันดาฮอ อย่าทำทายนักปราชญ์ อย่าประมาทผู้มีสติ

แปล : อย่าไปเที่ยวหือขของผู้อื่นถ่น อย่าไปเดินร่าให้ผู้อื่นเห็น อย่าไปพูดทำทายนักปราชญ์ อย่าดูถูกผู้ทรงสติ

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนว่าไม่ควรหือขของผู้อื่นที่ไม่ใช่ของเรา ไม่ควร ไปเดินร่าหรือแสดงกิริยาไม่เหมาะสม ให้ผู้อื่นเห็นเขาจะว่าเราได้ ไม่ควร ไปทำทายนักปราชญ์ที่มีความรู้มากกว่าเรา และ ไม่ควร ไปดูถูกผู้ที่มีศีลธรรม

สุภาษิต ที่ 63 : อย่างเอมมือเค้าแหว่ม่อเป็นชะก่าน อย่าห้ามปากสาวก อย่าอวดคัวดี จะ ไปควีจ้าวหม่อฮ้อฮ้อบ่า
ค้าย

แปล : ไม่ควรเอมมือจับแหว่เขาทำงาน ไม่ควรฝึกพูดหยาบคาย ไม่ควรพูดโอ้อวดตัวเองว่าดี ไม่ควรไปหาเรื่องกับพวกเดียวกัน ไม่ควรอยู่เฉย ๆ

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้คนอื่นรู้ว่า เวลาผู้อื่นเขาทำงาน ไม่ควรอยู่เฉยว่างทำทาง เขาจะว่าดี เวลาพูดก็อย่าพูดคำหยาบ ไม่ควรพูดยกย่องตัวเอง ไม่ควร ไปหาเรื่องกับพวกเดียวกัน และ ไม่ควรอยู่เฉย ๆ

สุภาษิต ที่ 64 : จะไปเลี้ยงหมาหมอบ คอบคนตึก ถ้ามันลูกได้มันจะขมหัว

แปล : อย่าไปเลี้ยงสุนัขที่ออกฮาก ให้ทานคนทุกขฮาก เวลามันลูกขึ้นได้ มันจะกัดเรา

สุภาษิต ที่ 70 : จะไปเอาหางหลังเป็นหย่อมหญ้า เอาหางหน้าเป็นห่อเป็นเชือก

แปล : อย่าไปเอาข้างหลังเหมือนหญ้า อย่างเข้าข้างหน้าเป็นห่อเป็นเชือก

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนจะคิดการอะไรก็ควรคิดให้ดี ไม่ควรทำอะไรคิดสินใจหวังพึ่งสิ่งที่อยู่ภายนอกซึ่งไม่แน่นอน ให้ความสำคัญจนลืมสิ่งที่อยู่เบื้องหลัง

สุภาษิต ที่ 71 : ชามมีกินดึก ๆ ถั่วบ่าหมีพื้คาธิบ ๆ

แปล : ชามมีกินให้กินมาก ๆ เวลาไม่มีก็ได้แต่ดู

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนว่าเวลาเรามีเงินมาก ๆ ก็ให้รับประทานอาหารให้มากๆ เพราะเวลาไม่มีเงินก็ได้แต่นั่งมองเขา

สุภาษิต ที่ 72 : ตะแค้น ๆ ตะเถาะ ๆ แฉะ ๆ บ่าได้กิน

แปล : ทำงานจริง ๆ ทำงานไม่เอาจริงเอาจัง จะไม่ได้กิน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้ทำงานอย่างจริงจัง อย่างมีแว่นแฉะ จะทำให้เอาตัวไม่รอด

สุภาษิต ที่ 73 : ได้อินกำเข้าหู อย่าอู้ออกปาก จ่างชากใจเมื่อลุน

แปล : ได้อินกำพูดเข้าหู ไม่ควรพูดออกไป มักจะทุกขใจเมื่อพูดไปแล้ว

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้ระวังคำพูด ให้รู้จักเก็บไว้ เพราะเมื่อพูดแล้วอาจจะทำให้ไม่สบายใจภายหลังได้

สุภาษิต ที่ 74 : จะหนี้อือเป็นอาถ้อย จะค้ายหือเป็นเล่าไว้

แปล : จะไปให้เขาอาถ้อย คายไปให้เขาถ้อยไว้

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้ทำดีมากๆ เวลาจะไปเขาจะคิดถึงเรา คายไปแล้วจะมีผู้อื่นนำไปเล่าต่อในความดีที่เราทำไว้

สุภาษิต ที่ 75 : ตกบ่าตนใคร่ฮู้ลูกจ้าง เสียมแม่ไข่มันแห คั่วกุนบ่าฮับ ไปฮับคั่วแห เสียมมันได้แห ไปว่าบ่าฮู้

แปล : ไม่มีขอฮักจะฮู้ลูกจ้าง เกิดแม่จ้างจับฮัก ตัวที่เชื่องไม่จับ ไปจับตัวที่ไม่เชื่อง

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนไม่ให้คนมักใหญ่ใฝ่สูงเกินฐานะตำแหน่ง ถ้ามักใหญ่ใฝ่สูงเกินตัวแล้วจะเสียใจ

สุภาษิต ที่ 76 : อยู่บ้านเป็นจะ ไปอยู่บ่าค้าบ ปั้นจัวปั้นควายหือลูกเป็นเล่น

แปล : อยู่บ้านเขาอย่าไปอยู่เฉย ๆ ปั้นวัวปั้นควายให้ลูกทำเล่น

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้ทำตัวให้เป็นประโยชน์ เวลาไปอาศัยบ้านเขาอยู่ไม่ควรนั่งดูเฉย ช่วยเขาทำงานบ้านบ้าง

สุภาษิต ที่ 77 : เลือกด้านแลกได้แลกกันทุก

แปล : เลือกไม่ดีก็จะได้คนที่ไม่เอาถ่าน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนหนุ่มสาวที่จะเลือกคู่ครอง ไม่ให้เผลอตัว หรือเลือกมากเกินไป อาจจะได้คนที่นิสัยไม่ดี ไม่เอาถ่าน

สุภาษิต ที่ 78 : แล่งแจ่งก่อแล่งหันถาย แล่งขวยก่อแล่งหันถี

แปล : ยิ่งสว่างก็ยิ่งเห็นถาย ยิ่งตายนก็ยิ่งเห็นจัก

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า คนที่คบกันไป เวลาร้างผ่านไปนานๆ ก็จะยิ่งเห็นนิสัยกันชัดเจนมากขึ้น

สุภาษิต ที่ 79 : หลับเด็กถูกเจ้าปิ่นเล่าปิ่นค้า หลับเจ้าถูกขวยร้างกาสมบูรณ

แปล : นอนติดเตียงเข้าจะแก่ง่ายตายเร็ว นอนเข้าตื่นตายร้างแข็งแรง

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้จักหักผ่อนให้เต็มที่ โดยนอนแค่เข้าคือนอนแค่หัวค่ำ และเวลาตื่นก็ให้ตื่นตาย
สุขภาพร่างกายจะสมบูรณ์แข็งแรง

สุภาษิต ที่ 80 : หลัวบ้านนอก บ่าเต่าวกในเวียง บ่าเตียงในคอก หลัวในคอก บ่าเต่าวกขีธา หลัวขีธา
บ่าเต่าสาจะหือ หลัวจื่อก็อป่าเต่าเตียวหนี

แปล : ฉลาดบ้านนอกไม่เท่าคนขี้โกหกในเมือง ไม่เท่าคนในคุก ฉลาดในคุก ไม่เท่าคนขี้โกหกขีธา ฉลาดขี
ธา ไม่เท่าฉฉฉจะให้ ฉลาดนิ่งๆ ไม่เท่าเดินหนี

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า คนที่ฉลาดอยู่บ้านนอก จะไม่เท่าทันคนขี้โกหกที่อยู่ในเมือง และคนที่อยู่ใน
คุก ส่วนคนที่ฉลาดในคุก ก็ไม่เท่าทันคนที่ขี้โกหกขีธา คนที่ฉลาดขีธา ไม่เท่าทันฉฉจะให้ คนฉลาดนิ่งๆ ไม่
เท่าเดินหนี

สุภาษิต ที่ 81 : ถูกขวยคนป้อแม่เลื่องได้ ป้อแม่สองคน ถูกเลื่องบ่าได้

แปล : ถูกยี่สิบคนพ่อแม่เลื่องได้ พ่อแม่สองคนถูกเลื่องไม่ได้

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้เห็นความรักของพ่อและแม่ที่แม้จะมีลูกตั้งยี่สิบคนก็ยังสามารถเลื่องได้ ขณะที่
ลูก (หลายคน) เลื่องพ่อแม่ที่มีอยู่เพียงสองคนไม่ได้

สุภาษิต ที่ 82 : ถูกอิงกับแม่หัว เหมือนคู้กับหัวกับหน้าผาก ถูกคนเคียวสอนยาก ข้าวบ่าดากคำเหนียว

แปล : ถูกตะไคร้กับแม่สามี ก็เหมือนกับฟันกับหน้าผาก ถูกคนเคียวสอนยาก ข้าวที่ไม่ได้ดาก นำมาด่าไม่ได้

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนว่าถูกตะไคร้และแม่สามีอยู่ร่วมกันมักจะมีการทะเลาะกัน มีลูกคนเคียวมักจะสอนยาก
ต้องให้ได้รับการฝึกฝนให้รู้จักลำบากก่อนถึงจะสอนได้

สุภาษิต ที่ 83 : เว้นหมกที่ข่อยสอก เว้นวอกที่ข่อยวา เว้นคนปาถาหรือ โกล่แทน โชนน์ เว้นคนจีโขดหรือ โกล่
แทน โกล่

แปล : เคนเว้นสุนัขให้ถึงสอก เว้นวอกให้ถึงวา เว้นคนปาถาหรือให้โกล่แทน โชนน์ เว้นคนจีโขดหรือให้ไปโกล่

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้จักระวังสิ่งที่จะทำอันตรายกับเราหากอยู่ใกล้ ไม่ว่าจะเป็นสุนัข ถึง คนพาถ โดย
เฉพาะคนจีโขดหรือ ให้อยู่ห่างๆ ไว้

สุภาษิต ที่ 84 : สวรรคินอกนรกในใจ หม้อไฟอยู่ที่ปาก ความดีถูกชากอยู่ที่ดินกำมือ

แปล : สวรรคินอกนรกอยู่ในใจ หม้อไฟอยู่ที่ปาก ความทุกข์ชากอยู่ที่เท้าและมือ

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนว่า จะดีหรือชั่วก็ขึ้นอยู่กับตัวเราทั้งสิ้น ขึ้นอยู่กับจิตใจเรา คำพูดของเรา และการ
กระทำของเราเอง

สุภาษิต ที่ 85 : จะไปโตกคันทนา โกงคำจั่ง

แปล : ไม่ควร ไปแย่งเอาที่นา ไม่ควร โกงคำจั่ง

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้เป็นคนซื่อสัตย์ ไม่ควร ไปละโมภเอาที่นาของเขามาเป็นของเรา และ โกงคำจั่ง

สุภาษิต ที่ 86 : เสียเงินเสียทองหาได้ เสียอกเสียใจกินชาก

แปล : เสียเงินเสียทองหาได้ เสียอกเสียใจกับกินชาก

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนว่าข้าวของเงินทองเมื่อไหร่ก็หาได้ แม้จะเสียไปก็ไม่เท่ากับความเสียใจที่จะทำให้
อกกับกินมาเหมือนเดิมชาก

สุภาษิต ที่ 87 : แก้วมันจืดแล้ว ชากก็จะกินดี

แปล : แก้วที่มันร้าวแล้ว ไม่อาจกลับมาเหมือนเดิม

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่าสิ่งที่เสียหายไปแล้ว ไม่สามารถคืนกลับมาเหมือนเดิมได้

สุภาษิต ที่ 88 : ปลาตัวเดียวเน่าทั้งกระถาง

แปล : ปลาตัวเดียวเน่าทั้งกระถาง

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนว่าทำผิดเพียงหนึ่งคน ก็มีผลเสียไปทั้งกลุ่ม

สุภาษิต ที่ 89 : ทำดีไว้หื้อลูก ทำถูกไว้หื้อหลาน

แปล : ทำดีไว้ให้ลูก ทำถูกไว้ให้หลาน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้ทำดีเป็นแบบอย่างแก่ลูกหลาน โดยเป็นคนดี

สุภาษิต ที่ 90 : แม่น้ำได้หนดวง ผิวน้ำได้กำปาก

แปล : แม่น้ำได้หนดวง ผิวน้ำได้พูด

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้ระมัดระวังเวลาเข้าปาก ไม่ให้พูดในสิ่งไม่ดี อับมงคล เชื่อว่ามีผิวน้ำคอยดูและอยู่

สุภาษิต ที่ 91 : ปี่ผู้ตอง น้องผู้หนึ่ง ปี่ผู้ปอง น้องผู้ถ่วง

แปล : ปี่ผู้ตอง น้องผู้หนึ่ง ปี่ผู้ปอง น้องผู้ถ่วง

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้พี่น้องรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สุภาษิต ที่ 92 : ด่านไฟเก่าจีแต่บ้านฮัง

แปล : ด่านไฟเก่า จีแต่ฮังค้างอยู่

อธิบาย : สุภาษิตนี้กล่าวถึงคนที่เคยเป็นแฟนกันเลิกกันไปแล้ว แต่ยังคงมีความห่วงหาอาลัยกันอยู่

สุภาษิต ที่ 93 : เขื่อก่านอ้างว่าบ่าหมี่แสง ที่หีบน้ำแกงดังอย่างฟ้าฮ้อง

แปล : ทำงานหาว่าไม่มีเรี่ยวแรง เวลารับประทานน้ำแกงเสียงดังเหมือนฟ้าร้อง

อธิบาย : : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า คนที่ไม่ขยันทำงานมักจะชอบอ้างว่า ไม่มีแรง แต่พอถึงเวลารับประทานอาหารก็จะกินเยอะกว่าคนอื่น

สุภาษิต ที่ 94 : พ่องอยู่ตางตุมให้ พ่องอยู่บนไม้ไคร้หัว

แปล : บางคนอยู่ข้างล่างร้องไห้ บางคนอยู่ข้างบนหัวเราะ

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า บางคนลำบากแม้ข้าวจะกินยังไม่อิ่ม แต่บางคนร่ำรวย เปรียบเหมือนคนอยู่บนคัน ไม้มีอยู่กินมากมาย

สุภาษิต ที่ 95 : เลียมบ่าคม ไล่ค้ำหมัก ๆ ความรู้บ่าหมักหรือหมั่นอ่านหมั่นเขียน

แปล : เลียมไม่คมให้เปลี่ยนค้ำหมัก ๆ ความรู้ไม่มากให้ขยันเรียน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนว่า คนที่มีความรู้ไม่มาก ต้องรู้จักขยันศึกษาถ้าเรียน เปรียบเหมือนเลียมจอบ ไม่มีคนก็ดองไล่ค้ำให้หมักไว้

สุภาษิต ที่ 96 : ผ่นบ่าคกบ่าผู้เอือนไมฮั่ว ค้งหวัวไม้บั่ว ได้ค้งเป็ฮวดังควัน

แปล : ผ่นไม้คกไม้ทราบว่าเป็นใครแล้ว ตุมพิน ไม้บั่ว ได้ทั้งเปลือกได้ทั้งควัน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนว่า บ้านที่มุงด้วยหญ้าคาถ้าฝน ไม้คกก็ไม่รู้ว่าจั่วตรงไหน และการเอาไม้ไม่มาทำพิน ก็จะมีแค่เปลวไฟและควัน ไม่ได้ด้าน

สุภาษิต ที่ 97 : น้อยบ่ดีเป็นอาจารย์ หนานบ่ดีเป็นช่างขอ

แปล : น้อย (ตามแนวที่ลาสิกขา) ไม่ควรเป็นมัททายก หนาน (พระที่ลาสิกขา) ไม่ควรเป็นช่างขอ

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้จักสภาพของตนเอง เช่น คนที่บวชเป็นเพียงตามแนวแล้วลาสิกขา ก็ยังไม่มี
ความรู้พอที่จะเป็นมัททายกได้ ส่วนพระที่ลาสิกขา ก็ยัง ไม่มีความสามารถพอที่จะเป็นช่างขอได้

สุภาษิต ที่ 98 : ป่อกับถูกเหมือนกับขี้มูกกับขี้คั่ง

แปล : พ่อกับถูกเหมือนน้ำมูกกับขมูก

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ถึงความสัมพันธ์ของพ่อลูกว่าอย่างไรก็เป็นพ่อลูกกัน จะ โกรธเกลียดกันแค่ไหน
ก็ตาม ต้องให้อภัยกัน

สุภาษิต ที่ 99 : พ่อกุ่หือได้ พ่อกี้หือเสีย

แปล : บางคนหลอกให้ได้ บางคนบอกให้เสีย

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้ระมัดระวังคน อย่าไว้วางใจคนอื่นมากเกินไป อาจถูกเขาหลอกได้

สุภาษิต ที่ 100 : ฟังก่ากินก้อดิบหาบ ฟังก่าคำก้อเบิงคิกิน

แปล : เขาแต่กินก็ดิบหาบ เขาแต่กระหมื่นก็ควรที่จะกิน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้เป็นคนที่ไม่สุรุ่ยสุร่ายกินมากเกินไป ขณะที่ไม่ให้กระหมื่นมากเกินไป ให้รู้จักพอดี

สุภาษิต ที่ 101 : เมื่อรู้ปอวาช เมื่ออาชปอเล่า

แปล : กว่าจะรู้ก็หมดตัว กว่าจะมาชาก็แก่มากแล้ว

อธิบาย : สุภาษิตนี้เตือนให้รู้จักคิด ไม่ควรเผลอไปทำอะไร โดยไม่รู้ว่าจะไม่ดี เพราะจากตัวอย่างคือกว่าจะรู้ตัว
ก็ไม่เหลืออะไรแล้ว หรือทำอะไรเมื่อตอนอายุน้อย ไม่อายมาคิดอายก็ตอนอายุมากแล้ว

สุภาษิต ที่ 102 : จะไปคี่ก้องแข่งฟ้า จะไปจี่ม้าแข่งคะวัน

แปล : ไม่ควรไปคี่กลองแข่งฟ้า ไม่ควร ไปจี่ม้าแข่งกับคะวัน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนว่าให้รู้จักทำอะไรพอกำลังตนเอง ไม่ควร ไปแข่งขันกับคนที่เขาเก่งกว่า หรือมีเงินมี
และฐานะร่ำรวยกว่า เพราะยัง ใจก็ไม่มีทางสู้ได้ เหมือนกับจี่ม้าแข่งกับควา

สุภาษิต ที่ 103 : ถ่มน้ำตาขิ้นฟ้า มันจ่างตกใต๋หน้าของตัวเอง

แปล : ถ่มน้ำตาขิ้นฟ้า มันมักจะตกใต๋หน้าตัวเอง

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนไม่ให้พูดในสิ่งที่ไม่ดีกับคนที่ดี เพราะคำพูดจะกลายเป็นสิ่งที่ย้อนกลับมาทำให้คนที่พูดเสียหายได้

สุภาษิต ที่ 104 : ผู้ไปแล้วถึงบ้านมีก้นดอย ป่าหินจนคอยบ้านแตกก็บ้าง

แปล : พูดไปแล้วไม่มีวันดอย หินจนภูเขาไม่แตกก็ร้าว

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้ทำจริงตามที่พูด เอาจริงเอาจัง

สุภาษิต ที่ 105 : บำดีเลี้ยงคนต่างด้าว บำดีเลี้ยงข้าวต่างแดน บำดีดูแลคนคนดี

แปล : ไม่ควรเลี้ยงคนต่างด้าว ไม่ควรเลี้ยงข้าวคนต่างถิ่น ไม่ควรดูแลคนลำบาก

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้ไม่ไหวใจคนต่างชาติ หรือต้อนรับคนต่างถิ่นเกินไป ขณะเดียวกันก็ไม่ให้ดูแลคนทุกข์ยาก ให้ปฏิบัติแต่พอเหมาะพอควร

สุภาษิต ที่ 106 : กินอย่างเป็น จะ ไปกินอย่างเป็น

แปล : กินอย่างเขา อย่าไปกินอย่างเขา

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้จักเลือกเอาส่วนที่ดีของคนอื่นมาเป็นแบบ และ ไม่เลียนแบบในสิ่งที่ไม่ดีของเขา

สุภาษิต ที่ 107 : ข้าวนักข้าวหน้อย ข้าวหน้อยเข้านัก

แปล : ข้าวมากข้าวหน้อย ข้าวหน้อยข้าวมาก

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า ของที่มีน้อยแต่อาจมีคุณภาพ ส่วนของที่มีปริมาณมากอาจไม่มีคุณภาพเลยก็ได้

สุภาษิต ที่ 108 : ตักน้ำได้กิน บำมีไฟค้ำไฟส่องค้อง ตักน้ำได้นุ่งได้ย่องป็น้องจาวบ้านดูแล

แปล : ทุกข์ไม่ได้อิ่ม ไม่มีใครจุดไฟส่อง ทุกข์ไม่ได้นุ่งห่ม พี่น้องจาวบ้านดูแล

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้คุณค่าของความลำบากต่างๆ ที่เมื่อ ไม่มีกินก็ไม่มีใครสนใจ ไม่มีเสื้อผ้าพองก็จะถูกดูแล

สุภาษิต ที่ 109 : ศัวแก้วเมื่อแต่งเงาแปลงจันจ้อช บ่อมี่โสกเศร้าเคืองกาช ศัวแปดเมื่อชักย์ อ่อมจักสืบหาช เป็นดีละอาช ดังหลายเป็นอนบ้าน

แปล : ศัวเมื่อดี มีความสุข ไม่โสกเศร้า ส่วนศัวแปดเมื่อชักย์ มักจะฉิบหาย เป็นที่ละอาชของเพื่อนบ้าน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า ถ้าศัวเมื่อเป็นคนดีทั้งๆ ก็จะมีแต่ความสุข ส่วนศัวเมื่อเป็นคนไม่ดี ก็จะเป็นที่ละอาชของเพื่อนบ้าน

สุภาษิต ที่ 110 : เมวบ่าหือหน้าหมาบ่าอื่อเขียว

แปล : เมวไม่หยอ หมาไม่แยกเขียว

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า ไม่ควรไปทำอะไรที่เป็นการทำให้อื่นไม่พอใจ แล้วเวลาคนอื่นเขามาทำร้ายเราแล้วจะไปโทษเขาไม่ได้ ต้องโทษตัวเองที่ไปทำให้เขาโกรธก่อน

สุภาษิต ที่ 111 : โผดสัตว์เป็นค่าน โผดคนเป็นโคค

แปล : โปรดสัตว์ได้บุญ โปรดมนุษย์ได้บาป

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่าทำบุญกับสัตว์จะได้รับผลบุญแน่นอน ไม่เหมือนทำดีกับมนุษย์อาจจะได้รับโทษได้ หากว่าคนนั้นเป็นคนไม่ดี

สุภาษิต ที่ 112 : ฅนูกเมืองฟ้ามีกำฟ้ากับฝน ฅนูกเมืองคนกินเหถ้าณาเหถ้า

แปล : ฅนูกเมืองสวรรค์มีแค่ฟ้ากับฝน ฅนูกเมืองมนุษย์มีแค่คิมสุราณา

อธิบาย : สุภาษิตนี้แสดงให้เห็นถึงความสุขที่อยู่บนสวรรค์ว่าเป็นความสุขที่บริสุทธิ์ ไม่เหมือนความสุขในเมืองมนุษย์ที่มีแค่กิเลสตัณหา

สุภาษิต ที่ 113 : แหไปดื้อะนกจักถูกวังสั๊กวัน ค้างอยู่ในไม้ไผ่บ่บ่าหันจะค้ายสั๊กวันกับนกบ่าแห

แปล : ดักบ่วงไปเรื่อย ๆ นกจะต้องติดบ่วงสั๊กวัน หนอนอยู่ในไม้ไผ่บ่บ่าหันจะไม่เห็น แต่จะตายสั๊กวันเพราะนก

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้มีความเพียรพยายามอดทนทำในสิ่งต่างๆ สั๊กวันจะต้องประสบความสำเร็จแน่นอน

สุภาษิต ที่ 114 : ไปก่อนเคอะก่านขามิหลาย เป็นหวัดจามไอกวนใจคู้เจ้า เมื่อเจ้าก็คิใจนา ขาวณาที่คิไปเอา
หญ้าไซ ตะวันตกค้ำได้คิ ก็คิไล่จ้วไล่ควาย ถูกก็หลายหลานกีนกจึงบ่ค้อยได้ไปวัดไปวา

แปล : ไปก่อนเคอะงานเรายังมีเยอะ เป็นหวัดจามไอกวนใจพระสงฆ์ท่าน เมื่อตอนเช้าก็คิใจ ตามมาก็ต้องไปเอาหญ้าไซ ตะวันตกค้ำก็ต้องไปไล่วัวควาย ถูกก็หลายหลานก็มาก จึงไม่ค้อยได้ไปวัด

อธิบาย : สุภาษิตนี้แสดงให้เห็นถึงภาระหน้าที่ของชาวบ้าน ที่ต้องเหน็ดเหนื่อยกับภาระกิจการงาน จนไม่มีเวลาทำบุญกุศล

สุภาษิต ที่ 115 : ไม้โก่งก้อมเบือคณมิด คนหาบุญเพราะกำกิดคั้น

แปล : ไม้โก่งโค้งก็เพื่อคณมิด คนหาบุญเพราะความคิดคั้น

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนไม่ให้เป็นคนที่ยึดมั่น เชื้ออะไรง่าย ให้รู้จักใคร่ครวญไตร่ตรอง

สุภาษิต ที่ 116 : ป่านแก้วและห้ายโสโถ ผิด้ายจางขบจัวควายดิบหาย หมาคันปุ่นสะตุงใบเกี้ยง เอาไปจ่าน่า
เก็บไว้ กันว่าเมืงมบ่อมีห้อยใจ ก็บูชากันจากมือ

แปล : ไฟโสโถ ผิดักจะกัดวัวควายดิบหาย หมาปุ่นจันเงินเอาไปจ่าน่าเขาไว้ นานมาไม่มีอะไร ใช้ก็ขาดมือ

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนไม่ให้ติดการพนัน เพราะจะทำให้เสียทรัพย์สินเงินทอง

สุภาษิต ที่ 117 : เชือนโกถักบ้านโกถักวัด ไม่ปัดหลังคา หมาหลายเจ้า ข้าวหลายเหย็ เมียหลายคนบ่าดี

แปล : บ้านโกถักแม่น้ำ บ้านโกถักวัด ดันไม้เถยหลังคาบ้าน สุนัขเคยมีเจ้าของหลายคน มีภรรยาหลายคน ไม่ดี

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนในสิ่งที่ไม่ดีหลายข้อ คือไม่ให้เราสร้างบ้านอยู่ติดแม่น้ำ สร้างบ้านติดกับวัดอาราม
กึ่งไม้ยกยโสหลังคา สุนัขเคยมีเจ้านายหลายคน และคนมีภรรยาหลายคน

สุภาษิต ที่ 118 : มีเมียหนึ่งคงบ่แปลก เมียสองสมของแตก เมียสามม้ามแตก เมียสี่ตีแตก เมียห้าหน้าแตก เมีย
หกอกแตก เมียเจ็ดเสร็จเลข

แปล : มีภรรยาคนหนึ่งคงไม่แปลก ภรรยาสองคนสมของคงแตก ภรรยาสามคนม้ามแตก ภรรยาสี่คนตีแตก
ภรรยาห้าคนหน้าแตก ภรรยาหกคนอกแตก ภรรยาเจ็ดคนเสร็จเลข

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รักเดียวใจเดียว ไม่ควรมีภรรยาหลายคน ยังมีภรรยามากยิ่งมีผลเสีย

สุภาษิต ที่ 119 : คนหิ้วขวี่ให้ คนไปขี่ไคร่หัว

แปล : คนฉลาดมักร้องให้ คนไปชอบหัวเราะ

อธิบาย : สุภาษิตนี้ใช้ในบางสถานการณ์ ให้มองในแง่ดี เช่นเด็กที่เกิดมาร้องไห้ ก็จะบอกว่าฉลาด หรือคน
ชอบหัวเราะเขาคนอื่น ก็จะบอกว่าระวังจะเป็นไป

สุภาษิต ที่ 120 : คนง่าวได้จำ หม้อยแก่งหนาได้เคียด

แปล : คนโง่ได้พูด หม้อยแก่งหนาเคียดคน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า คนโง่มักจะ ไม่ค่อยพูด ใครทำอะไร ไม่สนใจ คือเป็นคนปากหนัก แต่ถ้าวันไหน
ได้พูด ก็แสดงว่ามีเรื่องจริงๆ ถ้าโมโหก็ต้องคายกัน ไปข้าง เหมือนหม้อยแก่ง ถ้าทำด้วยคินหนาก็จะเคียดคน

สุภาษิต ที่ 121 : ไคร่หื้อเย็นอาบน้ำบ่อหิน ไคร่มีศีลหื้อหมั้นไปค้า ถ้าไคร่ขึ้นสวรรค์จันฟ้าหื้อฆ่าเจ้าเอาของ

แปล : อยากเย็นต้องอาบน้ำในบ่อหิน อยากมีศีลให้หมั้นไปค้า อยากขึ้นสวรรค์จันฟ้าให้ฆ่าเจ้านายเอาของ

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนว่า ธรรมดาน้ำบ่อหินจะเย็นเพราะน้ำออกจากหิน เปรี๊ยะเหมือนถ้าอยากสงบร่มเย็น
ให้มีสันติความอดทน อยากมีศีลให้ขยันทำบุญทำทาน คือค้าบุญไว้ชาติหน้า อยากขึ้นสวรรค์ให้ฆ่าเจ้าของ
ซึ่งในที่นี้หมายถึงฆ่ากิเลสคือ โลภะ โทสะ โมหะ

สุภาษิต ที่ 122 : คนหัววกด้าโกธ คนใบ้ด้าโกธ

แปล : คนฉลาดครอโกธ คนใบ้ร้อจ้า

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้จักคิด เป็นคนฉลาด ทำอะไรก็จะได้สบาย

สุภาษิต ที่ 123 : ป้อชายป้อจ่า ป้อด้ากั้นกับมือ ป้อคนพลีฮูมิ ป้อกถิอั่วกาด ป้อน้ำหยาดจ้อนกัน ป้อน้ำคันปากกุด ป้อสุจี้เฮียต ป้อเคือคเหมือนมี ป้อคิหลายจั้น ป้อจั้นหลายคำ ป้อหามาเคียม ป้อเลี่ยมควยคน ป้อเป็นมกคกับบ้าน

แปล : ผู้ชายขรรคนา ผู้ชายกินกับภรรยา ผู้ชายคนเดียว ผู้ชายชอบเที่ยวตลาด ผู้ชายกินน้ำหยาด ผู้ชายน้ำคันปากกุด ผู้ชายสุจี้เกียจ ผู้ชายไม่สะอาด ผู้ชายโมโหเหมือนมี ผู้ชายคิหลายจั้น ผู้ชายหลายจั้นคอน ผู้ชายหามาเคียม ผู้ชายฉลาดทันคน ผู้ชายเป็นมกคกับบ้าน

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้จักผู้ชายประเภทต่างๆ มีทั้งดีและไม่ดี ที่ไม่ดีคือ ผู้ชายที่งานไม่ทำให้ภรรยาเลื่อม ผู้ชายที่อ้างว่าตายคาไม่คอยคิดแล้วไม่ทำงาน ผู้ชายที่เจ้าชู้ชอบเที่ยวจับแม่ค้าตามตลาด ผู้ชายที่ไม่พอใจอะไรง่าย ๆ ผู้ชายที่ขี้เกียจ ผู้ชายขี้โมโห ส่วนผู้ชายที่ดีคือ ผู้ชายที่ขยัน ทำอะไรมีการวางแผนเป็นขั้นตอน รู้จักเตรียมตัว ฉลาด และคอยดักเตือนแนะนำภรรยาในสิ่งที่ควรและไม่ควร

สุภาษิต ที่ 124 : จังโผจะไปหือเป็นฮู้ ถ้าเจ้าฮู้จะไปหือเป็นหัน

แปล : เกลียคคนอื่นจะไปให้เขารู้ คนเจ้าฮู้อย่าไปทำให้เขาเห็น

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้เราเกลียคใครก็อย่าพูดให้เขาได้ยิน คนใคร ไม่ควรให้เขาเห็นว่าเราเจ้าฮู้ เพราะจะเสียเครดิต

สุภาษิต ที่ 125 : จับใจมั่งป่านั่นใจกำ จับใจครูบาว่าจับใจพระหน้อย

แปล : ชอบใจมั่ง ไม่แน่นอนใจกา ชอบใจครูบา ไม่ชอบใจพระเณรน้อย

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า ของทุกสิ่งล้วนมีค่าทั้งนั้น บางคนชอบของอย่างนี้ แต่อีกคนอาจไม่ชอบก็ได้

สุภาษิต ที่ 126 : ไม้ดั้นข้ามได้ คนดั้นอย่าข้าม

แปล : ไม้ดกโคนลงมาข้ามได้ คนที่ดั้นไม่ควรข้าม

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนว่าเวลาคนเราทำผิดพลาดไปแล้ว ถ้านึกผิด ก็อย่าไปซ้ำเติมเขา

สุภาษิต ที่ 127 : แก่เพราะกินข้าว เฒ่าเพราะปีเดือนวัน บ่อได้สำคัญอยู่ที่อายุ

แปล : อายุมากเพราะรับประทานข้าว ขราเพราะวันเดือนปี ไม่ได้สำคัญอะไรกับอายุ

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนไม่ให้กังวลกับความแก่ชรา หรืออายุที่มาก ว่าเป็นธรรมดาไม่ใช่สิ่งที่สำคัญ

สุภาษิต ที่ 128 : เฒ่าผัดกุ่ม หนุ่มผัดหม แฉ่เห็ดลม แฉ่น้ำกินได้

แปล : แก่ผัดกุ่ม หนุ่มผัดหม แก่เห็ดลม แฉ่น้ำกินได้

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้รู้ว่าคนเราอยู่คนละวัย ก็มีข้อดีข้อเสียต่างกัน

สุภาษิต ที่ 129 : กินเหล้าหาช กับกำขี้คั้น แต่งท่าเมื่อยใช้หนาวเย็น วันนั้นอย่านึกจะทำกำเป็นกับตาวัน
เย็น บึกไปกินเหล้า

แปล : กินเหล้าจนหาชเมาเสร็จแล้วก็จะมีเชื้อ ปวดเมื่อยเป็นไข้จับสั่น วันนั้นอย่านึกจะทำกำ พอดะวันตก
ก็ไปนั่งกินเหล้าอีก

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้คนเลิกสุรา เพราะคนขี้เมามักจะเป็นคนขี้เกียจ ไม่ได้ทำงานอะไรมาแต่กินเหล้า

สุภาษิต ที่ 130 : ป่อแม่ตัวพระเจ้าคั่นจัน อ่าหสิกลั่นหนีไป หนีจากป่อแม่แล้วจะไปหาใคร หนีเหี่ยวจากไฟ
ไปเป่าหิ้งห้อย

แปล : พ่อแม่คือพระเจ้า ไม่ควรหนีไป หนีไปจากพ่อแม่แล้วจะไปหาใคร หนีหายจากไฟ ไปเป่าหิ้งห้อย

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนอย่าเอาแต่ใจตนเอง ทั้งๆ ที่ยังไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ พ่อแม่เป็นที่พึ่งที่ดีที่สุด

สุภาษิต ที่ 131 : ปี่ฮักน้องแล้วเหมือนข้าวคืดคืดหีบ ปี่เป่งบ่อถิ่มเหมือนปิ่นคืดผ้าย ปี่บ่อหมายเป็นอุทานอ้าง
หมาย หมายฝากอินทรีกับน้อง ปี่ขอฝากใจฝากไผ่ฝากค้อง จันตราบเสียงจิวัง

แปล : พี่รักน้องเหมือนข้าวคืดหีบ พี่ไม่ลืมเหมือนพรมคืดผ้าย พี่ไม่หมายเป็นหมาย หมายฝากร่างกายกับ
น้อง พี่ขอฝากใจฝากค้อง จันตราบดินจิวิด

อธิบาย : สุภาษิตนี้เป็นคำสารภาพความรักกับหญิงสาว ว่าจะรักกันตลอดไป

สุภาษิต ที่ 132 : ค่อมือเฮาสิบนิ้ว ป่อเค่ากันได้สักอัน สันโหญ่ฮาวหน้อยบ่าเค่าเคียมกัน ฮามเมื่อเฮาคันนิ้วสัน
ยังจ๋อวกันเก่ากู่ฮันจัน ๆ ป่อร่าเปิงไป อย่างนั้น ปี่น้องผัดกันเหมือนมิดพินน้ำ อ่าคืดอย่างอื่นใจไว โบราณว่า
ไวอย่าได้สงสัย ค่ายกับไฟในคิมิหือหนี

แปล : คู่มือเราสิบนิ้ว ไม่เท่ากันสักนิ้ว สันโหญ่ฮาวเล็กไม่เท่ากัน ฮามเมื่อเรานิ้วสัน ก็ช่วยกันไป พี่น้อง
ทะเลาะกันเหมือนมิดพินน้ำ อ่าคืดอย่างนั้น โบราณว่าอย่าได้สงสัย

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนให้คนเรารู้จักสามัคคีกัน คนเราไม่เท่ากันสักคน ต้องพึ่งพาอาศัยกันโดยเฉพาะ
พี่น้องต้องช่วยเหลือกัน

สุภาษิต ที่ 133 : ไม้พัวะ ไม้พั้งน้ำดังขอนโหด บ่อคืเอาไปคังไฟนึ่งข้าว

แปล : ไม้พัวะ ไม้พั้งน้ำกระพอบขอนโหด ไม่ควรเอาไปหุงข้าว

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนไม่ให้ใช้สิ่งของที่ไม่ดี ไม่มีประสิทธิภาพในการทำมาหากิน เปรียบเทียบกับไม้ผุที่ไม่ควรนำมาทาสี ซึ่งอาจทำให้ล้มไม้ได้กินข้าว

สุภาษิต ที่ 134 : ตั้งมาปวดใจใกล้ใจในเช้า เก็บไปแลกเหล้าตั้งวัน ได้ปลาได้เงินน่าดูกันกิน เก็บซ่อนไว้กินคนเดียวกับเหล้า อยู่กันมานานจนมีลูก ก็ยังบอความบ่อฮ้าง ถ้าตั้งบ่อเอา เขากำเล่นท้ายละบ่อฮ้างขอไซ้ครอบครัวเก็บไล่ โกงไล่ โฉงไล่ โฉงดังดังไล่ เก็บจำนำเสี่ยง เสียพ้อบีกมาหน้าหมองหม่นเมืองเลียบ ๆ เคียง ๆ อยู่ฮ้าง

แปล : รู้ลึกปวดใจที่ใกล้ใจในเช้า ก็เก็บไปแลกเหล้าทุกวัน ได้ปลาได้เนื้อไม่เอาแบ่งกัน เก็บซ่อนไว้กินคนเดียวกับเหล้า อยู่กันมานานจนมีลูก ก็คอยฮ้าง งานการไม่ทำ มัวแต่เล่นไพ่ ครอบครัวทั้งขว้าง ไล่ ฉ้อ ฉ้อ เอา เก็บไปจำนำหมด เสียไฟกลับมาหน้าตาหม่นหมอง เลียบ ๆ เคียง ๆ อยู่ฮ้าง

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนหลายเรื่อง คือ การเป็นคนขี้เมา สิ่งของอะไรก็จะไม่เหลือ การเป็นคนเห็นแก่ตัวไม่เอื้อเฟื้อ คนไม่ทำงานมัวแต่เล่นไพ่ก็จะมีผลต่อครอบครัว หมกหมุ่น

สุภาษิต ที่ 135 : หลงจิตหลงใจ บ่อคิแค บ่าเหมือนว่าอันหลงดวง หลงเข้าป่าไม้ หลงคอยหานาหน้า บีกมาหาดางก่าเดียวก็ได้ หลงจิตหลงใจเป้งโผจักได้ บ่อมีวันแนบเชื้อเคื้อจะด่าปากใจ เมื่อไปเค็กเมอะเป็นสิ่งที่อื่น บ่อกว่น หลงเหยหลงหลงเข้าคางป่าไม้ แต่ม่ว่าหลงได้ชาวัน หลงจักปอกบีกหลงคินมา หลงหลงใจหลงคำ หลงคินบ่อ หลงออกหลงใจค่อ หลงไล่บีกคินมาชากล่า

แปล : หลงจิตหลงใจไม่ดี ไม่เหมือนหลงทาง หลงเข้าป่าไม้ หลงคอย ถัดหาทางออกเดียวเดียวก็ได้ หลงจิตใจฟุ้งใครไม่ได้ ไม่มีวันจะด่าปากใจ หลงเหยหลงหลงเข้าคางป่าไม้ สมมุติว่าหลงได้ฮ้างวัน ก็จะกลับคินมาได้ หลงใจหลงท้องไส้ กลับคินมาชาก

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนไม่ให้มีจิตใจที่หลงมัวเมาในสิ่งไม่คิดต่าง ๆ โดยเปรียบเทียบเหมือนกับหลงทางในป่าเชื่อว่ายังมีทางออกได้ แต่หลงใจนี้ยากที่จะกลับคืน

สุภาษิต ที่ 136 : ฟินไม้กั่มค้ำมิดจ่างบ้าง ฟินไม้เข้าบ้านมิดจ่างเข้ามือ

แปล : ฟินไม้ตรงดาไม่มีค้ำจะเสียดคัม ฟินไม้กันมาทางบ้าน มิดค้ำจะบาดมือ

อธิบาย : สุภาษิตนี้สอนเทคนิคการตัดไม้ว่า ไม่ควรฟันไม้ตรงที่เป็นดาของมิดจะเสียดคัม ขณะที่ฟัน ก็ควรวางท่าฟันให้ถูกต้อง ฟันตรงทิศทางที่เหมาะสม คือไม่ให้ฟันไปในทางของคนฟัน อาจจะถูกมิดได้รับอันตรายได้ ต้องฟันออกไปด้านนอก

สุภาษิต ที่ 137 : มิดคัมเก้าเป็นจ้ำเด็ก เมียหัดบ่เล็กเมียมีจู้

แปล : มิดคัมที่ค้ำคัมจะเป็นอันตรายได้ทุกเมื่อ เมียที่นอนคึกมักจะมีจู้

อธิบาย : ตูภาษิตนี้สอน ให้ระมัดระวังอย่าได้ไว้ใจ ไม่ประมาณ

สุภาษิต ที่ 138 : ประคำความโกธัแจ้ง ประจันแห่งเมื่อเชียวบาคี

แปล : พบคำห้ามเมื่อใกล้รุ่งเช้า พบเนื้อแห้งเมื่อตอนพื้นเคียวไม่ได้

อธิบาย : ตูภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า คนเรามักจะเจอสิ่งเลวร้ายเมื่อตอนที่เรากำลังคิดว่าทุกอย่างจะดีขึ้นได้แล้ว เหมือนเจอคำห้ามตอนรุ่งเช้า ทั้งที่นอนหนาวทั้งคืน หรือเจอเนื้อแห้งตอนที่ขร่า ไม่มีแรงเคียวแล้ว

สุภาษิต ที่ 139 : ค่ายคางงูเสียดีกว่าศรากับแมง

แปล : ค่ายคางงูเสียดีกว่า เสือใจเพราะผู้หญิง

อธิบาย : ตูภาษิตนี้สอนให้รู้ว่า ข้าใจเพราะผู้หญิงยังรุนแรงกว่าการเสียชีวิตในวงเสียด

สุภาษิต ที่ 140 : ค่ายคางงู เสียดีกว่าคณน้ำค้าย

แปล : ค่ายคางงู เสียดีกว่าคณน้ำค้าย

อธิบาย : ตูภาษิตนี้เป็นการแสดงอารมณ์ขัน มากกว่าที่จะสอนจริงจัง โดยเนื้อหาหมายถึงคนที่ค้ายคางงูผู้หญิง เสียดีกว่าคณน้ำค้าย

สุภาษิต ที่ 141 : ไม้ไผ่กับช้าง แม่ฮ้างกับหนาน ละอ่อนกับของตาล หวานกับคนเฒ่า คดกับบ่อน ละอ่อนกับปอ

แปล : ไม้ไผ่กับช้าง แม่ฮ้างกับทิด เด็กกับขนม ของหวานกับคนแก่ คดกับบ่อน ใสโล เด็กกับงานรื่นเริง

อธิบาย : ตูภาษิตนี้แสดงให้เห็นสิ่งที่คู่กัน คือ ไม้ไผ่กับช้าง แม่ฮ้างกับทิด เด็กกับขนม ของหวานกับคนแก่ คดกับบ่อน ใสโล เด็กกับงานรื่นเริง (งานปอยหลวง)

สุภาษิต ที่ 142 : ใบบัวห่อช้าง ค้างคาวห่อหอย เส้นผมบังคอตีไหนจะคุ้ม จักเอาวิชาตั้งใดคุ้ม บิดบังควนไฟ

แปล : ใบบัวห่อช้าง หุ่นห่อหอย เส้นผมบังภูเขา ที่ไหนจะคุ้ม จะเอาวิชาใดคุ้ม บิดบังควนไฟ

อธิบาย : ตูภาษิตนี้สอนให้เห็นถึงสิ่งที่เกิดขึ้น อาจจะเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีก็ตาม ก็ไม่สามารถปิดบังซ่อนไว้ได้

สุภาษิต ที่ 145 : เมื่อคืนเป็นนกจันเมื่อวันเป็นนกแก้ว

แปล : คอนกลางคืนเป็นนกจัน คอนกลางวันเป็นนกเค้าแมว

อธิบาย : ตูภาษิตนี้สอนถึงนิสัยคนบางคน ที่คอนกลางวันทำท่าทางหงา เอาแต่นอน แต่คอนดึกจะชอบไปเที่ยว ซึ่งโบราณบอกว่าไม่ดี

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้อาวุโสที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณี

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม

1. พ่ออุ้ยจั้น	ทาสินทร์	อายุ 89 ปี
2. พ่ออุ้ยสม	ทาสินทร์	อายุ 95 ปี
3. พ่ออุ้ยเท็น	ทองคำฟู	อายุ 77 ปี
4. พ่ออุ้ยอินแก้ว	ธาดูอินจันทร์	อายุ 73 ปี
5. พ่ออุ้ยลือ	ธาดูอินจันทร์	อายุ 77 ปี
6. พ่ออุ้ยน้อยเพชร	เทวะดา	อายุ 75 ปี
7. แม่อุ้ยหน้อย	ทองคำฟู	อายุ 77 ปี
8. แม่อุ้ยเหตีสว	ธาดูอินจันทร์	อายุ 75 ปี
9. แม่อุ้ยศรี	ธาดูอินจันทร์	อายุ 73 ปี
10. แม่ฟองนวล	ทาสินทร์	อายุ 64 ปี
11. แม่ทองใบ	ทุนผดงาม	อายุ 54 ปี

ภาคผนวก ง

ประวัติคณะวิจัย และผู้ช่วยคณะวิจัย

1. นายทองสุข ธาตุอินจันทร์

บ้านเลขที่	4 หมู่ 2 ค.แม่โป่ง อ.คอกสะแก ก.เชียงใหม่
วุฒิการศึกษา	จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าไผ่ ค.แม่โป่ง อ.คอกสะแก จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อ.คอกสะแก
อาชีพ	เกษตรกร
อดีต	พ.ศ. 2535-2537 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 พ.ศ. 2537-2539 เป็นสมาชิกสภาตำบลแม่โป่ง พ.ศ. 2539-2543 เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่โป่ง(อ.บ.ค.) ดำรงตำแหน่งประธาน อ.บ.ค. 2 สมัย ผ่านการฝึกอบรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน “หลักสูตรการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน รุ่นที่ 1/2544” ณ ศูนย์ฝึกอบรมพลชน (สมานมิตร) อ.เมือง จ.ประจวบคีรีขันธ์ ปี พ.ศ. 2544
ปัจจุบัน	ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านป่าไผ่ หมู่ 2 ค.แม่โป่ง อ.คอกสะแก ตั้งแต่วันที่ 9 เมษายน 2544 จนถึงปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งประธานเครือข่ายกองทุน ก.ข.ค.จ. ระดับอำเภอ ปี 2544 จนถึงปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งประธานกองทุน ก.ข.ค.จ. หมู่บ้านป่าไผ่ ปี 2545 จนถึงปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งประธานกองทุนหมู่บ้าน (หนึ่งตำบลหนึ่งหมู่บ้าน) ปี 2545 จนถึงปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งประธานสหกรณ์การเกษตรแม่โป่ง จำกัด ปี 2546 จนถึงปัจจุบัน เป็นหัวหน้าทีมวิจัยท้องถิ่นหมู่บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ค.แม่โป่ง ปี 2545 จนถึงปัจจุบัน เป็นกรรมการการศึกษาโรงเรียนบ้านป่าไผ่ ค.แม่โป่ง เป็นรองประธานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลแม่โป่ง
ผลงานดีเด่น	ได้รับรางวัล “โครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจนดีเด่น ปี 2545” ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวด “โครงการสาธารณะสุขมูลฐานดีเด่น ระดับอำเภอ ปี 2545” ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวด “โครงการสาธารณะสุขมูลฐานดีเด่น ระดับจังหวัด ปี 2546”

2. นายประเสริฐ ทลาบุญ

บ้านเลขที่	76 หมู่ 2 ค.แม่โป่ง อ.คอกสะเก็ด จ.เชียงใหม่
วุฒิการศึกษา	จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าไผ่ ค.แม่โป่ง อ.คอกสะเก็ด
อาชีพ	เกษตรกร
อดีต	ทำงานเป็นนักการภารโรง โรงเรียนบ้านป่าไผ่ ค.แม่โป่ง ระยะเวลา 18 ปี
ปัจจุบัน	เป็นประธานประชาคม ตำบลแม่โป่ง เป็นประธานศูนย์การถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลแม่โป่ง เป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้าน(หนึ่งตำบลหนึ่งองค์กร) เป็นกรรมการฝ่ายควบคุมการผลิต(กลุ่มกระเทียมทอง) เป็นวิทยากรประจำหมู่บ้าน เป็นกรรมการ โรงเรียนบ้านป่าไผ่ เป็นคณะกรรมการทีมวิจัยท้องถิ่นหมู่บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ปี 2545
ผลงานดีเด่น	ได้รับรางวัลนักการภารโรงดีเด่น 4 ปี ได้แก่ 2524, 2526, 2532 และ 2536 ได้รับรางวัลเกษตรกรดีเด่นระดับจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2534 ได้รับรางวัลครอบครัวตัวอย่าง ของอำเภอกอกสะเก็ด ปี 2534 ได้รับรางวัลบุคคลตัวอย่าง ของอำเภอกอกสะเก็ด ปี 2535 ได้รับรางวัลเกษตรกรผู้ประสบผลสำเร็จ และได้รับโล่รางวัลจาก องคมนตรี ปี 2540 ได้รับรางวัลครูดีเด่น ประเภทภูมิปัญญาไทย จากคุรุสภา ปี 2545

3. นายสุพัตร ทาวรรณะ

บ้านเลขที่	36/1 หมู่ 2 ต.แม่โป่ง อ.คอกสะแก จ.เชียงใหม่
วุฒิการศึกษา	จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง อ.คอกสะแก
อาชีพ	เกษตรกร
อดีต	เป็นกรรมการหมู่บ้าน เป็นผ.ต.ส. ประจำหมู่บ้าน
ปัจจุบัน	เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษาของผู้ใหญ่บ้าน เป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้าน(หนึ่งตำบลหนึ่ง เป็นกรรมการกลุ่มประมงน้ำไหล เป็นคณะกรรมการทีมวิจัยท้องถิ่นหมู่บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ปี 2545

4. นายสุวรรณ ฟองวรรณ

บ้านเลขที่	95 หมู่ 2 ค.แม่โป่ง อ.คอยตะเก็ด จ.เชียงใหม่
วุฒิการศึกษา	จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าไม้แดง ค.แม่โป่ง อ.คอยตะเก็ด จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ค.แม่โป่ง อ.คอยตะเก็ด จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ค.แม่โป่ง อ.คอยตะเก็ด
อาชีพ	เกษตรกร
อดีต	เป็น ผ.ส.ต. ปี 2528 - 2530 เป็น อ.ต.ม. ปี 2531 - 237
ปัจจุบัน	เป็นกรรมการหมู่บ้าน ปี 2528 - 2533 (ฝ่ายสาธารณสุข) เป็นหมอนหมู่บ้าน ตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริน สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ เป็นประธานผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ค.แม่โป่ง อ.คอยตะเก็ด เป็นกรรมการกองทุน ก.ข.ค.จ. ระดับหมู่บ้าน เป็นกรรมการและประธานงานกลุ่มประมงน้ำไหล เป็นคณะกรรมการทิมวิจัยท้องถิ่นหมู่บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ปี 2545

5. นางดาวเรือง ธาตุอินจันทร์

บ้านเลขที่	7/1 หมู่ที่ 2 ต.แม่โป่ง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
วุฒิการศึกษา	จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าไผ่ ต.แม่โป่ง
อาชีพ	เกษตรกร
ปัจจุบัน	เป็นประธานแม่บ้านหมู่บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ถึงปัจจุบัน เป็นประธานแม่บ้าน ตำบลแม่โป่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน เป็นกรรมการหมู่บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 จนถึงปัจจุบัน เป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้าน(หนึ่งตำบลหนึ่งหมู่บ้าน) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน เป็นกรรมการประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน เป็นประธานกลุ่มออมทรัพย์บ้านป่าไผ่ หมู่ 2 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 จนถึงปัจจุบัน เป็นเหรัญญิกกลุ่มทอผ้า หมู่ที่ 2 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 จนถึงปัจจุบัน เป็นกรรมการผู้คิดเชื้อเพลิง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 จนถึงปัจจุบัน เป็นกรรมการโรงเรียนบ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 จนถึงปัจจุบัน เป็นเหรัญญิกสภาวัฒนธรรม ต.แม่โป่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นกรรมการทิววิถีท้องถิ่นหมู่บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ปี 2545

6. นายประจัน ทาอินทร์

บ้านเลขที่	49 หมู่ 2 ต.ห้วยทราย อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่
วุฒิการศึกษา	จบระดับ ปวท.
อาชีพ	ค้าขาย
ปัจจุบัน	เป็นกรรมการหมู่บ้าน เป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้าน(หนึ่งตำบลหนึ่ง เป็นคณะกรรมการทีมวิจัยท้องถิ่นหมู่บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 2 ปี 2545

ผู้ช่วยคณะวิจัย

1. นางพวงเพ็ชร ทุนผลงาน
2. นางเสงี่ยม ทาวรรณะ
3. นางอุทิศ ทะถาญ
4. นางอุวิทย์ ธาตุอินจันทร์
5. แม่ปิ่น ทาอินทร์
6. นางเรือนคำ ทาอินทร์
7. นายนิเวศน์ ทองคำฟู
8. นายวรชัย ทองคำฟู
9. นายกฤษฎา ทะถาญ
10. นางพิมพ์า ทองคำฟู
11. น.ส.ผ่องศรี ธาตุอินจันทร์
12. นายทวี ธาตุอินจันทร์
13. นางคำออน ไทกรณ
14. นายวิจารณ์ ทาวรรณะ
15. นายไกรสร ธาตุอินจันทร์
16. นายสมหมาย ทาอินทร์
17. นายสมพร ทองคำฟู
18. นายสุพจน์ เทวะดา
19. นางถิษณา เกตุดี
20. นายสุรชัย มรกตวิจิตรการณ
21. นางศรีพันธุ์ ธาตุอินจันทร์
22. นางพัฒนา ทาอินทร์
23. นางฟองเรือน ทาวรรณะ
24. นายสมพร ธาตุอินจันทร์
25. นายอนอม ทองคำสม
26. นายเพียร ไทหนุ่ม
27. อ.ทวี ทาวรรณะ
28. น.ส.เครือวัลย์ ทาอินทร์
29. นายปรีชา ทองคำฟู
30. นายสมพงษ์ วงศ์ใหญ่
31. นายสมพล กุณาเงิน
32. นายทวี ทาวรรณะ
33. นางจันทร์ ธาตุอินจันทร์
34. นายพงษ์เชษฐ์ ทาวรรณะ
35. นายนิเวศ ธาตุอินจันทร์
36. นางคำอร ทะระดา

